

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ,
भांबुर्डा, शिवाजीनगर, पुणे ४११ ००४.

लोकप्रसिद्ध प्रशासन
नागरी सलद
व
माहिती पुस्तिका

भारताचे संविधान

उद्देशिका

आम्ही, भारताचे लोक, भारताचे एक सार्वभौम
समाजवादी धर्मनिरपेक्ष लोकशाही गणराज्य घडविण्याचा
व त्याच्या सर्व नागरिकांस :

सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक न्याय ;

विचार, अभिव्यक्ती, विश्वास, श्रद्धा

व उपासना यांचे स्वातंत्र्य ;

दर्जाची व संधीची समानता ;

निश्चितपणे प्राप्त करून देण्याचा

आणि त्या सर्वांमध्ये व्यक्तीची प्रतिष्ठा

व राष्ट्राची एकता आणि एकात्मता

यांचे आश्वासन देणारी बंधुता

प्रवर्धित करण्याचा संकल्पपूर्वक निर्धार करून ;

आमच्या संविधानसभेत

आज दिनांक सव्वीस नोव्हेंबर, १९४९ रोजी

याद्वारे हे संविधान अंगीकृत आणि अधिनियमित

करून स्वतःप्रत अर्पण करित आहोत.

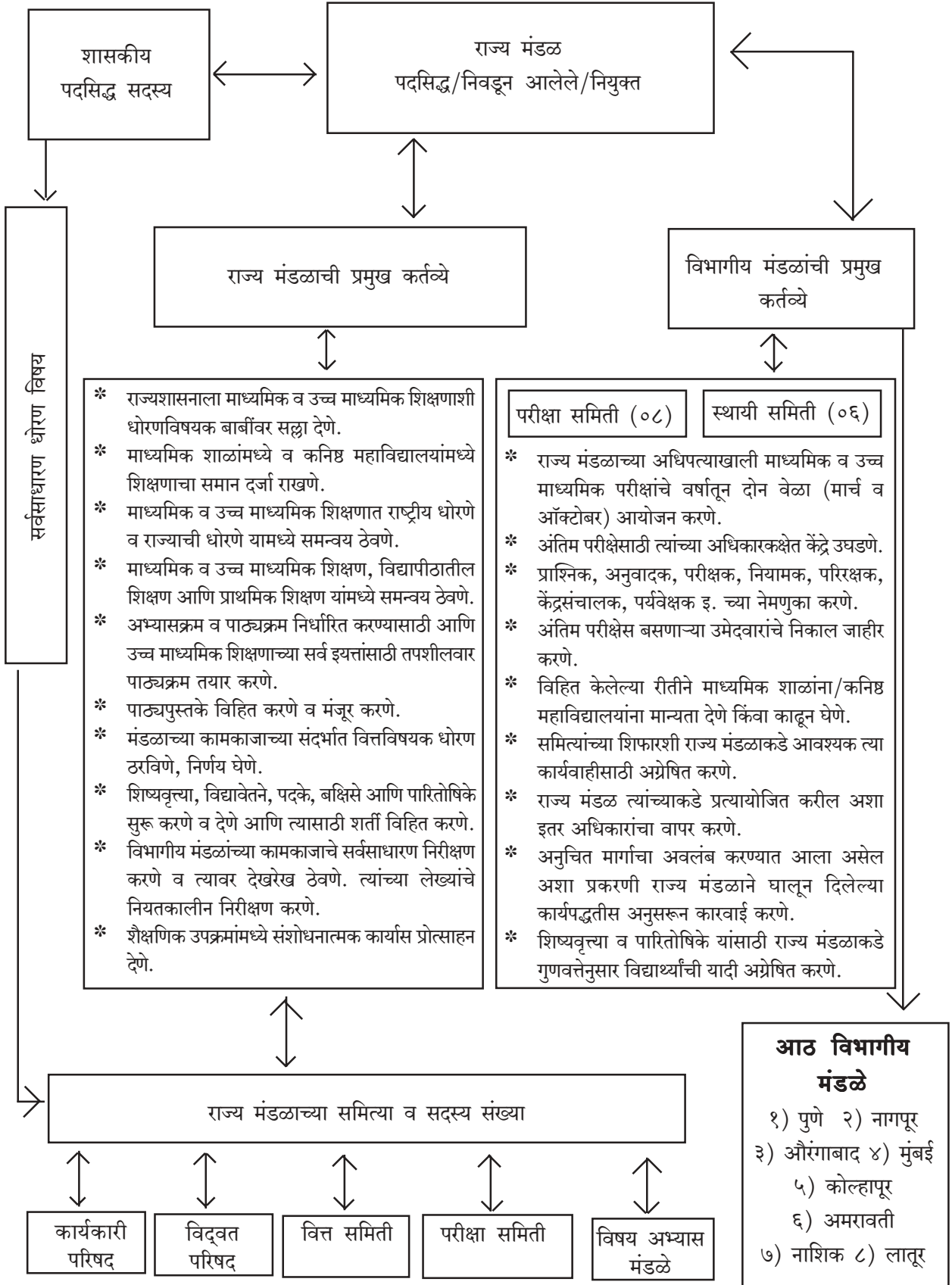
भारतीय संविधानानुसार नागरिकाची मूलभूत कर्तव्ये

- क. संविधानाचे पालन करणे आणि त्याचे आदर्श व संस्था, राष्ट्रध्वज व राष्ट्रगीत यांचा आदर करणे;
- ख. ज्यांमुळे आपल्या राष्ट्रीय स्वातंत्र्य लढ्यास स्फूर्ती मिळाली त्या उदात्त आदर्शांची जोपासना करून त्यांचे अनुसरण करणे;
- ग. भारताची सार्वभौमता, एकता व एकात्मता उन्नत ठेवणे व त्यांचे संरक्षण करणे;
- घ. देशाचे संरक्षण करणे व आवाहन केले जाईल तेव्हा राष्ट्रीय सेवा बजावणे;
- ङ. धार्मिक, भाषिक व प्रादेशिक किंवा वर्गीय भेदांच्या पलीकडे जाऊन भारतातील सर्व जनतेमध्ये सामंजस्य व बंधुभाव वाढीला लावणे; स्त्रियांच्या प्रतिष्ठेला उणेपणा आणणाऱ्या प्रथांचा त्याग करणे;
- च. आपल्या संमिश्र संस्कृतीच्या समृद्ध वारशाचे मोल जाणून तो जतन करणे;
- छ. वने, सरोवरे, नद्या व वन्य जीवसृष्टी यांसह नैसर्गिक पर्यावरणाचे रक्षण करून त्यात सुधारणा करणे आणि प्राणिमात्रांबद्दल दयाबुद्धी बाळगणे;
- ज. विज्ञाननिष्ठ दृष्टिकोन, मानवतावाद आणि शोधकबुद्धी व सुधारणावाद यांचा विकास करणे;
- झ. सार्वजनिक मालमत्तेचे रक्षण करणे व हिंसाचाराचा निग्रहपूर्वक त्याग करणे;
- ञ. राष्ट्र सतत उपक्रम व सिद्धी यांच्या चढत्या श्रेणी गाठत जाईल अशा प्रकारे सर्व व्यक्तिगत व सामुदायिक कार्यक्षेत्रात पराकाष्ठेचे यश संपादन करण्यासाठी झटणे.
- ट. माता-पित्याने किंवा पालकाने सहा ते चौदा वर्षांदरम्यानचे आपले अपत्य किंवा, यथास्थिती, पाल्य याला शिक्षणाच्या संधी देणे.

ही प्रत्येक भारतीय नागरिकाची कर्तव्ये असतील.

राज्य मंडळ व विभागीय मंडळांची कर्तव्ये

प्रस्तावना

लोकशाहीनिष्ठ कार्यपद्धतीमध्ये प्रशासनातील लोकाभिमुखतेला अतिशय महत्त्व आहे. सर्वसामान्य माणसांच्या कल्याणासाठी घेतलेले निर्णय व त्यांची अंमलबजावणी सर्वांना कळली पाहिजे. बहुस्पर्शी समाज जीवनातील शिक्षणासारख्या महत्त्वाच्या क्षेत्राच्या बाबतीत तर ही विशेष महत्त्वाची गरज आहे. प्रशासनातील पारदर्शकतेलाही महत्त्व आहे. राज्यव्यवहारात सहभागी झालेल्या विविध शासकीय संस्थांची कार्ये व त्यांची कार्यपद्धती सर्वसामान्य माणसांना ज्ञात असली पाहिजे. त्यामुळे समाजाच्या सर्वांगीण विकासाला गती येईल. विकासातील अडथळे दूर होण्यास मदत होईल. या उद्देशाने 'महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळा' तर्फे 'लोकाभिमुख प्रशासन-नागरी सनद' ही पुस्तिका जानेवारी २००० व नोव्हेंबर २००५ मध्ये प्रकाशित करण्यात आली होती. मंडळामधील काही कार्यपद्धतीत झालेल्या बदलानुसार ती अद्ययावत करून पुनश्च प्रकाशित करण्यात येत आहे.

माध्यमिक शिक्षण आणि उच्च माध्यमिक शिक्षण या संदर्भातील अभ्यासक्रम निश्चिती, पाठ्यपुस्तक निर्मिती, परीक्षा पद्धती व परीक्षांचे व्यवस्थापन इत्यादी विषयांशी संबंधित महत्त्वपूर्ण कार्य हे मंडळ पार पाडत आहे. त्याचबरोबर शिक्षक-प्रशिक्षण व शैक्षणिक उपक्रमशीलतेला प्रोत्साहन देणे यासारख्या बाबींनाही मंडळ अग्रक्रम देते. माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षांचा कारभार विभागीय मंडळांच्या माध्यमातून राज्यमंडळ चालवते. गोपनीयता, विश्वासार्हता आणि वैधता या दृष्टिकोनातून या परीक्षांचे संचालन करणे ही एक महत्त्वपूर्ण जबाबदारी राज्यमंडळ पार पाडते.

या मंडळामार्फत दिल्या जाणाऱ्या सेवा, त्या किती अवधीत पुरविल्या जातील, त्या कोणामार्फत पुरविल्या जातील, सेवापूर्तीसाठी कोणत्या कागदपत्रांची आवश्यकता आहे, इत्यादी माहितीचा अंतर्भाव या पुस्तिकेत करण्यात आला आहे. सर्वसाधारणपणे आवश्यक माहिती सहज उपलब्ध व्हावी म्हणून भाग-२ मध्ये देण्यात आली आहे. या माहितीचा शाळा, विद्यार्थी, पालक, शिक्षक व मुख्याध्यापक या संबंधितांना निश्चितच उपयोग होईल.

ही सर्व कार्ये जनसामान्यांना परिचित होण्यासाठी, जनतेला या संदर्भातील कामे करताना सुलभता यावी म्हणून आणि त्यातून व्यापक शिक्षणहित साधले जावे यासाठी ही पुस्तिका तयार केली आहे. शिक्षण क्षेत्राशी संबंधित सर्वांनाच ही पुस्तिका उपयुक्त ठरेल, असा विश्वास वाटतो.

(विजयशीला सरदेसाई)

अध्यक्ष,

महाराष्ट्र राज्य

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ,

पुणे ४११ ००४

पुणे - ४११ ००४

फेब्रुवारी २०१०

अनुक्रमणिका

सनद क्र. (१)	सेवेचा प्रकार (२)	निर्गत कालावधी (३)	सक्षम कार्यालय (४)	पृष्ठ क्रमांक (५)
भाग - १				
१	माध्यमिक शाळांना मंडळ मान्यता व सांकेतिक क्रमांक देणे	४५ दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	८
२	उच्च माध्यमिक शाळांना मंडळ मान्यता व सांकेतिक क्रमांक देणे	४५ दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	११
३	माध्यमिक शाळांतील अतिरिक्त माध्यमांना मान्यता	६० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	१२
४	उच्च माध्यमिक शाळांतील अतिरिक्त माध्यमांना मान्यता	६० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	१३
५	उच्च माध्यमिक शाळांतील अतिरिक्त विषयांना मान्यता	६० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	१४
६	मंडळ प्रकाशने उपलब्धता	उपलब्धतेनुसार त्वरित	संबंधित विभागीय मंडळ	१५
७	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षांशी संबंधित सांख्यिकी माहिती	७ ते १५ दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ/ राज्य मंडळ	१६
८	उच्च माध्यमिक परीक्षांसाठी समकक्षता/ योग्यता प्रमाणपत्र (इ.११ वी प्रवेशासाठी)	६० दिवस	राज्य मंडळ/संबंधित विभागीय मंडळ	१७
९	उच्च माध्यमिक परीक्षांसाठी समकक्षता/ योग्यता प्रमाणपत्र (इ.१२ वी प्रवेशासाठी)	३० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ/ राज्य मंडळ	१९
१०	स्थलांतर प्रमाणपत्र देणे	६० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२०
११	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षांना खाजगीरित्या प्रविष्ट होण्यासाठी नाव नोंदणी प्रमाणपत्र देणे	६० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२१
१२	परीक्षा केंद्र मान्यता	९० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२३
१३	माध्यमिक / उच्च माध्यमिक परीक्षेस प्रविष्ट होण्यासाठी आवेदनपत्रे सादर केल्यानंतर परीक्षेस बसण्याची परवानगी घेणे	परीक्षेपूर्वी १० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२४
१४	उत्तीर्णतेचे तात्पुरते प्रमाणपत्र देणे	निकालानंतर १५ दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२५
१५	गुणपडताळणी करून मिळणे	निकालानंतर ३० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२६
१६	प्रमाणपत्राची द्वितीय प्रत	१५ दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२७

१७	गुणपत्रिकेची द्वितीय प्रत	८ दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२८
१८	प्रमाणपत्रातील / गुणपत्रिकेतील नोंदी दुरुस्त करणे (नाव आणि / जन्मतारीख)	१५ दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	२९
१९	बक्षिसे	६० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३०
२०	शिष्यवृत्त्या	६० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३१
२१	परीक्षेसाठी केंद्र बदल/विभाग बदल	३० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३२
२२	अंध,अपंग,मूक-बधिर, बहुविकलांग व अध्ययन अक्षमता असलेल्या विद्यार्थ्यांना मिळणाऱ्या गुणांमधील व इतर सवलती	३० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३३
२३	राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धात भाग घेतलेल्या खेळाडू विद्यार्थ्यांना उत्तीर्णतेसाठी / गुणात सवलती	३० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३४
२४	आजारामुळे परीक्षेस प्रविष्ट न झाल्यास परीक्षा शुल्क परत मिळविणे	३० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३५
२५	माध्यमिक/उच्च माध्यमिक परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यानंतर अतिरिक्त स्वतंत्र विषय घेऊन परीक्षेस बसणे	परीक्षेपूर्वी १० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३६
२६	प्रमाणपत्र / गुणपत्रिका पडताळणी	३० दिवस	संबंधित विभागीय मंडळ	३७
२७	श्रेणीसुधार योजना	३८
भाग-२	मंडळाची सर्वसाधारण माहिती	४२
भाग-३	परीक्षा विषय योजना	५१
भाग-४	परीक्षांची सांख्यिकी माहिती	७७
भाग-५	परिशिष्ट			८०
(अ)	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षा/ विविध प्रकारचे शुल्क		८०
(ब)	राज्यमंडळ व विभागीय मंडळांचे संपर्कासाठी कार्यालयीन पत्ते व दूरध्वनी क्रमांक		८५
(क)	मंडळ प्रकाशनांची नावे व मूल्य		८७
(ड)	अपंग विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा योजना व सवलती		९९
(इ)	योग्यता प्रमाणपत्रासाठी समकक्ष परीक्षांची यादी		१२३
(ई)	उत्तीर्णतेचे मानक व गुणपडताळणी		१५४

भाग - १

नागरी सनद - ०१ : माध्यमिक शाळांना मंडळ मान्यता व सांकेतिक क्रमांक देणे

- १) सेवेचे नाव विभागीय मंडळाकडून माध्यमिक शाळांना मंडळ मान्यता व सांकेतिक क्रमांक देणे
- २) आवश्यकता विभागीय मंडळांच्या विशेषाधिकाराचा लाभ मिळविण्यासाठी व अंतिम परीक्षेस (माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा) उमेदवार पाठविण्यासाठी माध्यमिक शाळांना प्रथम मान्यता व सांकेतिक क्रमांक मिळणे आवश्यक असते. तसेच दरवर्षी विद्यार्थी संख्येनुसार विहित शुल्क भरून मान्यतेचे नूतनीकरण करणे आवश्यक असते.
- ३) कोणत्या शासन नियमप्रमाणे कार्यवाही केली जाते? मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक २८ व नियम क्र. २९(५) आणि ७(४) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयांशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळे (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? मंडळ नियमावली मधील विनियमांसोबत असलेल्या नमुना एक नुसार तीन प्रतीत. ज्या वर्षी विद्यार्थी अंतिम परीक्षेसाठी पाठविण्यात येणार आहेत त्या वर्षीच्या दोन वर्षे अगोदरच्या १५ जुलैपेक्षा उशिरा नसेल अशा तारखेपर्यंत. (सहा महिने कालावधीपर्यंतचा विलंब क्षमापित करण्याचे अधिकार विभागीय मंडळ अध्यक्षांना असतील तसेच अधिक विलंब असल्यास गुणवत्तेनुसार निर्णय घेण्याचा अधिकार अध्यक्ष, राज्य मंडळ यांना आहे.)
अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे :
 - १) विहित नमुना २८(१)
 - २) इ. ८वी चे शासन परवानगी पत्र
 - ३) शिक्षण उपसंचालकांचे ९ वी १०वी चे परवानगी पत्र
 - ४) पत्रव्यवहार स्वाक्षरीचे अधिकार ज्यांना दिलेला आहे त्याबाबत संस्थेचा ठराव.
 - ५) रु. २०/- च्या स्टॅम्प पेपरवर शासन तथा मंडळ नियमाचे व अटीचे काटेकोरपणे पालन करू व मंडळास शिक्षक/ शिक्षकेतर, कर्मचारी व इमारत फर्निचर पाहिजे तेव्हा

स्वखर्चानि उपलब्ध करून देऊ असे हमीपत्र.

- ६) ज्या केंद्रावर विद्यार्थी परीक्षा देणार आहेत त्या केंद्राचे संमती पत्र.
- ७) केंद्राला फर्निचर स्वखर्चानि पुरवू तसेच मागणीनुसार शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी देऊ असे हमीपत्र.
- ८) न्यायालयात कोणत्याही प्रकारचा दावा तथा न्यायालयीन प्रकरण नसल्याचे हमीपत्र.
- ९) संस्थेच्या घटनेची प्रत.
- १०) रजिस्ट्रेशनची प्रत
- ११) इ. १०वी नैसर्गिक वाढीचे पत्र
- १२) वार्षिक तपासणी अहवाल
- १३) प्रत्येक वर्गामध्ये विद्युत जोडणी तसेच पंखे, दिवे, जनरेटर इ. यांची सुविधा उपलब्ध करून देऊ असे हमीपत्र.
- १४) शिक्षकांची यादी (नाव, शिक्षण, विषय इत्यादी माहिती)
- १५) विद्यार्थ्यांची यादी
- १६) शाळेचा नकाशा
- १७) प्रस्ताव तीन प्रतीत डिमांड ड्राफ्टसह सादर करणे.
- १८) शाळेचे मागणीपत्र मुख्याध्यापक / प्राचार्य यांच्या स्वाक्षरीसह.
- १९) शिक्षणाधिकारी (माध्य.) शिफारस पत्र
- २०) संस्थेच्या कार्यकारी मंडळाची यादी नाव, पत्ता, हुद्दा, दूरध्वनी क्रमांकासह.
- २१) शाळेचा संपूर्ण नावासह पत्ता, दूरध्वनी क्रमांकाचे पत्र.
- २२) आर्थिक व्यवहार व ताळेबंदपत्रक.
- २३) विहित शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे.

६) अर्ज कोठे सादर करावा?

विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ -
(पुणे/नागपूर/औरंगाबाद/मुंबई/कोल्हापूर/अमरावती/नाशिक/
लातूर)

७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ४५ दिवस

८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? शिक्षण मंडळ, (राज्य मंडळ) पुणे-४११००४

- १) सेवेचे नाव विभागीय मंडळांकडून उच्च माध्यमिक शाळांना मंडळ मान्यता व सांकेतिक क्रमांक देणे.
- २) आवश्यकता विभागीय मंडळांच्या विशेषाधिकारांचा लाभ मिळविण्यासाठी व अंतिम परीक्षेस (उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र) उमेदवार पाठविण्यासाठी मान्यता मिळवू इच्छिणाऱ्या उच्च माध्यमिक शाळांना मान्यता व सांकेतिक क्रमांक मिळणे आवश्यक असते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? नियम क्रमांक ६६ प्रमाणे व ६७ मधील ५ प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत ? मंडळ नियमावलीतील विनियमांसोबत असलेल्या परिशिष्ट एकप्रमाणे तीन प्रतीत, ज्यावर्षी विद्यार्थी अंतिम परीक्षेसाठी पाठविण्यात येणार आहेत त्या वर्षाच्या आधी एक वर्ष, १५ जुलैपेक्षा उशिराची नसेल अशा तारखेपर्यंत. (सहा महिने कालावधीपर्यंतचा विलंब विभागीय अध्यक्ष क्षमापित करू शकतील. अधिक विलंब असल्यास गुणवत्तेनुसार निर्णय घेण्याचा अधिकार अध्यक्ष, राज्य मंडळ यांना आहे.)
अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे :
 - १) विहित नमुना ६६(२)
 - २) इ. १०वी चे शासन परवानगी पत्र
 - ३) शिक्षण उपसंचालकांचे १०वी, ११वी चे परवानगी पत्र
 - ४) पत्रव्यवहार स्वाक्षरीचे अधिकार ज्यांना दिलेला आहे त्याबाबत संस्थेचा ठराव.
 - ५) रु. २०/- च्या स्टॅम्प पेपरवर शासन तथा मंडळ नियमाचे व अटीचे काटेकोरपणे पालन करू व मंडळास शिक्षक/ शिक्षकेतर, कर्मचारी व इमारत फर्निचर पाहिजे तेव्हा

- स्वखर्चानि उपलब्ध करून देऊ असे हमीपत्र.
- ६) ज्या केंद्रावर विद्यार्थी परीक्षा देणार आहेत त्या केंद्राचे संमती पत्र.
 - ७) केंद्राला फर्निचर स्वखर्चानि पुरवू तसेच मागणीनुसार शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी देऊ असे हमीपत्र.
 - ८) न्यायालयात कोणत्याही प्रकारचा दावा तथा न्यायालयीन प्रकरण नसल्याचे हमीपत्र.
 - ९) संस्थेच्या घटनेची प्रत.
 - १०) रजिस्ट्रेशनची प्रत
 - ११) १२वी नैसर्गिक वाढीचे पत्र
 - १२) वार्षिक तपासणी अहवाल
 - १३) शिक्षकांची यादी (नाव, शिक्षण, विषय इत्यादी माहिती)
 - १४) विद्यार्थ्यांची यादी
 - १५) शाळेचा नकाशा
 - १६) प्रस्ताव तीन प्रतीत डिमांड ड्राफ्टसह सादर करणे.
 - १७) कनिष्ठ महा. मागणीपत्र मुख्याध्यापक/प्राचार्य यांच्या स्वाक्षरीसह
 - १८) शिक्षणाधिकारी (माध्य.) शिफारस पत्र
 - १९) संस्थेच्या कार्यकारी मंडळाची यादी नाव, पत्ता, हुद्दा, दूरध्वनी क्रमांकासह
 - २०) शाळेचा संपूर्ण नावासह पत्ता, दूरध्वनी क्रमांकासह पत्र
 - २१) आर्थिक व्यवहार व ताळेबंदपत्रक
 - २२) विहित शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे.
 - २३) प्रत्येक वर्गामध्ये विद्युत जोडणी तसेच पंखे, दिवे, जनरेटर यांची सुविधा उपलब्ध करून देऊ असे हमीपत्र.

६) अर्ज कोठे सादर करावा ?

(संबंधित) विभागीय मंडळ

(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ?

४५ दिवस

८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ?

अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, (राज्य मंडळ) पुणे- ४११००४

- १) सेवेचे नाव : माध्यमिक शाळांतील अतिरिक्त माध्यमांना मान्यता
- २) आवश्यकता : एखाद्या माध्यमिक शाळेला ज्या माध्यमास मान्यता मिळाली आहे त्या शिवाय इतर माध्यम शाळेत सुरू करावयाचे असल्यास मान्यतेची आवश्यकता असते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? : मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक २८/९ प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? : १) मंडळ विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक २८(९) मधील नमुना-दोन नुसार विहित नमुन्याप्रमाणे तीन प्रतीत
२) विभागीय शिक्षण उपसंचालक यांच्या शिफारशीचे पत्र
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? : विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? : ६० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? : अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, (राज्य मंडळ) पुणे- ४११००४

- १) सेवेचे नाव उच्च माध्यमिक शाळांतील अतिरिक्त माध्यमांना मान्यता
- २) आवश्यकता एखाद्या उच्च माध्यमिक शाळेस ज्या माध्यमास मान्यता मिळाली आहे त्या शिवाय इतर माध्यम सुरू करावयाचे असल्यास मान्यतेची आवश्यकता असते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ६६ प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत ?
 - १) मंडळ विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ६६ मधील परिशिष्ट दोन प्रमाणे विहित नमुन्याप्रमाणे तीन प्रतीत
 - २) संबंधित विभागीय शिक्षण उपसंचालक यांच्या शिफारशीचे पत्र
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ६० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, (राज्य मंडळ) पुणे- ४११००४

- १) सेवेचे नाव उच्च माध्यमिक शाळांतील अतिरिक्त विषयांना मान्यता
- २) आवश्यकता एखाद्या उच्च माध्यमिक शाळेस ज्या विषयास मान्यता मिळाली आहे त्या शिवाय इतर किंवा अतिरिक्त विषय सुरू करावयाचे असल्यास मान्यतेची आवश्यक असते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? नियम क्रमांक ६६ मधील परिशिष्ट दोन प्रमाणे विहित नमुन्याप्रमाणे तीन प्रतीत
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत ?
 - १) मंडळ विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ६६ मधील परिशिष्ट दोनप्रमाणे विहित नमुन्याप्रमाणे तीन प्रतीत
 - २) संबंधित विभागीय शिक्षण उपसंचालक यांच्या शिफारशीचे पत्र
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ६० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, (राज्य मंडळ) पुणे- ४११००४

- १) सेवेचे नाव : मंडळ प्रकाशने उपलब्धता.
- २) आवश्यकता
- (१) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाचा अभ्यासक्रम, विविध विषयांची पाठ्यपुस्तके, विविध विषयांच्या शिक्षक हस्तपुस्तिका, स्वयं अध्ययन पुस्तिका, नियमावली, इत्यादी साहित्य मंडळामार्फत आवश्यकतेनुसार प्रकाशित करण्यात येते.
(परिशिष्ट 'क' पाहावे.)
- (२) माध्यमिक (इयत्ता ९ वी व १० वी) सर्व विषयांची पाठ्यपुस्तके, उच्च माध्यमिक (इ.११ वी १२ वी) भाषा विषयांची पाठ्यपुस्तके मंडळाकडून विकसित केली जातात व पाठ्यपुस्तक मंडळामार्फत प्रकाशित केली जातात.
- (३) मंडळातर्फे 'शिक्षण संक्रमण' हे मासिक दरमहा प्रकाशित करण्यात येते. पालक/शिक्षक/शिक्षणप्रेमी यांना या मासिकाचे वर्गणीदार होता येते. हा अंक दरमहा प्रत्येक माध्यमिक/उच्च माध्यमिक शाळेमध्ये मंडळातर्फे पाठविण्यात येतो.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? : मंडळ अधिनियम १९६५ अनुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ४०,४७,९४ प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (१) (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- (२) पाठ्यपुस्तके : पाठ्यपुस्तक मंडळामार्फत. पाठ्यपुस्तक मंडळाच्या भांडार व वितरण गृहामार्फत पुस्तक विक्रेत्यांना विक्रीसाठी पाठ्यपुस्तके उपलब्ध असतात.
- (३) 'शिक्षण संक्रमण' मासिकासाठी : सचिव, राज्य मंडळ, पुणे ४

- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? एका प्रतीत, प्रकाशनाचे नाव नमूद करणारा, आवश्यक किंमतीच्या धनाकर्षासह (किंमतीसाठी परिशिष्ट 'क' पाहावे.)
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? (१) विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
(२) सचिव, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? उपलब्धतेनुसार त्वरित
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? सचिव, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, (राज्य मंडळ) पुणे- ४११००४

नागरी सनद - ०७ :

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षांशी संबंधित सांख्यिकी माहिती

- १) सेवेचे नाव माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षांशी संबंधित सांख्यिकी माहिती
- २) आवश्यकता विविध संशोधन प्रकल्पांसाठी तसेच झालेल्या प्रगतीचा मागोवा घेण्याच्या दृष्टीने शैक्षणिक व स्वयंसेवी संस्था/पालक यांना या माहितीची गरज पडते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६५ अनुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ५५/१०२ प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (१) (त्या त्या वि. मंडळाच्या माहितीसाठी) :- (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
(२) संपूर्ण राज्याच्या एकत्रित माहितीसाठी :- राज्य मंडळ, पुणे

- ५) अर्ज कसा करावा,
अर्ज किती प्रतीत करावा,
अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे
जोडावीत ?
- कोणत्या वर्षाची सांख्यिकी माहिती व कोणत्या कामासाठी हवी आहे याचा तपशील असणारा साध्या कागदावर अर्ज. एका प्रतीत
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा ?
- (१) (संबंधित) विभागीय मंडळ (त्या त्या विभागीय मंडळाची माहिती)
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
(२) राज्य मंडळ, पुणे : संपूर्ण राज्याच्या एकत्रित माहितीसाठी
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ?
- (१) ५ वर्षांमधील माहिती हवी असल्यास ०७ दिवस
(२) ५ वर्षांपूर्वीची माहिती हवी असल्यास १५ दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ?
- सचिव, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, (राज्य मंडळ) पुणे- ४११००४

नागरी सनद - ०८ :

उच्च माध्यमिक परीक्षांसाठी समकक्षता/
योग्यता प्रमाणपत्र (इयत्ता ११ वी प्रवेशासाठी)

- १) सेवेचे नाव
- उच्च माध्यमिक परीक्षांसाठी समकक्षता/योग्यता प्रमाणपत्र (इयत्ता ११ वी)
- २) आवश्यकता
- महाराष्ट्र राज्य मंडळाव्यतिरिक्त अन्य मंडळे, मान्यताप्राप्त संस्था व विद्यापीठे यांच्या अधिकृत परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या परंतु मंडळाच्या उच्च माध्यमिक शाळेत /कनिष्ठ महाविद्यालयात प्रवेश घेऊ इच्छिणाऱ्या पात्र विद्यार्थ्यांना आवश्यकता असते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ?
- मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ८० प्रमाणे

- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा,
अर्ज किती प्रतीत करावा,
अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे
जोडावीत?
मंडळाकडे उपलब्ध असलेला विहित नमुन्यातील अर्ज करावा.
अर्ज एका प्रतीत करावा. विहित शुल्कासह (शुल्कासाठी परिशिष्ट
'अ' पाहावे) दिनांक १५ सप्टेंबर पर्यंत.
अर्जासोबत खालील प्रमाणपत्रे जोडावयाची आहेत.
१) इ. १०वी च्या गुणपत्रिकेची प्रमाणित छायांकित प्रत.
२) इ. १० वीच्या उत्तीर्णता प्रमाणपत्राची प्रमाणित छायांकित
प्रत
३) शाळा सोडल्याच्या दाखल्याची प्रमाणित छायांकित प्रत
४) मूळ स्थलांतर प्रमाणपत्र (Migration Certificate)
५) विद्यार्थ्यांनि परदेशातील परीक्षा उत्तीर्ण केली असल्यास
अर्जासोबतचे परिशिष्ट 'A'
६) अर्जासोबत जोडलेले विहित नमुन्यातील हमीपत्र
रु. १००/- च्या कोर्ट फी स्टॅम्प पेपरवर.
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? संस्था प्रमुखांमार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय
मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा ६० दिवस
कालावधी ?
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास विभागीय अध्यक्ष,
तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज (संबंधित) विभागीय मंडळ
करावा ? (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)

नागरी सनद - ०९ :

उच्च माध्यमिक परीक्षांसाठी समकक्षता/
योग्यता प्रमाणपत्र (इयत्ता १२ वी) प्रवेशासाठी

- १) सेवेचे नाव उच्च माध्यमिक परीक्षांसाठी समकक्षता/योग्यता प्रमाणपत्र (इयत्ता १२ वी) प्रवेशासाठी
- २) आवश्यकता महाराष्ट्र राज्य मंडळाव्यतिरिक्त अन्य मंडळे, मान्यताप्राप्त संस्था व विद्यापीठे यांच्या अधिकृत परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या परंतु मंडळाच्या कनिष्ठ महाविद्यालयात प्रवेश घेऊ इच्छिणाऱ्या पात्र विद्यार्थ्यांना आवश्यकता असते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शसन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ८० प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? मंडळाकडे उपलब्ध असलेला विहित नमुन्यातील अर्ज करावा. अर्ज एका प्रतीत करावा. विहित शुल्कासह (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पहावे) दिनांक १५ सप्टेंबर पर्यंत
अर्जासोबत खालील प्रमाणपत्रे जोडावयाची आहेत.
 - १) इ. १० वीच्या गुणपत्रिकेची प्रमाणित छायांकित प्रत
 - २) इ. १० वीच्या उत्तीर्णता प्रमाणपत्राची प्रमाणित छायांकित प्रत
 - ३) इयत्ता ११ वीच्या गुणपत्रिकेची प्रमाणित छायांकित प्रत
 - ४) शाळा सोडल्याच्या दाखल्याची प्रमाणित छायांकित प्रत
शाळा सोडल्याच्या दाखल्यावर इयत्ता ११ वी परीक्षा ज्या ठिकाणाहून उत्तीर्ण केली त्या संबंधित जिल्हा शिक्षणाधिकार्यांची स्वाक्षरी व शिक्का घेऊन त्याची प्रमाणित छायांकित प्रत
 - ५) मूळ स्थलांतर प्रमाणपत्र (Migration Certificate)
 - ६) विद्यार्थ्यांने परदेशातील परीक्षा उत्तीर्ण केली असल्यास अर्जासोबतचे परिशिष्ट 'A'

- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? ७) अर्जासोबत जोडलेले विहित नमुन्यातील हमीपत्र रु.२०/- च्या कोर्ट फी स्टॅम्प पेपरवर संस्था प्रमुखांमार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ६० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास विभागीय अध्यक्ष, तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज (संबंधित) विभागीय मंडळ करावा ? पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर

नागरी सनद - १०

: स्थलांतर प्रमाणपत्र देणे

- १) सेवेचे नाव स्थलांतर प्रमाणपत्र देणे
- २) आवश्यकता महाराष्ट्रा व्यतिरिक्त अन्य राज्यातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये प्रवेश घेण्यासाठी आवश्यक असते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही नियम क्रमांक ६०(माध्यमिक) १०७ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे केली जाते ?
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? विहित नमुन्याप्रमाणे एका प्रतीत (बैठक क्रमांक, परीक्षा वर्ष इ.) नमूद करून विहित शुल्क भरून (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे) गुणपत्रिकेची छायांकित प्रत आवश्यक

- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा ६० दिवस
कालावधी ?
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास सचिव,
तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज राज्य मंडळ , पुणे ४११ ००४
करावा ?

नागरी सनद - ११ :

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षांना
खाजगीरित्या प्रविष्ट होण्यासाठी नाव नोंदणी
प्रमाणपत्र देणे.

- १) सेवेचे नाव माध्यमिक व उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षांना खाजगीरित्या
प्रविष्ट होण्यासाठी नाव नोंदणी प्रमाणपत्र (Enrollment
Certificate) देणे.
- २) आवश्यकता माध्यमिक शाळेत /उच्च माध्यमिक विद्यालयात नियमित जाऊ न
शकणाऱ्या विद्यार्थ्यांना परस्पर इयत्ता १० वी/१२ वीच्या परीक्षेस
खाजगीरित्या बसण्याची संधी
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील
शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही नियम क्रमांक ४२ (माध्यमिक)/ ८९ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
केली जाते ? (तसेच वेळोवेळी निर्गमित केलेली परिपत्रके)
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (अ) माध्यमिक परीक्षेसाठी विद्यार्थी संपर्क केंद्राकडे अथवा
संबंधित विभागीय मंडळाकडे थेट अर्ज पाठवू शकतो.
(ब) उच्च माध्यमिक परीक्षेसाठी मान्यताप्राप्त उच्च माध्यमिक
शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयामार्फत अर्ज पाठवू शकतो.
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती,
नाशिक, लातूर विभागीय मंडळे)

- ५) अर्ज कसा करावा,
अर्ज किती प्रतीत करावा,
अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे
जोडावीत ?
- (१) विभागीय मंडळाकडे असलेला विहित नमुन्यातील अर्ज क्र. १७ भरावा. (विहित शुल्कासह) (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे)
- (२) मार्चमध्ये होणाऱ्या परीक्षेसाठी आधीच्या वर्षातील दिनांक १० जुलै पूर्वी अर्ज करणे आवश्यक (इ.१० वी व १२ वीसाठी)
- (३) ऑक्टोबरमध्ये होणाऱ्या परीक्षेसाठी दि.१० फेब्रुवारीपूर्वी अर्ज करणे आवश्यक (फक्त इयत्ता १२ वीसाठी)
- (४) अर्जासोबत माध्यमिक शाळा सोडल्याचा मूळ दाखला जोडणे आवश्यक (इ.१० वीसाठी)
- (५) अर्जासोबत माध्यमिक शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय सोडल्याचा मूळ दाखला, तसेच इ.१० वी उत्तीर्णतेचे गुणपत्रक व प्रमाणपत्र मूळ प्रती जोडणे आवश्यक (इ.१२ वीसाठी)
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा ?
- (१) इयत्ता १० वीसाठी : संपर्क केंद्राकडे अथवा संबंधित विभागीय मंडळाकडे परस्पर
- (२) इयत्ता १२ वीसाठी उच्च माध्यमिक शाळा प्रमुखांमार्फत/ कनिष्ठ महाविद्यालयामार्फत
विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ?
- ६० दिवस (नोंदणी प्रमाणपत्र मिळेल). याबाबत मंडळाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या सुचनेनुसार कार्यवाही करावी.
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ?
- विभागीय अध्यक्ष, (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव परीक्षा केंद्र मान्यता
- २) आवश्यकता माध्यमिक/उच्च माध्यमिक परीक्षेस केंद्रांना मान्यता देण्यासाठी सदर केंद्रावर प्रविष्ट होणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या संख्येनुसार तसेच शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयापासून जास्तीत जास्त जवळ असलेल्या नवीन परीक्षाकेंद्रांना गरजेनुसार मान्यता दिली जाते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? नियम क्रमांक ३६ (माध्यमिक)/ ८३ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे. दिनांक १६/११/१९८९ च्या कार्यकारी परिषदेने परीक्षा केंद्राचे निकष निश्चित केलेले आहेत.
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? संस्थाप्रमुखांमार्फत (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत ? विभागीय मंडळाकडे उपलब्ध असलेल्या विहित नमुन्यातील अर्ज एका प्रतीत विहित प्रपत्रातील माहितीच्या पूर्ततेसह व आवश्यक त्या विहित शुल्कासह (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे) फेब्रुवारी/मार्च परीक्षेसाठी आधीच्या वर्षाच्या एक सप्टेंबरपूर्वी आणि ऑक्टोबर परीक्षेसाठी १ जूनपूर्वी (तसेच वेळोवेळी निर्गमित केलेली परिपत्रके) पुढील परीक्षेपासून (ऑक्टो. २००९ आणि मार्च २०१० पासून) प्रत्येक परीक्षा केंद्राने प्रत्येक वर्गामध्ये विद्युत जोडणी तसेच पंखे, दिवे यांची सुविधा उपलब्ध करणे बंधनकारक आहे. याशिवाय परीक्षा कालावधीत अखंडित विद्युत पुरवठा राहावा म्हणून संबंधित शाळेने/संस्थेने, पुरेशा क्षमतेचे जनरेटर संच उपलब्ध करून घ्यावेत. सर्व परीक्षा केंद्रांना तसेच उपकेंद्रांना सदर निकष बंधनकारक आहेत.

- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? शाळा प्रमुखांमार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ६० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? विभागीय अध्यक्ष, (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

नागरी सनद - १३ :

माध्यमिक/उच्च माध्यमिक परीक्षेस प्रविष्ट होण्यासाठी आवेदनपत्रे सादर केल्यानंतर परीक्षेस बसण्याची परवानगी घेणे.

- १) सेवेचे नाव माध्यमिक /उच्च माध्यमिक परीक्षेस प्रविष्ट होण्यासाठी आवेदनपत्रे सादर करणे
- २) आवश्यकता परीक्षेस प्रविष्ट होण्यासाठी
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ४६ (माध्यमिक) / ९३ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? मुख्याध्यापक, माध्यमिक शाळा/प्राचार्य, उच्च माध्यमिक शाळा/ कनिष्ठ महाविद्यालय
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? एका प्रतीत. विहित नमुन्यात, निर्धारित शुल्कासह (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे.)

- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? मुख्याध्यापक, माध्यमिक शाळा / प्राचार्य, उच्च माध्यमिक शाळा / कनिष्ठ महाविद्यालय
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? पात्र विद्यार्थ्यांना परीक्षा सुरू होण्यापूर्वी १० दिवस परीक्षा प्रवेशपत्र मिळेल
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

नागरी सनद - १४

: उत्तीर्णतेचे तात्पुरते प्रमाणपत्र देणे

- १) सेवेचे नाव उत्तीर्णतेचे तात्पुरते प्रमाणपत्र देणे
- २) आवश्यकता पुढील शिक्षणासाठी
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ६४ (माध्यमिक) / १११ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? विहित प्रपत्रात अर्ज करावा. आवश्यक त्या माहितीसह (बैठक क्रमांक, वर्ष इत्यादी) आवश्यक त्या शुल्कासह (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे.) संबंधित शाळेचे पत्र, गुणपत्रिकेची छायांकित प्रत जोडावी.
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? निकालानंतर १५ दिवसांनी

- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास विभागीय अध्यक्ष,
तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज (संबंधित) विभागीय मंडळ
करावा ? (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)

नागरी सनद - १५

: गुणपडताळणी

- १) सेवेचे नाव गुणपडताळणी करून मिळणे
- २) आवश्यकता परीक्षेत मिळालेल्या संपादणुकीचे निरसन करून घेण्यासाठी
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील
शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही नियम क्रमांक ५७ (माध्यमिक) / १०४ (उच्च माध्यमिक)
केली जाते ? प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा,
अर्ज किती प्रतीत करावा,
अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? विहित नमुन्यात अर्ज करावा. अर्जासोबत संबंधित गुणपत्रिकेची
साक्षांकित केलेली प्रत (प्रत्येक विषयासाठी विहित केलेल्या
गुणपडताळणी शुल्कासह)(शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे.)
निकाल जाहीर झाल्याच्या तारखेनंतर १० दिवसांच्या आत(त्या
त्या परीक्षेच्या निकालाच्या वेळी जाहीर केलेल्या निर्धारित मुदतीत)
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव,
(संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा निकालानंतर अर्ज सादर केल्यापासून ३० दिवस
कालावधी ?

- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास विभागीय अध्यक्ष,
तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज (संबंधित) विभागीय मंडळ
करावा ? (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)

नागरी सनद - १६

: प्रमाणपत्राची द्वितीय प्रत

- १) सेवेचे नाव प्रमाणपत्राची द्वितीय प्रत
- २) आवश्यकता मूळ प्रमाणपत्राची प्रत गहाळ झाल्यास अथवा उपलब्ध नसल्यास
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६५ नुसार विनियम १९७७ मधील
शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही नियम क्रमांक ६१ (माध्यमिक) / १०८ (उच्च माध्यमिक)
केली जाते ? प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? शाळा प्रमुखांच्या शिफारशीने
(संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा,
अर्ज किती प्रतीत करावा,
अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे
जोडावीत? विहित नमुना प्रपत्रात आवश्यक ती माहिती (बैठक क्रमांक,
परीक्षा वर्ष, शाळा/उच्च माध्यमिक विद्यालय इत्यादी) नमूद
करणे आवश्यक (शाळेच्या/कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या शिफारस
पत्रासह)
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांच्या शिफारशीने आवश्यक
त्या विहित शुल्कासह (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे.)
विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ
(पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा १५ दिवस (संबंधित संस्थेमार्फत प्राप्त करून घ्यावे)
कालावधी ?
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास विभागीय अध्यक्ष,
तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज (संबंधित) विभागीय मंडळ
करावा ? (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक,
लातूर)

- १) सेवेचे नाव गुणपत्रिकेची द्वितीय प्रत
- २) आवश्यकता मूळ गुणपत्रिकेची प्रत गहाळ झाल्यास अथवा उपलब्ध नसल्यास
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही नियम क्रमांक ५६ (माध्यमिक) / १०३(उच्च माध्यमिक) प्रमाणे केली जाते ?
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? विहित नमुना प्रपत्रात आवश्यक ती माहिती (बैठक क्रमांक, परीक्षा वर्ष, शाळा/उच्च माध्यमिक विद्यालय इत्यादी) नमूद करणे आवश्यक
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? आवश्यक त्या विहित शुल्कासह (शुल्कासाठी परिशिष्ट 'अ' पाहावे.) विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा आठ दिवस कालावधी ? तात्काळ हवे असल्यास विशेष निर्धारित शुल्क भरणे आवश्यक
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास विभागीय अध्यक्ष, तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज (संबंधित) विभागीय मंडळ करावा ? (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव प्रमाणपत्रातील / गुणपत्रिकेतील नोंदी दुरुस्त करणे (नाव आणि जन्मतारीख)
- २) आवश्यकता मूळ प्रमाणपत्रातील नोंदीमध्ये त्रुटी आढळल्यास
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही नियम क्रमांक ५९ (माध्यमिक) / १०६ (उच्च माध्यमिक) केली जाते ? प्रमाणे (तसेच वेळोवेळी निर्गमित केलेली परिपत्रके)
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांच्या मार्फत (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? आवश्यक त्या माहितीसह (बैठक क्रमांक, परीक्षा वर्ष, शाळा, उच्च माध्यमिक विद्यालय इत्यादी) व सबळ पुरावे असलेल्या कागदपत्रांसह विद्यार्थ्यांचा मूळ दाखला, जनरल रजिस्टर नोंदवही
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांच्या मार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? १५ दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? विभागीय अध्यक्ष, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव बक्षिसे
- २) आवश्यकता विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देणे
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? नियम क्रमांक ६२ (माध्यमिक) / १०९ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांमार्फत (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? विहित नमुन्यातील अर्ज संस्था प्रमुखांमार्फत संबंधित विभागीय मंडळाकडे
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांमार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा निकालानंतर ६० दिवस कालावधी ?
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास विभागीय अध्यक्ष, तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज (संबंधित) विभागीय मंडळ करावा ? (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव शिष्यवृत्त्या
- २) आवश्यकता विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देणे
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? नियम क्रमांक ६२ (माध्यमिक) / १०९ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? शाळा प्रमुखांमार्फत (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? विहित नमुन्यातील अर्ज, संस्था प्रमुखांमार्फत संबंधित विभागीय मंडळाकडे
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? शाळा प्रमुखांमार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? निकालानंतर ६० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? विभागीय अध्यक्ष, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव परीक्षेसाठी केंद्र बदल/ विभाग बदल
- २) आवश्यकता मंडळ नियमानुसार मिळालेले परीक्षाकेंद्र/विभाग गैरसोयीचे ठरत असल्यास
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ३६ (माध्यमिक) / ८३ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांमार्फत(संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? एका प्रतीत संबंधित संस्थेमार्फत विभागीय सचिवांकडे अर्ज करावा. ज्या कारणास्तव केंद्रबदल / विभाग बदल हवा आहे त्यासंबंधीचा लेखी सबळ पुरावा दाखवणारी कागदपत्रे- पालकांची बदली झाली असल्यास बदली आदेश व नवीन राहात असल्याचा पुरावा.
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांमार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ३० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? विभागीय अध्यक्ष, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव अंध, अपंग, मूक-बधिर, बहुविकलांग व अध्ययन अक्षमता असलेल्या विद्यार्थ्यांना गुणांमधील व इतर सवलती
- २) आवश्यकता सदर विद्यार्थी अंध, अपंग, मूक-बधिर, बहुविकलांग व अध्ययन अक्षमता असल्यामुळे
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शसन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ५२ (माध्यमिक) / ९९ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? शाळा प्रमुखांमार्फत (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? एका प्रतीत करावा. अर्जासोबत शासकीय वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र आवश्यक
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांमार्फत विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ३० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

(विषय योजना व सवलतीबाबतच्या तपशीलासाठी परिशिष्ट 'ड' पाहावे.)

: राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धात भाग घेतलेल्या खेळाडू
विद्यार्थ्यांना उत्तीर्णतेसाठी/गुणांची टक्केवारी वाढण्यासाठी
गुणात सवलती

- १) सेवेचे नाव राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धात भाग घेतलेल्या खेळाडू विद्यार्थ्यांना उत्तीर्णतेसाठी व गुणांची टक्केवारी वाढविण्यासाठी सवलत.
- २) आवश्यकता विद्यार्थ्यांचे विशेष नैपुण्य व अभ्यासास मिळणारा कमी कालावधी विचारात घेऊन
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ५२ (माध्यमिक) / ९९ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे शासनाने/मंडळाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या परिपत्रकानुसार
शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ?
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? एका प्रतीत, विहित नमुन्यात, निकालानंतर एक महिन्याच्या आत जिल्हा क्रीडा अधिकाऱ्याच्या प्रमाणपत्रासह
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ३० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

(याबाबतची इतर तपशीलवार माहिती संबंधित विभागीय मंडळाकडे उपलब्ध होईल.)

- १) सेवेचे नाव परीक्षा शुल्क परतावा
- २) आवश्यकता विद्यार्थ्यांचा आकस्मिक मृत्यू झाल्यास या कारणास्तव परीक्षा शुल्क परत मिळते.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? नियम क्रमांक ४८ (माध्यमिक) / ९५ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? विहित नमुन्यातील अर्ज शाळा प्रमुखांमार्फत संबंधित विभागीय मंडळाकडे
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ३० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव : माध्यमिक / उच्च माध्यमिक परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यानंतर अतिरिक्त स्वतंत्र विषय घेऊन परीक्षेस बसणे
- २) आवश्यकता : विद्यार्थ्यांनी एकदा माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षा उत्तीर्ण केल्यानंतर त्यास पुन्हा त्याच विषयांच्या परीक्षेस बसता येत नाही परंतु त्या व्यतिरिक्त अन्य विषयांच्या परीक्षेस प्रविष्ट होण्यासाठी.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शासन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? : मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील नियम क्रमांक ४५ (माध्यमिक) / ९२ (उच्च माध्यमिक) प्रमाणे
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? : एका प्रतीत. संबंधित परीक्षेचे आवेदनपत्र भरून संबंधित परीक्षा उत्तीर्णतेची गुणपत्रिका / प्रमाणपत्र / स्थलांतर प्रमाणपत्र.
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? : विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? : परीक्षा सुरू होण्यापूर्वी १० दिवस 'प्रवेशपत्र' मिळेल
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? : विभागीय अध्यक्ष, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

- १) सेवेचे नाव प्रमाणपत्र / गुणपत्रिका पडताळणी
- २) आवश्यकता नोकरी देताना/उच्च शिक्षणास प्रवेश देताना/ आवश्यकतेनुसार माध्यमिक/उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेच्या संपादणुकीची खात्री करून घेणे.
- ३) कोणत्या कायदानुसार/नियमानुसार शसन नियमाप्रमाणे कार्यवाही केली जाते ? मंडळ अधिनियम १९६६ नुसार विनियम १९७७ मधील तरतुदीनुसार
- ४) कोणत्या कार्यालयाशी संपर्क साधावा? (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ५) अर्ज कसा करावा, अर्ज किती प्रतीत करावा, अर्जासोबत कोणती कागदपत्रे जोडावीत? संबंधित संस्थेच्या शिफारशीसह साध्या कोऱ्या कागदावर निर्धारित शुल्कासह अर्ज द्यावा. सोबत गुणपत्रिका/ प्रमाणपत्र छायांकित प्रत सादर करावी
- ६) अर्ज कोठे सादर करावा? विभागीय सचिव, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)
- ७) अर्जात त्रुटी नसल्यास सेवा मिळण्याचा कालावधी ? ३० दिवस
- ८) विहित कालावधीत सेवा न मिळाल्यास तक्रार निवारणासाठी कोणाकडे अर्ज करावा ? विभागीय अध्यक्ष, (संबंधित) विभागीय मंडळ (पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, मुंबई, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक, लातूर)

उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र (इ. १२वी) परीक्षा व मा.शा.प्र. परीक्षा (इ.१०वी)
श्रेणीसुधार योजना
(Class Improvement) संदर्भात मुद्दे

अ) उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षा (इ. १२वी)

राज्यातील सर्व कनिष्ठ महाविद्यालय प्रमुखांना कळविण्यात येते की, सद्यःस्थितीत मंडळ नियमावलीतील तरतुदीप्रमाणे इयत्ता १२वी च्या परीक्षेमध्ये विद्यार्थी उत्तीर्ण झाल्यास त्याला पुन्हा तेच विषय घेऊन परीक्षेला प्रविष्ट होता येणार नाही अशी नियमावलीमध्ये तरतूद आहे. मात्र एकदा उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी त्याने घेतलेल्या विषयांव्यतिरिक्त अन्य विषय घेऊन (तुरळक विषय, आयसोलेटेड सबजेक्ट्स) परीक्षेला प्रविष्ट होऊ शकतो.

विद्यार्थ्यांच्या वर्षभराच्या कामगिरीचे मूल्यमापन दोन किंवा तीन तासांच्या परीक्षेमध्ये वर्षाअखेरीस करणे योग्य ठरणार नाही. ज्या विद्यार्थ्यांना कमी गुण मिळतात ते उत्तीर्ण झालेले असले तरी त्यांच्या भवितव्यावर त्याचा परिणाम होण्याची शक्यता असते. सबब उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांनाही त्यांच्या श्रेणी सुधारण्यासाठी पुन्हा परीक्षेस बसण्याची संधी देण्याबाबत विविध स्तरांवरून मागणी होत होती. मंडळानेही या संदर्भात बराच विचारविनिमय केला असून श्रेणी सुधार योजना मंडळाला लागू करण्याबाबत निर्णय घेतला आहे. याबाबत शासनाने शासनाच्या क्र.एसएचसी/२००८/(१०७/०८) उमाशि-२ दिनांक २८ मे २००८ अन्वये मान्यता दिलेली आहे. त्यानुसार श्रेणीसुधार योजनेची अंमलबजावणीची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे राहिल.

- १) ही योजना पुनर्रचित अभ्यासक्रमानुसार प्रविष्ट झालेल्या विद्यार्थ्यांना लागू राहिल.
- २) एकाच वेळी सर्व विषय घेऊन उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थीच या योजनेखाली अर्ज करू शकेल. उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांने स्वतंत्र आवेदनपत्र भरणे आवश्यक राहिल.
- ३) एकाच वेळेस श्रेणी सुधार आणि आयसोलेटेड म्हणून बसता येणार नाही.
- ४) विद्यार्थ्यांला त्याने उत्तीर्ण केलेले सर्व विषय घेणे बंधनकारक राहिल. नव्याने कोणताही/कोणतेही विषय घेता येणार नाहीत अथवा वगळता येणार नाही.
- ५) विद्यार्थ्यांने उत्तीर्ण केलेल्या परीक्षेनंतरची लगेच लगतच्या परीक्षेसाठीच ही संधी फक्त एकदा उपलब्ध राहिल. उदा. मार्चमध्ये उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी लगतच्या ऑक्टोबरच्या परीक्षेस या योजनेखाली प्रविष्ट होऊ शकेल.
- ६) ही संधी एकदाच अनुज्ञेय राहिल.
- ७) ही संधी फक्त लेखी परीक्षेसाठीच अनुज्ञेय राहिल. विद्यार्थ्यांला आधीच्या परीक्षेतील तोंडी परीक्षा, प्रात्यक्षिक परीक्षा, अंतर्गत मूल्यमापन, शालेय श्रेणीच्या विषयांमध्ये मिळालेले गुण/श्रेणी या योजनेखाली होणाऱ्या परीक्षेसाठी गृहीत धरले जातील. (carry forward)
- ८) या योजनेखाली प्रविष्ट होताना विद्यार्थ्यांला विषय/शाखा, माध्यम केंद्र, विभाग बदल अनुज्ञेय असणार नाही.
- ९) विद्यार्थी ज्या कनिष्ठ महाविद्यालयातून आधीच्या परीक्षेला प्रविष्ट झाला असेल त्याच कनिष्ठ महाविद्यालयातून त्याने आवेदनपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल व सदर कनिष्ठ महाविद्यालय परीक्षेसाठी ज्या परीक्षा केंद्राच्या कार्यक्षेत्र आहे तेच परीक्षा केंद्र त्याला मिळेल.

- १०) या विद्यार्थ्यांचा निकाल सदर परीक्षेच्या इतर विद्यार्थ्यांच्या निकालाबरोबर जाहीर केला जाईल. मात्र या विद्यार्थ्यांना गुणपत्रिका निकालाच्या दिवशी मिळणार नाही.
- ११) निकाल जाहीर झाल्यानंतर या विद्यार्थ्यांना या योजनेखाली प्रविष्ट झालेल्या परीक्षेची गुणपत्रिका स्वीकारावयाचा विकल्प (विकल्प फॉर्मच्या नमुन्यात) देण्याचा अधिकार असेल. विद्यार्थ्यांला संपूर्ण नवीन किंवा संपूर्ण पूर्वीच्या परीक्षेची गुणपत्रिका स्वीकारणे बंधनकारक राहिल. काही विषयांचे गुण जुन्या परीक्षेचे व काही विषयांचे गुण नवीन परीक्षेचे अशी सरमिसळ अनुज्ञेय राहणार नाही. हा विकल्प विद्यार्थ्यांने निकाल जाहीर झाल्यानंतर संबंधित कनिष्ठ महाविद्यालयामार्फत ७ दिवसांच्या आत विभागीय मंडळाकडे सादर करणे आवश्यक राहिल.
- विद्यार्थ्यांने विकल्प न दिल्यास पूर्वीची गुणपत्रिका त्यांना स्वीकारार्ह आहे असे गृहीत धरून नवीन परीक्षेची संपादनूक रद्द ठरविली जाईल.
- १२) विद्यार्थ्यांने या योजनेखाली प्रविष्ट झालेल्या परीक्षेची गुणपत्रिका स्वीकारण्याचा निर्णय घेतल्यास त्याला यापूर्वी उत्तीर्ण झालेल्या परीक्षेची मूळ गुणपत्रिका मंडळाकडे विकल्पासोबत जमा करणे आवश्यक राहिल व सदर गुणपत्रिका रद्द करण्यात येईल. त्यानंतरच त्याला सदर योजनेखाली प्रविष्ट परीक्षेची गुणपत्रिका देण्यात येईल.
- १३) सदरहू योजनेखाली प्रविष्ट झालेल्या विद्यार्थ्यांनी नवीन गुणपत्रिका स्वीकारण्याचे ठरवल्यास त्या गुणपत्रिकेवर श्रेणी सुधार योजनेअंतर्गत (अंडर क्लास इम्प्रुव्हमेंट स्कीम) असा उल्लेख असेल.
- १४) या योजनेअंतर्गत प्रविष्ट होणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा शुल्क नियमित/पुनर्परीक्षार्थी विद्यार्थ्यांच्या निर्धारित शुल्काच्या दुप्पट शुल्क आकारले जाईल. एकदा भरलेले शुल्क परत दिले जाणार नाही.
- १५) या योजनेअंतर्गत गुणपडताळणीसाठी अर्ज करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी अर्जासोबत गुणपत्रिकेची छायाप्रत न जोडता, शाळा/क. महाविद्यालयामार्फत त्यांचेकडील निकालाच्या अभिलेखावरून गुणांच्या नोंदी कराव्यात व त्या प्रमाणित करून, त्यावर **श्रेणीसुधार योजनेअंतर्गत विद्यार्थी** अशी नोंद करून अर्ज घ्यावा आणि अशा विद्यार्थ्यांना विकल्प स्वीकारण्याची मुदत गुणपडताळणी निकाल विद्यार्थ्यांला प्राप्त झाल्यानंतर सात दिवसांपर्यंत देण्यात यावी.
- १६) विद्यार्थ्यांने गुणपडताळणीसाठी अर्ज केला असेल व गुणपडताळणीच्या निकालामुळे विद्यार्थ्यांचे समाधान झाले असल्यास श्रेणीसुधार योजनेअंतर्गत परीक्षेस प्रविष्ट व्हायचे किंवा नाही हा निर्णय पूर्णतः त्या विद्यार्थ्यांचा असेल.
- १७) या योजनेअंतर्गत परीक्षेस प्रविष्ट होणारा विद्यार्थी पारितोषिकासाठी तसेच क्रीडा गुण सवलतीसाठी पात्र असणार नाही.
- १८) अपंग विद्यार्थ्यांना असलेल्या सवलती अनुज्ञेय राहतील.

ब) माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा (इ. १०वी)

राज्यातील सर्व मान्यताप्राप्त माध्यमिक शाळा प्रमुखांना कळविण्यात येते की, सद्यःस्थितीत मंडळ नियमावलीतील तरतुदीप्रमाणे इयत्ता १०वी च्या परीक्षेमध्ये विद्यार्थी उत्तीर्ण झाल्यास त्याला पुन्हा तेच विषय घेऊन परीक्षेला प्रविष्ट होता येणार नाही अशी नियमावलीमध्ये तरतूद आहे. मात्र एकदा उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी त्याने घेतलेल्या विषयांव्यतिरिक्त

अन्य विषय घेऊन (तुरळक विषय, आयसोलेटेड सबजेक्ट्स) परीक्षेला प्रविष्ट होऊ शकतो.

विद्यार्थ्यांच्या वर्षभराच्या कामगिरीचे मूल्यमापन दोन किंवा तीन तासांच्या परीक्षेमध्ये वर्षाअखेरीस करणे योग्य ठरणार नाही. ज्या विद्यार्थ्यांना कमी गुण मिळतात ते उत्तीर्ण झालेले असले तरी त्यांच्या भवितव्यावर त्याचा परिणाम होण्याची शक्यता असते. सबब उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांनाही त्यांच्या श्रेणी सुधारण्यासाठी पुन्हा परीक्षेस बसण्याची संधी देण्याबाबत विविध स्तरांवरून मागणी होत होती. मंडळानेही या संदर्भात बराच विचारविनिमय केला असून श्रेणी सुधार योजना मंडळाला लागू करण्याबाबत निर्णय घेतला आहे. याबाबत शासनाने शासनाच्या क्र. एसएचसी/२००८/(१०७/०८) उमाशि-२ दिनांक २८ मे २००८ अन्वये मान्यता दिलेली आहे. त्यानुसार श्रेणीसुधार योजनेची अंमलबजावणीची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे राहिल.

- १) ही योजना पुनर्रचित अभ्यासक्रमानुसार प्रविष्ट झालेल्या विद्यार्थ्यांना लागू राहिल.
- २) एकाच वेळी सर्व विषय घेऊन उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थीच या योजनेखाली अर्ज करू शकेल. उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांने स्वतंत्र आवेदनपत्र भरणे आवश्यक राहिल.
- ३) एकाच वेळेस श्रेणीसुधार आणि आयसोलेटेड म्हणून बसता येणार नाही.
- ४) विद्यार्थ्यांला त्याने उत्तीर्ण केलेले सर्व विषय घेणे बंधनकारक राहिल. नव्याने कोणताही/कोणतेही विषय घेता येणार नाहीत अथवा वगळता येणार नाहीत.
- ५) विद्यार्थ्यांने उत्तीर्ण केलेल्या परीक्षेनंतरची लगेच लगतच्या परीक्षेसाठीच ही संधी फक्त एकदा उपलब्ध राहिल. उदा. मार्चमध्ये उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी लगतच्या ऑक्टोबरच्या परीक्षेस या योजनेखाली प्रविष्ट होऊ शकेल.
- ६) ही संधी एकदाच अनुज्ञेय राहिल.
- ७) ही संधी फक्त लेखी परीक्षेसाठीच अनुज्ञेय राहिल. विद्यार्थ्यांला आधीच्या परीक्षेतील तोंडी परीक्षा, प्रात्यक्षिक परीक्षा, अंतर्गत मूल्यमापन, शालेय श्रेणीच्या विषयांमध्ये मिळालेले गुण/श्रेणी या योजनेखाली होणाऱ्या परीक्षेसाठी गृहीत धरले जातील. (carry forward) लेखी परीक्षेतील पूर्वीचे कोणतेही गुण या परीक्षेसाठी ग्राह्य धरले जाणार नाहीत.
- ८) या योजनेखाली प्रविष्ट होताना विद्यार्थ्यांला विषय, माध्यम केंद्र, विभाग बदल अनुज्ञेय असणार नाही.
- ९) विद्यार्थी ज्या कनिष्ठ महाविद्यालयातून आधीच्या परीक्षेला प्रविष्ट झाला असेल त्याच माध्यमिक शाळेतून त्याने आवेदनपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल व सदर माध्यमिक शाळा ऑक्टोबर परीक्षेसाठी ज्या परीक्षा केंद्राच्या कार्यक्षेत्र आहे तेच परीक्षा केंद्र त्याला मिळेल.
- १०) या विद्यार्थ्यांचा निकाल सदर परीक्षेच्या इतर विद्यार्थ्यांच्या निकालाबरोबर जाहीर केला जाईल. मात्र या विद्यार्थ्यांना गुणपत्रिका निकालाच्या दिवशी मिळणार नाहीत.
- ११) निकाल जाहीर झाल्यानंतर या विद्यार्थ्यांना या योजनेखाली प्रविष्ट झालेल्या परीक्षेची गुणपत्रिका स्वीकारावयाचा विकल्प (विकल्प फॉर्मच्या नमुन्यात) देण्याचा अधिकार असेल. विद्यार्थ्यांला संपूर्ण नवीन किंवा संपूर्ण पूर्वीच्या परीक्षेची गुणपत्रिका स्वीकारणे बंधनकारक राहिल. काही विषयांचे गुण जुन्या परीक्षेचे व काही विषयांचे गुण नवीन परीक्षेचे अशी सरमिसळ अनुज्ञेय राहणार नाही. हा विकल्प विद्यार्थ्यांने निकाल जाहीर झाल्यानंतर संबंधित माध्यमिक शाळेमार्फत ७ दिवसांच्या आत विभागीय मंडळाकडे सादर करणे आवश्यक राहिल.

-
- विद्यार्थ्यांने विकल्प न दिल्यास पूर्वीची गुणपत्रिका त्यांना स्वीकारार्ह आहे असे गृहीत धरून नवीन परीक्षेची संपादनूक रद्द ठरविली जाईल.
- १२) विद्यार्थ्यांने या योजनेखाली प्रविष्ट झालेल्या परीक्षेची गुणपत्रिका स्वीकारण्याचा निर्णय घेतल्यास त्याला यापूर्वी उत्तीर्ण झालेल्या परीक्षेची मूळ गुणपत्रिका मंडळाकडे विकल्पासोबत जमा करणे आवश्यक राहिल व सदर गुणपत्रिका रद्द करण्यात येईल. त्यानंतरच त्याला सदर योजनेखाली प्रविष्ट परीक्षेची गुणपत्रिका देण्यात येईल.
- १३) सदरहू योजनेखाली प्रविष्ट झालेल्या विद्यार्थ्यांनी नवीन गुणपत्रिका स्वीकारण्याचे ठरवल्यास त्या गुणपत्रिकेवर श्रेणी सुधार योजनेअंतर्गत (अंडर क्लास इम्प्रुव्हमेंट स्कीम) असा उल्लेख असेल.
- १४) या योजनेअंतर्गत प्रविष्ट होणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा शुल्क नियमित/पुनर्परीक्षार्थी विद्यार्थ्यांच्या निर्धारित शुल्काच्या दुप्पट शुल्क आकारले जाईल. एकदा भरलेले शुल्क परत दिले जाणार नाही.
- १५) या योजनेअंतर्गत गुणपडताळणीसाठी अर्ज करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी अर्जासोबत गुणपत्रिकेची छायाप्रत न जोडता, शाळा/क. महाविद्यालयामार्फत त्यांचेकडील निकालाच्या अभिलेखावरून गुणांच्या नोंदी कराव्यात व त्या प्रमाणित करून, त्यावर **श्रेणीसुधार योजनेअंतर्गत विद्यार्थी** अशी नोंद करून अर्ज घ्यावा आणि अशा विद्यार्थ्यांना विकल्प स्वीकारण्याची मुदत गुणपडताळणी निकाल विद्यार्थ्यांला प्राप्त झाल्यानंतर सात दिवसांपर्यंत देण्यात यावी.
- १६) विद्यार्थ्यांने गुणपडताळणीसाठी अर्ज केला असेल व गुणपडताळणीच्या निकालामुळे विद्यार्थ्यांचे समाधान झाले असल्यास श्रेणीसुधार योजनेअंतर्गत परीक्षेस प्रविष्ट व्हायचे किंवा नाही हा निर्णय पूर्णतः त्या विद्यार्थ्यांचा असेल.
- १७) या योजनेअंतर्गत परीक्षेस प्रविष्ट होणारा विद्यार्थी पारितोषिकासाठी तसेच क्रीडा गुण सवलतीसाठी पात्र असणार नाही.
- १८) अपंग विद्यार्थ्यांना असलेल्या सवलती अनुज्ञेय राहतील.

भाग - २

सर्वसाधारण माहिती

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे - ४११ ००४

१.१ स्थापना

- * महाराष्ट्र माध्यमिक शिक्षण मंडळे अधिनियम, १९६५ अन्वये दिनांक १ जानेवारी १९६६ अन्वये स्थापना
- * १९७६ पासून 'महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळे' असे नामाभिधान.
- * कार्य पुढील अधिनियम/नियमांच्या आधारे चालते -
 - महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळे अधिनियम
 - महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळे नियमावली
 - वरील नियमांन्वये मंडळाने तयार केलेले उपविधी

१.२ राज्यमंडळाचे प्रमुख अधिकार व कर्तव्ये -

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळे अधिनियम १९६५ (महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४१) अन्वये महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ व आठ विभागीय मंडळे स्थापन झालेली आहेत.

विभागीय मंडळे	स्थापना वर्ष	विभागीय मंडळे	स्थापना वर्ष
१) पुणे	(१९६६)	५) अमरावती	(१९९१)
२) नागपूर	(१९६६)	६) कोल्हापूर	(१९९१)
३) औरंगाबाद	(१९६६)	७) नाशिक	(१९९३)
४) मुंबई	(१९८५)	८) लातूर	(१९९७)

अधिनियमाच्या कलम १८ अन्वये राज्यमंडळाचे अधिकार व कर्तव्ये खालीलप्रमाणे आहेत.

- १) राज्यशासनाला सर्वसाधारणपणे माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाशी संबंधित असलेल्या धोरणविषयक बाबींवर व विशेष करून खालील बाबींवर सल्ला देणे.
 - (अ) (माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक) शिक्षणाचा एकरूप आकृतिबंध राखणे.
 - (ब) माध्यमिक शाळांमध्ये आणि उच्च माध्यमिक विद्यालयांमध्ये शिक्षणाचा समान दर्जा राखणे.
 - (क) माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक शिक्षणात राष्ट्रीय धोरणे व राज्याचे धोरण यामध्ये समन्वय राखणे.

-
- (ड) माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक शिक्षण, विद्यापीठातील शिक्षण आणि प्राथमिक शिक्षण यामध्ये समन्वय ठेवणे.
- २) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम निर्धारित करण्यासाठी माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या सर्व इयत्तांसाठी तपशीलवार पाठ्यक्रम तयार करणे.
- ३) अभ्यासक्रमावर आधारित पाठ्यपुस्तके तयार करणे व मंजूरी देणे.
- ४) शिक्षकवर्ग, इमारती, फर्निचर, साधने, लेखनसामग्री आणि माध्यमिक शाळांना आणि उच्च माध्यमिक विद्यालयांना लागणाऱ्या इतर गोष्टी यांच्या संबंधात प्रमाणभूत गरजा विहित करणे.
- ५) अंतिम परीक्षेत उत्तीर्ण होणाऱ्या विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र देणे.
- ६) पात्र विद्यार्थ्यांना पारितोषिके देणे.
- ७) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाचा शैक्षणिक दर्जा कायम राखला जात असल्याबाबतची निश्चिती करून घेण्यासाठी शिक्षण संचालक किंवा शिक्षण विभागाचे इतर अधिकारी यांच्याकडून विशेष अहवाल व माहिती मागविणे आणि विभागीय मंडळाने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही माध्यमिक शाळेकडून, उच्च माध्यमिक विद्यालयांकडून कोणतीही माहिती मागविणे.
- ८) राज्यमंडळ त्याच्याकडे प्रत्यायोजित करील अशा इतर अधिकारांचा वापर करणे.

१.३ मंडळ कार्यपद्धतीची प्रमुख वैशिष्ट्ये

१.३.१) अभ्यासक्रम विकसन

माध्यमिक व उच्च माध्यमिकसाठी अभ्यासक्रम निर्मिती करण्याचे काम प्रामुख्याने विविध विषयांसाठी गठित करण्यात आलेली (विषय तज्ज्ञ लेखकांच्या मदतीने) अभ्यासमंडळे करतात. सध्या ४१ विषयांची अभ्यासमंडळे कार्यरत आहेत. अभ्यासक्रम विकसनाचे काम झाल्यानंतर या अभ्यासक्रमांवर संबंधित विषय तज्ज्ञांचे अभिप्राय घेण्यात येऊन त्यानुसार बदल करण्यात येतात व अभ्यासक्रम सक्षम समित्यांच्या मान्यतेनंतर शासनास सादर करण्यात येतो. शासनमान्यता प्राप्त झाल्यानंतर शासन आदेशानुसार अभ्यासक्रमाची विहित कालावधीत अंमलबजावणी केली जाते. पुनर्रचित अभ्यासक्रमाची कार्यवाही इ. ९वी व ११वी साठी शैक्षणिक वर्ष २००६-२००७ पासून व इयत्ता १०वी व १२वी साठी शैक्षणिक वर्ष २००७-२००८ पासून शासन आदेशानुसार करण्यात

आली आहे. त्यानुसार मंडळाची पाठ्यपुस्तके उपलब्ध झाली आहेत.

१.३.२) पाठ्यपुस्तक निर्मिती

अभ्यासक्रमांना शासनमान्यता प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित विषय अभ्यासमंडळांच्या साहाय्याने माध्यमिक व उच्च माध्यमिकसाठी पाठ्यपुस्तकांची निर्मिती केली जाते. माध्यमिकसाठी आवश्यक असणारी सर्व विषयांची क्रमिक पुस्तके मंडळाकडून तयार केली जातात व उच्च माध्यमिकसाठी फक्त भाषा विषयांची पुस्तके मंडळ तयार करते. मंडळाकडून तयार केलेली पुस्तके काही निवडक शाळांमध्ये प्रायोगिक तत्वावर शिकवण्यात येतात. शाळांकडून तसेच तज्ज्ञांकडून प्राप्त झालेल्या अभिप्रायानुसार त्यामध्ये संबंधित विषय अभ्यासमंडळे बदल करतात व पुस्तके प्रकाशित केली जातात. उच्च माध्यमिक साठी भाषेतर विषयांची पुस्तके खाजगी प्रकाशकांकडून मागवून या पुस्तकांना संबंधित विषय अभ्यासमंडळाच्या साहाय्याने मंडळ मान्यता देण्यात येते व पुस्तकांचे मूल्य निश्चित करण्यात येते.

वेळोवेळी प्राप्त होणाऱ्या सूचना/अभिप्राय पुस्तकांच्या पुनर्मुद्रणाचे वेळी विचारात घेण्यात येतात. महत्त्वाच्या दुरुस्त्या पुनर्मुद्रणानंतर निदर्शनास आल्यास परिपत्रकाद्वारे सर्व संबंधितांना कळविण्यात येतात. पुनर्रचित अभ्यासक्रमानुसार शैक्षणिक वर्ष २००६-२००७ साठी इ. ९वी व ११वी ची पाठ्यपुस्तके आणि शैक्षणिक वर्ष २००७-२००८ मध्ये इ. १०वी व १२वी ची पाठ्यपुस्तके उपलब्ध झालेली आहेत. मंडळ प्रकाशनांची यादी व मूल्य परिशिष्ट 'क' मध्ये देण्यात आलेली आहे.

१.३.३) शिक्षक व विद्यार्थ्यांसाठी अध्ययन/अध्यापन साहित्य निर्मिती

शिक्षकांचे वर्ग अध्यापन अधिक प्रभावी होण्यासाठी ज्यावेळी अभ्यासक्रमात बदल होतात त्यावेळी विषय तज्ज्ञ व अभ्यासमंडळाच्या समन्वयाने शिक्षक हस्तपुस्तिका प्रकाशित करण्यात येतात. त्याचप्रमाणे काही विषयांच्या अध्ययन पुस्तिका प्रकाशित करण्यात येतात.

१.३.४) शिक्षक प्रशिक्षण

अभ्यासक्रमात होणारे बदल नवीन विषयांचा समावेश व वेळोवेळी प्राप्त होणारे शासन आदेश यानुसार माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षकांसाठी प्रशिक्षणांचे आयोजन मंडळाकडून करण्यात येते.

प्रमुख प्रशिक्षण कार्यक्रम

- १) वरिष्ठ वेतनश्रेणीसाठी सेवांतर्गत प्रशिक्षण
- २) अभ्यासक्रमातील बदल
- ३) ० ते ३० % निकाल लागलेल्या शाळांमधील शिक्षकांचे प्रशिक्षण
- ४) माहिती तंत्रज्ञान

- ५) पर्यावरण शिक्षण
- ६) मूल्य शिक्षण
- ७) सगणक
- ८) एम सी सी
- ९) निवड श्रेणीसाठीचे प्रशिक्षण
- १०) कला शिक्षण

१.३.५) **विविध शैक्षणिक उपक्रम**

मंडळ स्थापनेपासून “शिक्षण संक्रमण” मासिक मंडळामार्फत प्रकाशित करण्यात येते. यामध्ये शैक्षणिक घडामोडी, शैक्षणिक समस्या व उपाययोजना, नवोपक्रम, संबंधित शासन निर्णय, विषय शिक्षकांना मार्गदर्शन इत्यादींचा समावेश असतो. गरजेनुसार व्यवसाय मार्गदर्शन, दृक्-श्राव्य साधनांच्या साहाय्याने शिक्षण, शारीरिक शिक्षण, कार्यानुभव, समाजसेवा, मूल्यमापन, भूगोल, राष्ट्रीय उपक्रम व चर्चासत्रे, शैक्षणिक नवोपक्रम, माहिती तंत्रज्ञान, पर्यावरण, मूल्यशिक्षण अशा विविध विषयांचे विशेषांक मंडळाने प्रकाशित केले आहेत. शिक्षकांसाठी विशिष्ट विषयांवर निबंधलेखन स्पर्धांचे आयोजन करण्यात येते. शैक्षणिक विषयांवरील संशोधनासाठी प्रोत्साहन देऊन अनुदान देण्यात येते.

१.३.६) **माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा - सर्वसामान्य माहिती**

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षांचा कालावधी व वेळापत्रक राज्यमंडळाकडून निश्चित करण्यात येते. राज्यमंडळाच्या मार्गदर्शनपर सूचनांनुसार परीक्षा संचालनाचे काम विभागीय मंडळे करतात. सर्वसाधारणपणे ऑक्टोबरच्या माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षा ऑक्टोबरच्या पहिल्या आठवड्यात व फेब्रुवारी/मार्च मधील परीक्षा, उच्च माध्यमिक परीक्षा फेब्रुवारीच्या शेवटच्या आठवड्यात व माध्यमिक परीक्षा मार्चच्या पहिल्या आठवड्यात याप्रमाणे वर्षातून दोन वेळा घेण्यात येतात. माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षेला प्रविष्ट होणाऱ्या नियमित विद्यार्थ्यांची हजेरी शालेय कामकाजाच्या दिवसांच्या ७५% असणे अनिवार्य आहे.

सध्या राज्यामध्ये एकूण १८,९५४ माध्यमिक शाळा व ५,३३० कनिष्ठ महाविद्यालये आहेत. फेब्रुवारी/मार्च २००८ च्या उच्च माध्यमिक परीक्षेला ११,६७,१४० विद्यार्थी संख्या होती व माध्यमिक परीक्षेला १५,९४,६७३ विद्यार्थी संख्या होती. परीक्षा संचलन योग्य रितीने होण्यासाठी खालीलप्रमाणे उपाययोजना राबविण्यात येतात.

- i) **उत्तरपत्रिकांवर बारकोड पद्धती** : उत्तरपत्रिकांचे मूल्यमापन वस्तुनिष्ठ व्हावे, विद्यार्थ्यांना त्यांनी केलेल्या परिश्रमाचा पूर्ण मोबदला मिळावा यासाठी माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षांकरता बारकोड पद्धत सुरू करण्यात आलेली आहे. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी उत्तरपत्रिकेवर लिहिलेला बैठक क्रमांक, केंद्र क्रमांक, विद्यार्थ्यांनी व पर्यवेक्षकाने केलेली स्वाक्षरी आदी

तपशील स्टिकरच्या साहाय्याने झाकला जातो व त्या उत्तरपत्रिकांना सांकेतिक क्रमांक (यु आय डी) दिला जातो. यु आय डी चे आधारे परीक्षोत्तर प्रक्रिया पार पाडली जाते. फेब्रुवारी/मार्च २००३ मध्ये झालेल्या इयत्ता १०/१२ वीच्या परीक्षांपासून ही पद्धत कार्यान्वित करण्यात आली आहे.

ii) **बहुसंची प्रश्नपत्रिका पद्धती :**

मंडळाने इयत्ता १० वी/१२ वीच्या परीक्षांची गोपनीयता, विश्वासार्हता व गुणवत्ता वाढविणे यासाठी विविध उपायांची कार्यवाही सुरू केलेली आहे. त्यानुसार परीक्षेच्या वेळी होणाऱ्या गैरप्रकारांना आळा घालण्यासाठी विविध योजना हाती घेतल्या आहेत. त्या दृष्टीने ऑक्टोबर २००४ च्या माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षांसाठी काही विषयांसाठी बहुसंची परीक्षा योजना प्रायोगिक तत्त्वावर सुरू करण्यात आली होती. या योजनेमध्ये निदर्शनास आलेल्या त्रुटींचा अभ्यास करून सदरहू योजना माध्य. शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी गणित व इंग्रजी (तृ.भाषा) आणि उच्च माध्य. प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी इंग्रजी विषयासाठी ही योजना राबविण्यात येत आहे.

iii) **व्हिडिओ शूटिंग :** परीक्षा केंद्रावर बाहेरून होणारा उपद्रव थांबविण्यासाठी मार्च २००२ च्या परीक्षेपासून परीक्षा केंद्राच्या परिसराची अचानक व्हिडिओ शूटिंग करण्याची पद्धत सुरू करण्यात आली आहे.

iv) **भरारी पथके :** परीक्षा केंद्रावर होणारे गैरप्रकार रोखण्यासाठी प्रत्येक जिल्ह्यात भरारी पथके निर्माण करण्यात आली असून परीक्षा केंद्रांना अचानक भेटी देऊन परीक्षा केंद्रावर होणारे गैरप्रकार रोखण्यासाठी ही पथके कार्यरत आहेत.

v) **बैठी पथके :** काही निवडक परीक्षा केंद्रांवर काही विषयांसाठी त्या विषयाची परीक्षा सुरू झाल्यापासून संपेपर्यंत ही पथके कार्यरत असतात.

vi) **मंडळ सदस्यांच्या भेटी :** विभागीय मंडळ/राज्य मंडळ सदस्य, शिक्षण विभागाचे अधिकारी परीक्षा केंद्रांना अचानक भेटी देऊन गैरप्रकार रोखण्याच्या दृष्टीने उपाययोजना करतात.

vi) **खाजगी विद्यार्थी थेट अर्ज योजना :** जे विद्यार्थी नियमित शाळेत जाऊ शकत नाहीत अशा विद्यार्थ्यांना ते किमान अटी पूर्ण करत असल्यास त्यांना थेट इयत्ता १० वीला/१२ वीला खाजगी विद्यार्थी म्हणून प्रवेश देण्याची तरतूद मंडळ नियमावलीमध्ये आहे.

मार्च २००३ च्या परीक्षेपासून (इ.१० वी साठी) या पद्धतीमध्ये सुधारणा करण्यात आली असून इयत्ता १० वीला खाजगी विद्यार्थी म्हणून प्रविष्ट होणारे विद्यार्थी थेट मंडळाकडे अर्ज करू शकतात. मंडळ त्यांना मार्गदर्शक संपर्क केंद्र ठरवून देते. या संपर्क केंद्रामार्फत त्यांना अध्ययन साहित्य उपलब्ध करून दिले जाते. या विद्यार्थ्यांसाठी सुट्टीच्या कालावधीत संपर्क शिबिर आयोजित करण्यात येते. त्यामध्ये त्यांना प्रात्यक्षिकांचा सराव, शालेयश्रेणी विषयांचे तसेच वैयक्तिक मार्गदर्शन उपलब्ध करून दिले जाते. या सुधारित योजनेअंतर्गत मार्च २००३ मध्ये झालेल्या इयत्ता १० वीच्या परीक्षेसाठी प्रथम विद्यार्थी प्रविष्ट झाले. ही योजना त्या पुढील परीक्षेसाठीही कार्यान्वित केली असून, या योजनेस विद्यार्थ्यांचा चांगला प्रतिसाद मिळालेला आहे.

इयत्ता १२ वीच्या खाजगी विद्यार्थ्यांच्या प्रचलित योजनेत मात्र तूर्त कोणताही बदल करण्यात आलेला नाही.

- viii) **माहिती तंत्रज्ञान विषयाचा समावेश :** जून २००१ पासून +२ स्तरावर माहिती तंत्रज्ञान या विषयाचा समावेश तिन्ही शाखांमध्ये करण्यात आला आहे. या विषयाची लेखी परीक्षा प्रथम फेब्रुवारी/मार्च २००३ मध्ये घेण्यात आली. मात्र त्यानंतर मार्च २००४ च्या परीक्षेपासून सदरहू विषयाची परीक्षा ऑन लाईन तंत्रज्ञान वापरून घेण्यात येत आहे.
- ix) **सुरक्षित गुणपत्रिका व प्रमाणपत्र :** इयत्ता १० वी व १२ वीच्या गुणपत्रिका तसेच प्रमाणपत्रामध्ये कोणताही फेरफार करणे शक्य होऊ नये यासाठी लॅमिनेटेड गुणपत्रिका व प्रमाणपत्रे देण्याची पद्धत मार्च २००२ च्या परीक्षेपासून सुरू करण्यात आली आहे. बनावट प्रमाणपत्रे व गुणपत्रिका तयार करणे शक्य होऊ नये या दृष्टीने गुणपत्रिका व प्रमाणपत्रामध्ये अनेक सुरक्षा बाबी अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत.
- x) मार्च २००५ च्या परीक्षेपासून आवेदनपत्रांचे स्कॅनिंग करून विद्यार्थ्यांचा त्यावरील फोटो, परीक्षा प्रवेशपत्र व परीक्षाकेंद्रावरील माहितीमध्ये समाविष्ट करण्यात आला आहे. त्यामुळे तोतयेगिरीस आळा बसण्यासाठी मदत झाली आहे.
- xi) मार्च २००५ च्या परीक्षेपासून परीक्षा बैठक क्रमांकांच्या क्राममध्ये बदल करण्यात आला आहे. ही क्रमवारीची पद्धत वेळोवेळी बदलण्यात येणार आहे.
- xii) उत्तरपत्रिकेवरील गुणांचे स्कॅनिंग व प्रत्यक्षात असलेली बेरीज याची पडताळणी संगणकावर करण्यात येत असल्यामुळे बेरजांच्या चुकांचे प्रमाण कमी झाले आहे.

संगणक विभाग

मंडळाच्या कामात प्रामुख्याने मंडळाकडून घेतल्या जाणाऱ्या परीक्षेच्या कामात संगणक विभागाचा महत्त्वाचा सहभाग असतो. त्याचप्रमाणे दैनंदिन प्रशासकीय कामातही संगणकाचा उपयोग करण्यात येतो. सर्व विभागीय मंडळाचे परीक्षेचे काम संगणकावर केले जाते. यामध्ये माध्यमिक शाळा व उच्च माध्यमिक विद्यालयांकडून विद्यार्थ्यांची आवेदनपत्रे प्राप्त झाल्यानंतर, माहिती संकलित करून संचलनासंदर्भात आवश्यक सर्व माहिती गणकयंत्रावरून तयार करून दिली जाते. यामध्ये विद्यार्थ्यांना लागणाऱ्या प्रश्नपत्रिका, उत्तरपत्रिका, पुरवण्या इ.सांख्यिकी माहिती तसेच विद्यार्थ्यांची परीक्षा प्रवेशपत्रे, विद्यार्थ्यांचे नाव, बैठक क्रमांक इ. माहितीच्या शाळानिहाय व केंद्रनिहाय याद्या इत्यादी सर्व माहिती गणकयंत्राद्वारे तयार करून दिली जाते.

परीक्षोत्तर कामात उत्तर पत्रिकांचे मूल्यांकन झाल्यानंतर उत्तरपत्रिकेवरील गुण स्कॅनिंगद्वारे संकलित करून सर्व पडताळण्यांच्या दुरुस्त्यांची कार्यवाही करणे, वेगवेगळे रिपोर्ट्स तयार करणे, निकाल तयार करणे आणि त्यानंतरचे वेगवेगळे अभिलेख, सांख्यिकी माहिती, निकाल व सारांश पुस्तिकांकरता लागणारी माहिती, गुणपत्रिका, प्रमाणपत्रे इत्यादी सर्व कामे गणकयंत्र विभागाकडून केली जातात. माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षेचा निकाल इंटरनेटवरही प्रसारित करण्यात येतो.

परीक्षा पद्धतीत जास्तीत जास्त गोपनीयता आणण्यासाठी गणकयंत्राचा वापर करून बारकोड पद्धत अवलंबविण्यात आली आहे. सदर पद्धत मंडळाच्या प्रचलित पद्धतीत अत्यंत यशस्वीपणे कार्यान्वित करण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे तोतयेगिरीला आळा घालण्यासाठी मार्च २००५ पासून आवेदनपत्रावरील विद्यार्थ्यांचा फोटो आणि सही स्कॅन करून विद्यार्थ्यांच्या प्रवेशपत्रावर व केंद्रनिहाय यादीवर छापण्यात येते.

परीक्षक/नियामक यांची माहिती आणि मूल्यांकना संदर्भात सर्व कामाचे वाटप गणकयंत्राचा उपयोग करून केला जातो. गुणपडताळणीचे कामासंदर्भामध्ये प्राप्त अर्जापासून सर्व संबंधित शाळा व उमेदवारांना पाठवावयाच्या उत्तरांपर्यंत सर्व कामे गणकयंत्रावर केली जातात.

याशिवाय राज्यमंडळ/विभागीय मंडळ स्तरावर कार्यालयीन कामकाजामध्ये गणकयंत्राचा वापर केला जातो. प्रामुख्याने लेखा विभाग, परीक्षा विभाग या विभागांमध्ये कामकाज केले जाते.

(२) विभागीय मंडळे :

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ अधिनियम १९६५ मधील कलम १९ अन्वये विभागीय मंडळाचे अधिकार व कर्तव्ये खालीलप्रमाणे आहेत .

२.१ विभागीय मंडळांची प्रमुख कार्ये

- ◆ राज्य मंडळाच्या मार्गदर्शनानुसार इयत्ता १० वी आणि १२ वीच्या स्तरावर विद्यार्थ्यांच्या परीक्षांचे आयोजन करणे व परीक्षापूर्व आणि परीक्षोत्तर कार्यासंबंधीच्या सर्व जबाबदाऱ्या पार पाडणे.
- ◆ विहित केलेल्या कार्यपद्धतीनुसार माध्यमिक शाळा आणि उच्च माध्यमिक विद्यालयांना मान्यता देणे किंवा काढून घेणे.
- ◆ राज्य मंडळाने सोपविलेल्या जबाबदाऱ्या पार पाडणे.

२.२ विभागीय मंडळांची इतर कार्ये

- i) माध्यमिक शाळांमधील आणि उच्च माध्यमिक विद्यालयांमधील प्रमाणभूत गरजांच्या बाबतीत राज्य मंडळाने वेळोवेळी केलेल्या शिफारशी अमलात आणण्याच्या प्रयोजनांसाठी विभागीय महत्त्वाच्या बाबींच्या संबंधात, एकतर त्या त्यांच्याकडे निर्देशित करण्यात आल्यावरून किंवा स्वतः होऊन राज्य मंडळाला शिफारस करणे.
- ii) अंतिम परीक्षेस प्रवेश देण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी विहित करण्यात येईल अशा फीची मागणी करणे व ती घेणे.
- iii) आपल्या अधिकारितेच्या क्षेत्रात राज्य मंडळाच्या वतीने अंतिम परीक्षांचे काम चालविणे.
- iv) राज्य मंडळाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांनुसार आपल्या अधिकारितेच्या क्षेत्रात अंतिम परीक्षांचे काम चालविण्यासाठी उमेदवारांच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करण्यासाठी आणि निकाल तयार करण्यासाठी आणि प्रसिद्ध करण्यासाठी प्राश्निक, अनुवादक, परीक्षक, नियामक, पर्यवेक्षक आणि आवश्यक असेल असा इतर कर्मचारी वर्ग नेमणे.
- v) राज्य मंडळाने याबाबतीत केलेल्या विनियमांस अनुसरून अंतिम परीक्षेसाठी विद्यार्थ्यांना प्रवेश देणे.
- vi) त्याच्याकडून चालविण्यात येणाऱ्या अंतिम परीक्षेसाठी त्याच्या अधिकारितेच्या क्षेत्रात केंद्रे उघडणे.
- vii) त्याने चालविलेल्या अंतिम परीक्षेस बसणाऱ्या उमेदवारांचे निकाल राज्य मंडळाच्या परीक्षा समितीकडून निश्चित करण्यात येईल अशा तारखेस किंवा तारखांना जाहीर करणे.

-
- viii) शिष्यवृत्त्या, विद्यावेतने, पदके, पारितोषिके व इतर बक्षिसे देण्याच्या प्रयोजनांसाठी राज्य मंडळाकडे गुणवत्तेनुसार विद्यार्थ्यांची एक यादी अग्रेषित करणे.
- ix) ज्यात अनुचित मार्गाचा वापर करण्यात आला असेल अशा प्रकरणाच्या बाबतीत, राज्य मंडळाने घालून दिलेल्या कार्यपद्धतीस अनुसरून कारवाई करणे.
- x) अंतिम परीक्षा धरून माध्यमिक शाळांतील आणि उच्च माध्यमिक विद्यालयांतील सर्व परीक्षांमधील विद्यार्थ्यांच्या कामगिरीचे सर्वसाधारण मूल्यांकन करणे व त्याबाबतीत राज्य मंडळाकडे आवश्यक त्या शिफारशी करणे.
- xi) शैक्षणिक दर्जा कायम राखण्यासाठी, त्याने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही माध्यमिक शाळेकडून आणि उच्च माध्यमिक विद्यालयाकडून कोणतीही माहिती मागविणे आणि राज्य मंडळाने दिलेल्या आदेशावरून किंवा स्वतः होऊन संबंधित विभागीय शिक्षण उप-संचालकांकडून विभागीय मंडळाने मान्यता दिलेल्या ज्या माध्यमिक शाळा आणि उच्च माध्यमिक विद्यालये आवश्यक तो शैक्षणिक दर्जा कायम ठेवीत नसतील अशा माध्यमिक शाळा व उच्च माध्यमिक विद्यालयांबाबत विशेष अहवाल व माहिती मागविणे, आपण दिलेली मान्यता काढून घेणे, त्याचप्रमाणे असमाधानकारक शैक्षणिक निकाल व गंभीर स्वरूपाच्या शैक्षणिक नियमबाह्यतांच्या बाबतीत, माध्यमिक शाळा संहितेअन्वये (किंवा राज्य शासनाच्या शिक्षण विभागाच्या इतर कोणत्याही प्रशासकीय आदेशान्वये) देण्यात आलेली मान्यता काढून घेण्याची, यथास्थिती शिक्षण संचालनालयाकडे किंवा तंत्र शिक्षण संचालनालयाकडे शिफारस करणे.
- xii) आपल्या समित्यांच्या शिफारशी आपल्या अभिप्रायांसह राज्य मंडळाकडे आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी अग्रेषित करणे.
- xiii) त्याने मान्यता दिलेल्या परिसंस्थांना व शिक्षण विभागाला अंतिम परीक्षांचे काम चालवण्याबाबत सहकार्य देण्यास भाग पाडणे (आणि जी परिसंस्था अंतिम परीक्षेचे काम चालविण्यासाठी आवश्यक त्या सोयी त्याला पुरवण्यात कसूर करील अशा परिसंस्थेकडून असा आदेश काढण्यात येऊ नये याचे कारण दर्शविण्याची तिला वाजवी संधी दिल्यानंतर, मंडळाचे विशेषाधिकार काढून घेणे).
- xiv) राज्य मंडळ त्याच्याकडे प्रत्यायोजित करील अशा इतर अधिकारांचा वापर करणे.

भाग - ३
परीक्षा विषय योजना

अ) माध्यमिक शालान्त (इयत्ता १० वी) प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी विषय योजना -

माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी ६ विषय अनिवार्य करण्यात आलेले आहेत. यामध्ये तीन भाषा, गणित, विज्ञान व सामाजिकशास्त्रे (इतिहास-नागरिकशास्त्र, भूगोल, अर्थशास्त्र) या विषयांचा समावेश आहे. या विषयांबरोबरच दोन वैकल्पिक (Optional) विषय व एका ऐच्छिक विषयाची परीक्षा शालेय स्तरावर घेण्यात येऊन श्रेणी देण्यात येतात. पर्यावरण आणि व्यक्तिमत्त्व विकास या विषयांसाठी शालेय मूल्यमापनानुसार श्रेणी देण्यात येतात.

माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा विषय योजना

क्रमांक	विषय	प्रश्नपत्रिकांची प्रश्नपत्रिकेचा		गुण	एकूण गुण
		संख्या	कालावधी (तास)		
०१	प्रथम भाषा	एक	३	८० + २०	१००
०२	द्वितीय भाषा	एक	३	८० + २०	१००
	संपूर्ण अभ्यासक्रम किंवा संयुक्त अभ्यासक्रम				
०३	तृतीय भाषा	एक	३	८० + २०	१००
०४	गणित } किंवा सामान्य गणित } बीजगणित } भूमिती } भाग-१ व भाग-२	एक	२ १/२	पेपर-१ (६०) पेपर-२ (६०) अंतर्गत मूल्यमापन (३०) (१५+१५)	१५०
		एक	२ १/२		
०५	विज्ञान : प्रश्नपत्रिका १ प्रश्नपत्रिका २	एक	२	४०+१० (प्रात्य.)	१००
		एक	२	४०+१० (प्रात्य.)	
०६	सामाजिक शास्त्रे	एक	२	२८+१२+१०	१००
	इतिहास-नागरिकशास्त्र भूगोल - अर्थशास्त्र	एक	२	२८+१२+१०	

टीप :

आरोग्य व शारीरिक शिक्षणाची परीक्षा शालान्तर्गत असून ती संबंधित शाळा घेतात. या विषयात विद्यार्थ्यांनी प्राप्त केलेली श्रेणी शाळा विभागीय मंडळास कळवितात.

माध्यमनिहाय भाषा विषय अभ्यास योजना

इयत्ता ९ वी आणि इयत्ता १० वी

क्रमांक	शाळेचे अध्यापन माध्यम	भाषा
१	मराठी	(१) मराठी (प्रथम) (२) हिंदी / हिंदी + संस्कृत (संयुक्त) / हिंदी + पाली (संयुक्त)/ हिंदी + अर्धमागधी (संयुक्त)/ हिंदी + उर्दू (संयुक्त) / हिंदी + जर्मन (संयुक्त)/ हिंदी/फ्रेंच (संयुक्त) / हिंदी + रशियन (संयुक्त) हिंदी + अरेबिक (संयुक्त) / हिंदी + पर्शियन (संयुक्त)/ संस्कृत / पाली/ अर्धमागधी (३) इंग्रजी - तृतीय / इंग्रजी प्रथम
२	उर्दू मातृभाषा असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी	(१) मराठी (प्रथम) (२) हिंदी/हिंदी + उर्दू (संयुक्त) / उर्दू + अरेबिक (संयुक्त)/ उर्दू + पर्शियन/हिंदी + रशियन (संयुक्त)/हिंदी + उर्दू (संयुक्त)/हिंदी + अरेबिक / हिंदी + पर्शियन / हिंदी + जर्मन / हिंदी + फ्रेंच /हिंदी + रशियन मराठी + अरेबिक (संयुक्त)/मराठी + पर्शियन (संयुक्त) (३) इंग्रजी - (तृतीय) किंवा इंग्रजी (प्रथम) अथवा
३		(१) उर्दू (प्रथम) (२) मराठी/मराठी+हिंदी (संयुक्त)/मराठी+संस्कृत(संयुक्त)/ मराठी+पाली(संयुक्त)/मराठी+अर्धमागधी (संयुक्त)/ मराठी+अरेबिक (संयुक्त)/मराठी+पर्शियन (संयुक्त)/मराठी+जर्मन/ मराठी+फ्रेंच/मराठी+रशियन (३) इंग्रजी (तृतीय) किंवा इंग्रजी (प्रथम)
४	इंग्रजी	(१) इंग्रजी (प्रथम) (२) मराठी (द्वितीय) किंवा मराठी (प्रथम) (३) हिंदी / हिंदी+संस्कृत (संयुक्त) / हिंदी+पाली (संयुक्त)/ हिंदी+अर्धमागधी (संयुक्त)/हिंदी+उर्दू (संयुक्त)/ हिंदी+गुजराती (संयुक्त)/हिंदी+कन्नड (संयुक्त)/ हिंदी+तामीळ (संयुक्त)/हिंदी+तेलुगु (संयुक्त)/ हिंदी+मल्याळम् (संयुक्त)/हिंदी+सिंधी (संयुक्त)/ हिंदी+बंगाली (संयुक्त)/हिंदी+पंजाबी (संयुक्त)/ हिंदी+फ्रेंच(संयुक्त)/हिंदी+जर्मन(संयुक्त)/ हिंदी+रशियन(संयुक्त)/हिंदी+अरेबिक (संयुक्त)/ हिंदी+पर्शियन (संयुक्त)

	(३)	गुजराती (संपूर्ण)(१०० गुण) किंवा
	(३)	संस्कृत (संपूर्ण)(१०० गुण)
५		गुजराती, सिंधी, कन्नड इत्यादी
	(१)	गुजराती, सिंधी, कन्नड इत्यादी
	(२)	मराठी/मराठी+संस्कृत (संयुक्त)/मराठी+पाली (संयुक्त)/ मराठी+अर्धमागधी (संयुक्त)/मराठी+हिंदी (संयुक्त)/ मराठी+उर्दू (संयुक्त)/मराठी+पर्शियन (संयुक्त)/ मराठी+अरेबिक (संयुक्त)
	(३)	इंग्रजी

टीप -

- (१) इतर राज्यांतील पालक महाराष्ट्रात बदलून आल्यास त्यांच्या पाल्यांनी किंवा इतर कारणामुळे महाराष्ट्रात आलेल्या विद्यार्थ्यांनी इयत्ता ८ वी, इयत्ता ९ वी किंवा इयत्ता १० वी मध्ये प्रवेश घेतला असल्यास त्यांना मराठी विषय अनिवार्य राहणार नाही. अशा विद्यार्थ्यांनी महाराष्ट्राच्या अमराठी माध्यमाच्या शाळेत इयत्ता ८ वी व इयत्ता ९ वी मध्ये प्रवेश घेतल्यास त्यांना मराठी भाषेच्या अभ्यासातून सूट देण्याचे अधिकार संबंधित शिक्षण उपसंचालकांचे असतात. मात्र, अशी सूट दिल्यानंतर त्या आदेशाची प्रत संबंधित विभागीय माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळास देण्यात येते. इयत्ता १० वी मध्ये प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना मराठी भाषेच्या अभ्यासातून सूट देण्याचे अधिकार संबंधित माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाचे असतात. परंतु मराठी भाषेच्या अभ्यासातून सूट मिळालेल्या विद्यार्थ्यांना माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी निर्धारित केलेली कोणतीही एक आधुनिक भारतीय भाषा किंवा कोणतीही एक “अभिजात भाषा” किंवा कोणतीही एक “आधुनिक परकीय भाषा” अभ्यासता येईल.
- (२) भारतात स्थलांतरित होणाऱ्या परदेशी विद्यार्थ्यांनी महाराष्ट्राच्या इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत इयत्ता ९ वी किंवा इयत्ता १० वी मध्ये प्रवेश घेतल्यास आणि त्याने हिंदीचा अभ्यास करण्यापासून सूट मागितल्यास, त्याला शाळा प्रमुखांच्या शिफारशीने स्वतःच्या जबाबदारीवर आणि महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाच्या पूर्व परवानगीने माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी निर्धारित केलेली कोणतीही एक “आधुनिक भारतीय भाषा” किंवा कोणतीही एक “अभिजात भाषा” किंवा कोणतीही एक “आधुनिक परकीय भाषा” हिंदी भाषेऐवजी अभ्यासता येईल. तथापि, ही भाषा विद्यार्थ्यांनी निवडलेल्या द्वितीय भाषेपेक्षा वेगळी असावी अशी अट आहे.

(३) परदेशी पालकांच्या पाल्यांनी इंग्रजी माध्यमाच्या शाळांत इयत्ता ५ वी ते इयत्ता १० वी मध्ये कोणत्याही इयत्तेत प्रवेश घेतल्यास त्यांना मराठी व हिंदी भाषा अभ्यासण्यापासून सूट देण्यात येते. असे विद्यार्थी ज्या भाषा माध्यमाच्या शाळेत प्रवेश घेतील ते भाषा माध्यम ही त्यांची प्रथम भाषा राहिल. या व्यतिरिक्त या विद्यार्थ्यांना उर्वरित कोणत्याही दोन भाषा “आधुनिक भारतीय भाषा” किंवा “अभिजात भाषा” किंवा “आधुनिक परकीय भाषा” या संवर्गातून निवडून त्या भाषांकरिता शासनाने विहित केलेला अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागतो. तसेच अनिवासी भारतीयांच्या पाल्यांनी इंग्रजी माध्यमाच्या शाळांत जर पाचवीत प्रवेश घेतला व ते किमान सलग चार वर्षे (इयत्ता ५ वी, इयत्ता ६ वी, इयत्ता ७ वी व इयत्ता ८ वी) शिक्षण घेणार असतील तर त्यांना हिंदी (संपूर्ण) भाषेचा विहित अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागतो. अशा विद्यार्थ्यांना मराठी भाषेचा अभ्यास करण्यापासून सूट देण्यात येते व त्याऐवजी त्यांनी कोणतीही एक भाषा “आधुनिक भारतीय भाषा” किंवा “अभिजात भाषा” किंवा “आधुनिक परकीय भाषा” या संवर्गातून निवडून त्या भाषेकरिता शासनाने विहित केलेला अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागतो. अशा विद्यार्थ्यांनी आणखी दोन वर्षे सलग (इयत्ता ९ वी, इयत्ता १० वी) शिक्षण घेतल्यास त्यांना वर नमूद केल्याप्रमाणेच भाषांचा विहित अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागतो. ज्या अनिवासी भारतीयांच्या पाल्यांनी उच्च प्राथमिक स्तरावर (इयत्ता ६ वी, इयत्ता ७ वी, इयत्ता ८ वी) कोणत्याही इयत्तेत प्रवेश घेतला तर त्यांना त्या त्या इयत्तेसाठी हिंदी (संपूर्ण) भाषेचा शासनाने विहित केलेला अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागतो व अशा विद्यार्थ्यांना मराठी भाषेचा अभ्यास करण्यापासून सूट मिळते व त्याऐवजी त्यांना वरीलप्रमाणेच कोणत्याही एका भाषेचा शासनाने विहित केलेला अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागतो. ज्या अनिवासी भारतीयांच्या पाल्यांनी इंग्रजी माध्यमाच्या शाळांत माध्यमिक स्तरावर कोणत्याही इयत्तेत (इ.९ वीत, इ.१० वीत) प्रवेश घेतल्यास त्यांना मराठी व हिंदी भाषा अभ्यासण्यापासून सूट देण्यात येते असे विद्यार्थी ज्या भाषा माध्यमाच्या शाळांत प्रवेश घेतील ते भाषा माध्यम त्यांची प्रथम भाषा राहिल. या व्यतिरिक्त या विद्यार्थ्यांना उर्वरित कोणत्याही दोन भाषा “आधुनिक भारतीय भाषा” किंवा “अभिजात भाषा” किंवा “आधुनिक परकीय भाषा” या संवर्गातून निवडून त्या भाषांकरिता शासनाने विहित केलेला अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागतो. जे परदेशी नागरिक किंवा अनिवासी भारतीय राज्यात आल्यानंतर कायमस्वरूपी भारतीय नागरिकत्व स्वीकारतील आणि अशा पालकांचे पाल्य जर असे नागरिकत्व स्वीकारल्यानंतर इंग्रजी माध्यमाच्या शाळांत इयत्ता ५ वीत प्रवेश घेत असतील आणि पुढे ते सलग इ.१० वी पर्यन्त शिक्षण घेणार असतील, तर अशा विद्यार्थ्यांना मराठी व हिंदी या भाषांचा अभ्यास करण्यापासून सूट देण्यात येत नाही. अशा विद्यार्थ्यांना शासनाने विहित केलेली माध्यमनिहाय भाषा विषय अभ्यास योजना जशीच्या तशी लागू असते.

ब) उच्च माध्यमिक शालान्त (इयत्ता १२ वी) प्रमाणपत्र परीक्षा - विषय योजना

उच्च माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी दोन भाषांची निवड अनिवार्य असते व इतर ४ विषय वैकल्पिक (Optional) घेता येतात. व्दिलक्षी व्यावसायिक अभ्यासक्रमाची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना ५ विषय घेता येतात. (इंग्रजी भाषा, ३ वैकल्पिक विषय व एक व्यावसायिक विषय) शाखानिहाय विषययोजना तपशील खालीलप्रमाणे -

APPENDIX 'A'

Higher Secondary Certificate Examination at the end of Std. XII
Pune, Mumbai, Nagpur, Aurangabad, Kolhapur, Amravati, Nasik and Latur
Divisional Boards

Subjects and Number of Paper and Practicals for the Examination

To qualify for the Higher Secondary Certificate at the end of Std. XII, a candidate must possess a certificate of having completed satisfactorily the course in the subject Physical Education and must pass at one and the same examination or in accordance with the provisions of Regulation 101 for the grant of exemption separately (i) in each of the two languages and Environment Education under the Compulsory Group carrying 100 marks each and (ii) in each of the four elective subjects from the Elective Group carrying 100 marks each.

The names of the individual subjects to be taken according to the scheme are shown below along with the number of papers, duration of papers and maximum marks.

Sr. No.	Subject	Theory			Practicals/Oral			Maximum Marks
		No.of papers	Duration (Hours)	Marks	No.of Practicals	Duration (Hours)	Marks	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

(A) Compulsory Subjects

(See Note No.1 at the end)

1.	English	One	3	80	---	---	20	100
2.	Modern Indian Language or Modern Foreign Language or Classical Language	One	3	80	---	---	20	100
3.	Environment Education	One	2½	60	Field study/Project	40		100

Sr. No.	Subject	Theory			Practicals/Oral			Maximum Marks
		No.of papers	Duration (Hours)	Marks	No.of Practicals	Duration (Hours)	Marks	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

(B) Elective Subjects (Any four subjects under any one of the three streams of subjects viz. Arts, Commerce and Science - vide classification of subjects under the three streams attached as Appendix ' B ')

Information Technology or General Knowledge for Military School only.

1. Modern Indian Language (Other than the one offered under Compulsory Group)	One	3	80	---	---	20	100
2. Modern Foreign Language (Other than the one offered under Compulsory Group)	One	3	80	---	---	20	100
3. Sanskrit	One	3	80	---	---	20	100
4. Ardhamagadhi	One	3	80	---	---	20	100
5. Pali	One	3	80	---	---	20	100
6. Arabic	One	3	80	---	---	20	100
7. Persian	One	3	80	---	---	20	100
8. Avesta-Pahlavi	One	3	80	---	---	20	100
9. History	One	3	100	---	---	---	100
10. Geography	One	3	80	One	2½	20	100
11. Mathematics & Statistics (for Arts and Science Students)	Two	2 (each)	80(40+40)	One	1	20	100
12. Mathematics & Statistics (for Commerce students)	Two	2 (each)	80(40+40)	One	1	20	100
13. Geology	Two	2 (each)	80(40+40)	One	2½	20	100

Sr. No.	Subject	Theory			Practicals/Oral			Maximum Marks
		No. of papers	Duration (Hours)	Marks	No. of Practicals	Duration (Hours)	Marks	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
14.	Political Science	One	3	100	---	---	---	100
15.	Child Development	One	2½	80	One	3	20	100
16.	Textiles, Laundry and Clothing	One	2½	80	One	3	20	100
17.	Sociology	One	3	100	---	---	---	100
18.	Philosophy	One	3	100	---	---	---	100
19.	Psychology	One	3	100	---	---	---	100
20.	Logic	One	3	100	---	---	---	100
21.	Economics	One	3	100	---	---	---	100
22.	Book-keeping & Accountancy	One	3	100	---	---	---	100
23.	Organisation of Commerce & Management	One	3	100	---	---	---	100
24.	Secretarial Practice	One	3	100	---	---	---	100
25.	Co-operation	One	3	100	---	---	---	100
26.	Physics	Two	2(each)	80(40+40)	One	3	20	100
27.	Chemistry	Two	2(each)	80(40+40)	One	3	20	100
28.	Biology	Two	2(each)	80(40+40)	One	3	20	100
29.	Drawing	---	---	---	One	3	(80+20)	100
30.	Design and Colour	---	---	---	Two	(3+3)	100(50+50)	100

Sr. No.	Subject	Theory			Practicals/Oral			Maximum Marks
		No.of papers	Duration (Hours)	Marks	No.of Practicals	Duration (Hours)	Marks	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
31.	Pictorial Composition	---	---	---	One	6	20	100
32.	History of Art and Appreciation	One	3	100	---	---	---	100
33.	History and Development of Indian Music	One	3	100	---	---	---	100
34.	Vocal Light Music (Practical I)	---	---	---	One	3	100	100
35.	Vocal Classical Music (Practical II)	---	---	---	One	3	100	100
36.	Instrumental Light Music (III)	---	---	---	One	3	100	100
	OR							
37.	Percussion	One	2½	50	One	30min.	50	100
38.	European Music	One	1	20	One	2½	80	100
39.	Historical Development of Indian Classical Dance	One	3	100	---	---	---	100
40.	Crop-Production	Two	2(each)	80(40+40)	One	2½	20	100
41.	Animal Science	Two	2(each)	80(40+40)	One	2½	20	100
42.	Defence Studies	One	2½	80	One	2½	20	100
43.	Education	One	3	100	---	---	---	100
44.	Occupational Orientation :							
	i) Stenography (English/Marathi)	---	---	---	One	3	100	100
	ii) Library and Information Science	One	2	50	One	3	50	100

Sr. No.	Subject	Theory			Practicals/Oral			Maximum Marks
		No.of papers	Duration (Hours)	Marks	No.of Practicals	Duration (Hours)	Marks	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
45.	Information Technology (Science, Arts & Commerce)	One	2½	80	One	3	20	100
46.	General Knowledge (For Military Schools only)	One	2	100	---	---	---	100

C) Certificate Subject : Physical Education

The subject will not be for Higher Secondary Certificate Examination. But the candidate will not be held eligible to appear for the Higher Secondary Certificate Examination unless he/she produces a Certificate of having satisfactorily completed the course in this subject.

Notes :

- 1) Students in Standards XI and XII will have to offer
 - i) English - as a compulsory language and
 - ii) A Modern Indian Language or A Modern Foreign Language or A Classical Language or Information Technology.
- 2) The cases arising out of the offering of wrong combinations of the subjects shall be decided by the State Board on the merits of each case.
- 3) The students selecting Agriculture subject may offer Biology as one more fifth additional subject under optional subjects, provided that :
 - i) Such students selecting Agriculture subject will be required to pass in Two Compulsory Languages, Environmental Education and Four out of the Five elective subjects.
 - ii) However, the percentage of marks obtained by them will be calculated on the total marks allotted for eight subjects offered at the Higher Secondary Certificate Examination.

-
- 4) A bonafide foreign national residing in India for a temporary period not exceeding two academic years and seeking admission in Std. XI or Std. XII shall be permitted to offer Arabic or Persian under optional group, as Modern Foreign Language, under compulsory group. Such permission shall be given after scrutiny of case on its merits by the concerned Divisional Board.

APPENDIX 'B'

Classification of subjects under Arts, Commerce and Science

ARTS

(1) A Modern Indian Language, (2) A Modern Foreign Language, (3) Sanskrit, (4) Ardhamagadhi, (5) Pali, (6) Arabic, (7) Persian, (8) Avesta Pahlavi, (9) History, (10) Geography, (11) Mathematics & Statistics, (12) Political Science, (13) Home Management (for Standard XI only), (14) Food Science (for Standard XI only), (15) Child Development (for Standard XII only), (16) Textile, Laundry and clothing (for Standard XII only), (17) Sociology, (18) Philosophy, (19) Logic, (20) Psychology, (21) Economics, (22) Defence Studies, (23) Drawing, (24) Design and Colour, (25) Composition, (26) History of Art & Appreciation, (27) History and Development of Indian Music, (28) Vocal Light Music (Practical I), (29) Vocal Classical Music (Practical II), (30) Instrumental Music (Practical III), OR (31) Percussion, (32) European Music, (33) Historical Development of Indian Classical Dance, (34) Book-Keeping & Accountancy, (35) Co-operation, (36) Education, (37) Occupational Orientation, (38) Information technology, (39) English Literature.

COMMERCE

(1) Mathematics and Statistics, (2) Economics, (3) Geography, (4) Book-keeping and Accountancy, (5) Organisation of Commerce and Management, (6) Secretarial Practice, (7) Co-operation, (8) Occupational Orientation, (9) Defence Studies, (10) Information Technology, (11) English Literature.

SCIENCE

(1) Mathematics and Statistics, (2) Geology, (3) Home Management (for Standard XI only), (4) Food Science (for Standard XI only), (5) Child Development (for Standard XII only), (6) Textile, Laundry and Clothing (for Standard XII only), (7) Psychology, (8) Economics, (9) Geography, (10) Defence Studies, (11) Physics, (12) Chemistry, (13) Biology, (14) Crop-Production, (15) Animal Science, (16) Sociology, (17) Sanskrit, (18) Education, (19) Information technology, (20) English Literature.

**Minimum Competency Vocational Subjects
Scheme of Examination
Higher Secondary Certificate Examination
(STANDARD XII)**

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1	English	80	3	20	--	--	--	--	--	100
2.	A Modern Indian Language OR A Modern Foreign A Classical Language	80	3	20	--	--	--	--	--	100
3.	Environment Education	60	2½	--	--	--	40	--	--	100
4.	General Foundation Course									
I.	Information Technology	40	2	--	--	05	05	--	--	50
II.	Entrepreneurship Development - II	40	2	--	--	05	05	--	--	50

Engineering and Technology Group

1. Electronics Technology (J1, J2, J3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Digital and Linear Electronics	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Modern Communication Systems	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Applied Electronics	80	3	80	3	10	10	10	10	200

2. Maintenance and Repairs of Electrical Domestic Appliances (J4, J5, J6)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Material workshop Practice	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Domastic Appliances	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Elements and Electrical Technology	80	3	80	3	10	10	10	10	200

3. Building Maintenance (J7, J8, J9)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Engineering and Building Drawing	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Construction Technology - II	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Buidling Estimates and contracts	80	3	80	3	10	10	10	10	200

4. Auto Engineering Technician Paper (K1, K2, K3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Auto and Diesel Cycle	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Auto Transmission Systems	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Vehicle Maintenance and Garage Management	80	3	80	3	10	10	10	10	200

5. Mechanical Technology (K4, K5, K6)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Operations and Maintenance of Machine Tools-I	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Operations and Maintenance of Machine Tools-II	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Engineering Science	80	3	80	3	10	10	10	10	200

6. Repair, Maintenance And Rewinding of Electrical Motors (T1, T2, T3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Electric Motor Winding	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Repair and Maintenance of Electric Motor	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Motor and Pumps	80	3	80	3	10	10	10	10	200

7. Computer Techniques (X1, X2, X3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Computer Network	50	3	40	3	05	--	05	--	100
II.	Data Base System	50	3	40	3	05	--	05	--	100
III.	Computer Application	50	3	40	3	05	--	05	--	100

8. Multimedia And Internet Technology (Y1, Y2, Y3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Hardware & Internet	50	3	40	3	05	--	05	--	100
II.	Application Software	50	3	40	3	05	--	05	--	100
III.	Programming	50	3	40	3	05	--	05	--	100

Agricultural Group

9. Horticulture (L1, L2, L3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Vegetable culture	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Floriculture and Ornamental Gardening	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Post Harvest Technology and Preservation	80	3	80	3	10	10	10	10	200

10. Crop Science(L4, L5, L6)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Cash crops	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Nursery Management and Applied Agriculture	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Farm Management and Agro forestry	80	3	80	3	10	10	10	10	200

11. Seed Production Technology (V4, V5, V6)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Seed Production Technology : Part III	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Seed Processing Testing and Storage	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Seed Industry Managements Marketing Economics and Extension	80	3	80	3	10	10	10	10	200

12. Poultry Production (V7, V8, V9)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Poultry Diseases and their control	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Poultry Products Technology	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Poultry Extension, Marketing and Economics	80	3	80	3	10	10	10	10	200

13. Dairy Technology (W1, W2, W3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Milk Products - I	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Milk Products - II	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Dairy Co-operatives and Management	80	3	80	3	10	10	10	10	200

14. Watershed Management (N7, N8, N9)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Live-stock and Pasture Management	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Horticulture and Agro-Forestry Systems	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Socio-Economics Aspects and Problem Areas	80	3	80	3	10	10	10	10	200

15. Post-Harvest Technology (L7, L8, L9)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Post-Harvest Equipments and Machinery	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Packaging and Storage : A case study	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Agro-Processing Centre : A case Study	80	3	80	3	10	10	10	10	200

Fisheries Group : 16. Inland Fisheries (N1, N2, N3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Aquaculture	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Nursery and Rearing Pond Managemet	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Fisheries Management and Processing	80	3	80	3	10	10	10	10	200

17. Fish Processing Technology (N4, N5, N6)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Processing Fresh Fish, Iced Fish and Freezing	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Quality Control	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Marketing and Book Keeping	80	3	80	3	10	10	10	10	200

Para Medical Group**18. Medical Laboratory Technician (P1, P2, P3)**

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Clinical Pathology and Haematology Blood Bank	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Histotechnology	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Laboratory Management and Ethics	80	3	80	3	10	10	10	10	200

19. X-ray Technician (P4, P5, P6)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Radiographic Photographic and Dark Room Techniques	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	General Radiography and Osteology	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	General Pathology and Special Radiological Procedures	80	3	80	3	10	10	10	10	200

20. Ophthalmic Technician (P7, P8, P9)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Common Ocular Diseases, Special Investigations, Operation Theatre Procedure	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Refractive Errors, Orthoptics, Maintenance of Equipments	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Special Lens Grinding Dispensing of Spectacles and Community Ophthalmology	80	3	80	3	10	10	10	10	200

21. Creche and Preschool Management (Q1, Q2, Q3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Child Development Preschool Years	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Organisation and Management of Early Childhood Education	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Nutrition and Health	80	3	80	3	10	10	10	10	200

Catering and Food Technology Group

22. Cookery (R1, R2, R3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Advanced Cookery	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Catering Management	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Food Costing and Financial Accounting	80	3	80	3	10	10	10	10	200

23. Bakery and Confectionary (R7, R8, R9)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Advanced Bakery	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Advanced Confectionary Technology	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Food Costing and Financial Accounting	80	3	80	3	10	10	10	10	200

24. Tourism and Travel Technique (S1, S2, S3)

Paper	Title of the Page	Theory		Practical		Term Work	Project Work	*	**	Total Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
I.	Transport	80	3	80	3	10	10	10	10	200
II.	Marketing of Tourism	80	3	80	3	10	10	10	10	200
III.	Management of Travel Agency	80	3	80	3	10	10	10	10	200

BUSINESS AND COMMERCE GROUP
1. Accounting and Auditing (M1, M2, M3)
Scheme of Examination
Std. XI

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Financial Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Cost Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Auditing	80	3	100	3	5	10	5	200	100

Std. XII

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Financial Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Cost Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Auditing	80	3	100	3	5	10	5	200	100

2. Marketing and Salesmanship (M4, M5, M6)

Scheme of Examination

Std. XI

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Salesmanship	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Advertising and Business Correspondence	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Marketing	80	3	100	3	5	10	5	200	100

Std. XII

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Marketing and Sales Management	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Market Research and Business Laws	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Agricultural marketing and Foreign Trade	80	3	100	3	5	10	5	200	100

3. Purchasing and Store Keeping (M7, M8, M9)

Scheme of Examination

Std. XI

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Purchasing	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Transportation and Trade Organisation	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Banking, Insurance and Warehousing	80	3	100	3	5	10	5	200	100

Std. XII

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Store-Keeping	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Store Control	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Store Accounting and Business Laws	80	3	100	3	5	10	5	200	100

4. Insurance (U1, U2, U3)

Scheme of Examination

Std. XI

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Life Insurance	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	General Insurance	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Insurance Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100

Std. XII

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Life Insurance	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	General Insurance	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Marine and Accident Insurance	80	3	100	3	5	10	5	200	100

5. Banking (U4, U5, U6)

Scheme of Examination

Std. XI

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Accounting Banking Transactions	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Operations in Bank Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Receiving payment and Transfer of cash in Banking	80	3	100	3	5	10	5	200	100

Std. XII

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Banking Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Loan Operations and Other Services of a Bank	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Collection and Payment of bills and Cheques and Storage	80	3	100	3	5	10	5	200	100

6. Office Management (U7, U8, U9)

Scheme of Examination

Std. XI

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Introduction to Office Management	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Office Procedures and Practices	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Elementary Office Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100

Std. XII

Paper	Title of the Paper	Theory		Practical		Term Work	Project Work	Oral	Total	Average Marks
		Marks	Time (Hrs.)	Marks	Time (Hrs.)					
1.	Modern Office Management	80	3	100	3	5	10	5	200	100
2.	Personnel Management and Secretarial Work	80	3	100	3	5	10	5	200	100
3.	Advanced Office Accounting	80	3	100	3	5	10	5	200	100

भाग - ४
परीक्षांची सांख्यिकी माहिती (इयत्ता १०वी / १२वी)
सन १९९० ते २००९
राज्यस्तरीय निकालाची टक्केवारी

माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षा (इयत्ता १०वी)				उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षा (इयत्ता १२वी)			
सन	प्रविष्ट	उत्तीर्ण	उत्तीर्णतेचे शेकडा प्रमाण	सन	प्रविष्ट	उत्तीर्ण	उत्तीर्णतेचे शेकडा प्रमाण
१९९०	१०,८०,६८२	४,४१,४५७	४०.८५	१९९०	४,५४,५४५	२,२७,२७३	५०.१०
१९९१	११,२३,४७२	५,०७,७४०	४५.१९	१९९१	४,६८,६५०	२,३५,०३४	५०.१५
१९९२	११,६६,४७४	५,०२,१२७	४३.०५	१९९२	५,४३,७११	२,६८,२९६	४९.३५
१९९३	१२,०३,३४३	५,९९,१६३	४९.७९	१९९३	६,०८,८३६	२,८७,९७८	४७.२९
१९९४	११,८९,६७१	५,४९,९८७	४६.२३	१९९४	६,५२,७४१	३,४७,१५३	५३.१८
१९९५	१२,९७,८५९	६,५१,३७९	५०.१८	१९९५	७,४९,१०५	३,७२,१३२	४९.६८
१९९६	१२,४६,५००	५,३६,४९०	४३.०३	१९९६	५,०६,१०४	२,५६,०४७	५०.५९
१९९७	१२,७३,५५०	५,५०,२६४	४३.२१	१९९७	७,६०,५७२	३,१६,२६९	४१.५८
१९९८	१३,५७,५८६	६,६२,९२५	४८.८३	१९९८	७,४४,४७३	३,८५,५३४	५१.७९
१९९९	१४,११,६०७	८,००,१४६	५६.६८	१९९९	७,१४,२८७	४,०३,९५७	५६.५५
२०००	१४,१५,७०२	७,०४,८०४	४९.७८	२०००	७,८०,१५८	४,७२,२१४	६०.५३
२००१	१४,६१,९८४	८,००,६९२	५४.७६	२००१	८,८०,०३८	५,८४,४२५	६६.४१
२००२	१४,४२,३४९	८,८४,९२७	६१.३५	२००२	८,१३,४४९	५,२७,०३१	६४.७९
२००३	१४,११,०१०	९,४७,२४७	६७.१३	२००३	८,६४,४७३	५,४२,६७८	६२.७८
२००४	१४,२४,४८६	९,५१,३८०	६६.७९	२००४	९,५७,७४६	६,३४,६३९	६६.२६
२००५	१४,९८,७१९	८,५८,८९७	५७.३१	२००५	१०,११,१४०	६,२६,२०१	६१.९३
२००६	१६,०८,२७८	१०,३८,७२२	६४.५९	२००६	१०,४७,५१७	६,७३,१०१	६४.२६
२००७	१६,४३,८८६	११,६०,४२५	७०.५९	२००७	१०,२१,५८१	६,५६,३३४	६४.२५
२००८	१५,८६,०१७	१२,५१,५६६	७८.९१	२००८	११,२२,१८६	८,६७,९५७	७७.३५
२००९	१५,९४,६७३	१२,७८,५६२	८०.१८	२००९	११,६७,१४०	९,१४,८०२	७८.३८

**विभागीय मंडळनिहाय मागील काही वर्षांच्या निकालाची टक्केवारी
माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षा (इयत्ता १० वी)**

परीक्षा वर्ष	पुणे	नागपूर	औरंगाबाद	मुंबई	कोल्हापूर	अमरावती	नाशिक	लातूर	महाराष्ट्र राज्य (एकूण)
१९९०	४२.०७	३३.०२	३७.०३	५१.६८	--	--	--	--	४०.८५
१९९१	४७.२२	३६.८०	४४.०५	५३.९९	--	--	--	--	४५.१९
१९९२	४८.७३	३०.५१	४०.१३	५४.४३	४२.३८	३५.७३	--	--	४३.०५
१९९३	५६.१९	३८.७७	४७.२४	५९.७१	५०.०४	४४.४४	--	--	४९.७९
१९९४	५२.७०	३५.७७	४६.४८	५६.१४	४४.८५	३६.१४	४९.२५	--	४६.२३
१९९५	५९.४५	३६.३२	५२.३८	५६.३२	५०.५४	४६.१९	४९.७१	--	५०.१९
१९९६	५५.८७	३२.९३	४५.४१	६२.०८	४८.१६	३४.५३	४९.५५	--	४८.३७
१९९७	४८.६२	३१.२४	४४.९७	५५.०९	४२.४२	२९.८१	४५.४८	--	४३.२१
१९९८	५२.६८	३८.९८	४७.९८	५६.५१	४७.३१	४१.४६	५२.१७	५३.००	४८.८३
१९९९	४३.१७	४२.७७	५४.५३	६१.७१	५९.८३	५०.७३	६३.५३	५६.२९	५६.६८
२०००	५१.७१	३५.९२	५०.८५	५४.९७	५१.९९	४५.६७	५६.६२	५२.५१	४९.७८
२००१	५६.३९	४६.०७	५४.८३	५८.६९	५६.८७	५२.२०	५९.००	५२.५२	५४.७६
२००२	६६.२०	५५.०६	५६.८७	६६.९२	६४.१६	५७.९५	५५.७४	६३.५२	६१.३५
२००३	७२.६४	५७.३३	७०.०४	७१.३७	६९.०३	६०.४५	६६.०२	६८.६७	६७.१३
२००४	७१.०७	५३.९०	७५.३८	६७.६९	६४.६६	६५.९०	६९.१०	७२.२१	६६.७९
२००५	५५.४९	४४.३४	६२.३१	६४.५४	५६.५८	५४.३६	५७.३५	६६.५७	५७.३१
२००६	६५.९०	५१.४१	७१.९५	६६.८२	६४.९०	६२.९०	६७.७८	७०.२८	६४.५९
२००७	७३.४६	५३.४१	७५.६२	७५.०२	७२.८४	६७.८९	७२.२०	७७.१२	७०.७९
२००८	८०.६९	६७.९९	८३.४३	८०.९८	७९.८६	७६.७५	८०.६०	८३.१३	७८.९१
२००९	८३.४६	७६.८५	८०.९०	७८.६६	७३.६५	८३.१९	८५.००	८१.४०	८०.१८

**विभागीय मंडळनिहाय मागील काही वर्षांच्या निकालाची टक्केवारी
उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षा (इयत्ता १२ वी)**

परीक्षा वर्ष	पुणे	नागपूर	औरंगाबाद	मुंबई	कोल्हापूर	अमरावती	नाशिक	लातूर	महाराष्ट्र राज्य (एकूण)
१९९०	५४.००	३६.०७	४२.६१	६५.२७	--	--	--	--	५०.०९
१९९१	५४.०६	३६.५१	४१.१८	६७.१०	--	--	--	--	५०.१५
१९९२	५५.४५	३२.८६	४०.००	६५.७९	५३.०४	३७.४९	--	--	४९.३५
१९९३	५३.६४	३०.५३	३६.६४	६७.२७	५२.३९	३२.९३	--	--	४७.३०
१९९४	६२.९४	३७.०५	४८.३८	६९.४७	५३.६३	४०.६३	५६.२३	--	५३.१८
१९९५	६०.३८	३४.६८	४५.८०	६७.७४	५१.४९	३९.५०	४४.३६	--	४९.६८
१९९६	६०.५०	३५.९३	३८.८२	६९.७१	५१.९३	३७.३०	४३.९७	--	५०.५९
१९९७	५०.३८	२७.९३	३६.६४	६०.९३	४२.९५	२५.२८	४०.४४	--	४१.५८
१९९८	६१.५५	३७.८१	३९.८८	६९.२४	५७.२८	३५.७६	५१.२१	४८.५९	५१.७९
१९९९	६५.५५	४१.२१	४७.४३	६९.०३	६३.२३	४६.०५	५८.९१	५०.६५	५६.५५
२०००	६९.१७	४५.१७	५३.११	७४.१२	६६.१३	५०.२०	६०.९१	५४.६४	६०.५३
२००१	७४.९५	५२.५६	६०.७८	७८.४३	७१.६५	५९.३०	६७.००	५२.०७	६६.४१
२००२	७४.७५	५२.४२	५६.७३	८०.३५	७०.४५	५६.२७	५४.३७	५०.२८	६४.७९
२००३	७१.१३	४९.४३	५८.९०	७९.७९	६४.२७	५१.५३	५५.०१	५५.२३	६२.७८
२००४	७३.७१	५१.९५	६६.३६	७७.३८	६७.८४	५६.६०	६२.८३	६४.५५	६६.२६
२००५	६७.५२	४८.०७	५८.६३	७४.८०	६६.७२	५१.७९	५६.२१	५९.२९	६१.९३
२००६	६९.०५	५१.४२	६३.५९	७६.२७	६८.०९	५२.०८	६२.८७	६०.९१	६४.२६
२००७	७१.०९	४७.४५	६४.०७	७६.६७	६८.७०	५१.०८	६०.२८	६४.४६	६४.२५
२००८	८१.४६	६७.०९	७९.५४	८०.२४	८०.८३	७१.२३	७७.६०	७९.९९	७७.३५
२००९	८१.८५	७३.६७	७८.४२	७४.६१	८१.५५	७५.९३	८२.१५	८३.५१	७८.३८

भाग -५
(परिशिष्टे)
परिशिष्ट “अ”

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे - ४११ ००४
माध्यमिक व उच्च माध्यमिक : परीक्षा/विविध प्रकारचे शुल्क

(ऑक्टोबर २००८ पासून)

अ.क्र. तपशील	माध्यमिक परीक्षा (इ.१० वी) शुल्काचे प्रचलित दर (रुपये)	उच्च माध्यमिक परीक्षा (इ.१२ वी) शुल्काचे प्रचलित दर (रुपये)
(१)	(२)	(३)
०१ परीक्षा शुल्क	२२५/-	२४५/-
अ) नियमित व पुनर्परीक्षार्थी (सेवांतर्गत शुल्कासह)		
ब) तुरळक - एका विषयासाठी	४५/-	५५/-
क) तुरळक - एका पेक्षा जास्त विषय	२२५/-	२४५/-
ड) खाजगी विद्यार्थी	२३५/-	२६०/-
इ) शास्त्र विषय प्रात्यक्षिक (प्रति विषय)	१०/-	१५/-
फ) तंत्र विषय प्रात्यक्षिक (प्रति विषय)	२०/-	१५/-
ग) बायफोकल व्होकेशनल (प्रत्येक प्रात्यक्षिकासाठी)	--	१५/-
ह) एम.सी.व्ही.सी. (प्रत्येक प्रात्यक्षिकासाठी)	--	३०/-
ळ) गुणपत्रिका शुल्क (लॅमिनेशनसह)	१०/-	१०/-
क्ष) विलंब शुल्क	२०/-	२५/-
ज्ञ) अतिविलंब शुल्क - प्रतिदिनी	५०/-	५०/-
य) विशेष अतिरिक्त विलंब शुल्क(प्रतिदिनी)	१००/-	१००/-
र) प्रमाणपत्र (लॅमिनेशनसह)	१०/-	१०/-
ल) माहिती तंत्रज्ञान विषय शुल्क	--	२००/-

(१)	(२)	(३)
०१. शाळा / कनिष्ठ महाविद्यालयांचे नोंदणी शुल्क :		
अ) १ ते ५० विद्यार्थी	२००	--
ब) १ ते १०० विद्यार्थी	--	४००/-
क) ५१ ते पुढील प्रत्येक ५० विद्यार्थ्यांमागे	१००/-	--
ड) १०१ ते पुढील प्रत्येक १०० विद्यार्थ्यांमागे	--	२००/-
०२. योग्यता प्रमाणपत्र शुल्क :		
अ) भारतीय	--	३००/-
ब) परदेशी	--	५००/-
क) विलंब शुल्क (१६ सप्टेंबर पासून पुढे)	--	१००/-
ड) अतिविलंब शुल्क (१६ नोव्हेंबर पासून पुढे)	--	१०/- (प्रतिदिनी)
इ) त्रुटीच्या कागदपत्रांची पूर्तता करणे (२१ जानेवारी पासून ३० ऑगस्ट पर्यंत)	--	०५/- (प्रतिदिनी)
०३. आवेदनपत्र शुल्क :		
अ) नियमित विद्यार्थी, पुनर्परीक्षार्थी, अपंग, तुरळक विषय घेऊन बसणारे खाजगी विद्यार्थी इ.	०५/-	०५/-
ब) खाजगी विद्यार्थी फॉर्म नं.१७ (माहितीपुस्तिकेसह)	०५/-	०५/-
क) योग्यता प्रमाणपत्रासाठी आवेदनपत्र शुल्क (इ.११ वी व १२ वीसाठी)		
भारतीय	--	१००/-
परदेशी	--	५००/-
०४. व्दितीय गुणपत्रक : (मागील १० वर्षांपर्यंत)		
अ) प्रथम प्रत	१००/-	१००/-

(१)	(२)	(३)
ब) व्दितीय प्रत	२००/-	२००/-
क) तृतीय प्रत	३००/-	३००/-
ड) व्दितीय गुणपत्रक मागणी अर्ज शुल्क	०२/-	०२/-
ई) अर्जटसाठी (जादा भरावे लागणारे शुल्क) (४८ तासांत)	१००/-	१००/-
०५. व्दितीय गुणपत्रक : (मागील १० वर्षापूर्वीचे)		
अ) प्रथम प्रत	२००/-	२००/-
ब) व्दितीय प्रत	४००/-	४००/-
क) तृतीय प्रत	६००/-	६००/-
ड) व्दितीय गुणपत्रक मागणी अर्ज शुल्क	०२/-	०२/-
ई) अर्जटसाठी (जादा भरावे लागणारे शुल्क)(४८ तासांत)	१००/-	१००/-
०६. व्दितीय प्रमाणपत्र शुल्क : (मागील १० वर्षापर्यंत)		
अ) प्रथम प्रत	१००/-	१००/-
ब) व्दितीय प्रत	२००/-	२००/-
क) तृतीय प्रत	३००/-	३००/-
ड) व्दितीय प्रमाणपत्रक मागणी अर्ज शुल्क	०२/-	०२/-
ई) अर्जटसाठी (जादा भरावे लागणारे शुल्क) (४८ तासांत)	१००/-	१००/-
०७. व्दितीय प्रमाणपत्र शुल्क : (मागील १० वर्षापूर्वीचे)		
अ) प्रथम प्रत	२००/-	२००/-
ब) व्दितीय प्रत	४००/-	४००/-
क) तृतीय प्रत	६००/-	६००/-
ड) व्दितीय प्रमाणपत्र मागणी अर्ज शुल्क	०२/-	०२/-
ई) अर्जटसाठी (जादा भरावे लागणारे शुल्क) (४८ तासांत)	१००/-	१००/-

(१)	(२)	(३)
०८. तात्पुरते प्रमाणपत्र शुल्क :		
अ) प्रमाणपत्र शुल्क	२५/-	२५/-
ब) तात्पुरते प्रमाणपत्र मागणी अर्ज शुल्क	०२/-	०२/-
०९. स्थलांतर प्रमाणपत्र शुल्क :		
अ) प्रमाणपत्र शुल्क	५०/-	५०/-
ब) स्थलांतर प्रमाणपत्र मागणी अर्ज शुल्क	०२/-	०२/-
१०. गुणपडताळणी शुल्क (प्रती विषय)	२०/-	२०/-
११. खाजगी विद्यार्थी नोंदणी शुल्क :		
(फॉर्म नं. १७)		
अ) खाजगी विद्यार्थी नोंदणी प्रमाणपत्र शुल्क	५००/-	४५/-
ब) फॉर्म नं. १७ : विलंब शुल्क	१००/-	२०/- (छाननी शुल्क)
क) अतिविलंब शुल्क	२०/-	--
१२. प्रि-लिस्ट दुरुस्ती शुल्क :		
(प्रति विद्यार्थी)		
अ) प्रवेशपत्रातील नावात/ जन्मतारखेत दुरुस्ती/विषयातील सूट/श्रेणी दुरुस्ती इत्यादी	ऐनवेळेला आल्यास रु. २०/-पासून रु. २००/- पर्यंत	
ब) प्रवेशपत्रातील विषयात/माध्यमात दुरुस्ती	ऐनवेळेला आल्यास रु. २०/-पासून रु. २००/- पर्यंत	
क) निकालानंतरच्या गुणपत्रिकेतील नावात/ विषयात बदल/प्रमाणपत्रातील जन्मतारखेत/ नावात बदल	ऐनवेळेला आल्यास रु. १००/-	
ड) प्रवेशपत्राची द्वितीय प्रत शुल्क	५०/-	५०/-
१३. अन्य संस्थांच्या मागणीनुसार प्रमाणपत्र/ गुणपत्रिका पडताळणीसाठी आकारावयाचे शुल्क	अ) १ ते २० विद्यार्थ्यांपर्यंत रु. १००/-	अ) १ ते २० विद्यार्थ्यांपर्यंत रु. १००/-

	ब) त्यापुढील प्रति विद्यार्थी रु.१०/-	ब) त्यापुढील प्रति विद्यार्थी रु.१०/-
१४. नवीन परीक्षा केंद्रांना मान्यता शुल्क	३०००/-	३०००/-
१५. नव्याने मान्यता दिलेल्या शाळांना/ कनिष्ठ महाविद्यालयांना सांकेतिक क्रमांक देण्याचे शुल्क	१०००/-	१०००/-

परिशिष्ट 'ब'
राज्यमंडळ व विभागीय मंडळे यांची संपर्कासाठी माहिती

पत्ता	दूरध्वनी क्रमांक कार्यालय	अध्यक्ष	फॅक्स क्रमांक सचिव	सह-सचिव
राज्यमंडळ महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ स.नं.८३२-ए, फा.प्लॉ.नं. १७८ व १७९, बालचित्रवाणी जवळ, आधारकर रिसर्च इन्स्टिट्यूटच्या मागे, भांबुर्डा, शिवाजीनगर, पुणे ४११ ००४.	२५७०५०००	२५६५१७५१	२५६५१७५०	२५७०५१२२

विभागीय मंडळ	अंतर्भूत जिल्हे	पत्ता	दूरध्वनी क्रमांक कार्यालयीन	विभागीय अध्यक्ष	फॅक्स क्रमांक विभागीय सचिव	फॅक्स क्रमांक
१) पुणे वि.मंडळ	पुणे,अहमदनगर, सोलापूर	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे विभागीय मंडळ शिवाजीनगर, पुणे - ४११ ००५	२५५३६७८१ २५५३६७८२ २५५३६७८३	२५५३६७२२ STD ०२०	२५५३६८२८	२५५३६७६१
२) नागपूर वि.मंडळ	नागपूर,भंडारा, वर्धा, चंद्रपूर, गडचिरोली,गोंदिया	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, नागपूर विभागीय मंडळ, सिव्हिल लाईन्स, नागपूर ४४० ००१	२५६०२०९ २५६५४०३ २५५३४०१	२५६०३१९ STD ०७१२	२५६०३१९	२५६१७७५
३) औरंगाबाद वि.मंडळ	औरंगाबाद,बीड, जालना,परभणी	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ औरंगाबाद विभागीय मंडळ, औरंगाबाद ४३१ ००५	२३३४२२८ २३३४२८४	२३३१११६ STD ०२४०	२३३११०२	२३२१२०१
४) मुंबई वि.मंडळ	मुंबई, बृहन्मुंबई, ठाणे, रायगड	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ,मुंबई विभागीय मंडळ,प्लॉट नं.२७ व २८ सेक्टर नं.१६ ए, वाशी, नवी मुंबई-४०० ७०३	२७६६२५०४ २७८८१०७५ २७८८१०७७ २७८९९९८७	२७६६०९४५ STD ०२२	२७८८१०८८	२७६५९४९१

५) अमरावती वि.मंडळ	अमरावती, अकोला बुलढाणा, यवतमाळ वाशिम	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ अमरावती विभागीय मंडळ, शास्त्रीनगर कॅम्प, अमरावती ४४४६०२	२६६२६५७ २६६२६७८ २६६२५८३	२६६२३४७ STD ०७२१	२६६२७०८	२६६२७४९
६) कोल्हापूर वि.मंडळ	कोल्हापूर, सातारा सांगली, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ कोल्हापूर विभागीय मंडळ, ५३९, कसबा करवीर शिवाजी विद्यापीठ मागे राजेंद्रनगर जवळ, कोल्हापूर - ४१६ ००४	२६९६१०१ २६९६१०२ २६९६१०३	२६९०८२९ STD ०२३१	२६९१४०५	२६९०७५८
७) नाशिक वि.मंडळ	नाशिक, धुळे, जळगांव, नंदूरबार	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ नाशिक विभागीय मंडळ, वाणी हाऊस, ऋणानुबंध मंगल कार्यालयासमोर, मुंबई-आग्र महामार्ग, नाशिक - ४२२ ००१	२५९२१४१ २५९२१४२ २५९२१४३	२५९९९५४ STD ०२५३	२५००४६०	२५९९३५९
८) लातूर वि.मंडळ	उस्मानाबाद नांदेड, लातूर	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ लातूर विभागीय मंडळ, सहकारशक्ती इमारत, महाराष्ट्र वीज सहकारी तिसंस्था, शामनगर, आंबेजोगाई रोड, लातूर ४१३ ५३१	२२८२४१	२२८२५८ STD ०२३८२	२२८५७०	२२८२१९

परिशिष्ट “क”
(मंडळ प्रकाशनांची नावे व मूल्य)
महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे - ४११ ००४
शिक्षक हस्तपुस्तिका

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाची खालील प्रकाशने पुणे, मुंबई, नागपूर, औरंगाबाद, कोल्हापूर, अमरावती, नाशिक व लातूर विभागीय मंडळ कार्यालयांच्या विक्री विभागात उपलब्ध असतात.

अ.क्र.	विषय	इयत्ता ९वी किंमत (रु.)	इयत्ता १०वी किंमत (रु.)
१.	मराठी (प्रथम भाषा)	११/-	२०/-
२.	इंग्रजी (प्रथम भाषा)	१५/-	३१/-
३.	हिंदी (प्रथम भाषा)	३६/-	२८/-
४.	मराठी (द्वितीय भाषा)	१२/-	२०/-
५.	इंग्रजी (द्वितीय / तृ. भाषा)	११/-	२३/-
६.	हिंदी (द्वितीय / तृ. भाषा)	११/-	२३/-
७.	मराठी (संयुक्त)	०८/-	१९/-
८.	हिंदी (संयुक्त)	०८/-	१५/-
९.	संस्कृत (संपूर्ण)	०९/-	१४/-
१०.	संस्कृत (संयुक्त)	०७/-	१४/-
११.	गणित (बीजगणित व भूमिती)	१४/-	२६/-
१२.	विज्ञान आणि तंत्रज्ञान	१४/-	२३/-
१३.	इतिहास	०७/-	१५/-
१४.	भूगोल	०६/-	११/-
१५.	नागरिकशास्त्र	०७/-	१६/-
१६.	अर्थशास्त्र	०५/-	०८/-
१७.	पर्यावरण	१०/-	१८/-
१८.	मूलभूत तंत्रज्ञानाची ओळख (V1)	३६/-	७४/-
१९.	यंत्र आणि मूलतत्त्वे (V2)	३९/-	९७/-

२०.	विद्युत अभियांत्रिकी (V3)	३९/-	१०२/-
२१.	संरक्षणशास्त्र	०४/-	१७/-
२२.	महाराष्ट्र छात्रसेना	१०/-	--
२३.	नागरी संरक्षण व वाहतूक सुरक्षा	०५/-	०९/-
२४.	माहिती तंत्रज्ञान (इंग्रजी)	२४/-	४२/-
२५.	माहिती तंत्रज्ञान (मराठी)	२७/-	३३/-
२६.	व्यक्तिमत्त्व विकास (मराठी)	११/-	२५/-
२७.	व्यक्तिमत्त्व विकास (इंग्रजी)	२१/-	२८/-
२८.	आरोग्य व शारीरिक शिक्षण इ. ९वी व इ. १०वी साठी एकत्रित रु. २१/-		२१/-

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ
मंडळ प्रकाशने
शिक्षक हस्तपुस्तिका

अ.क्र.	विषय	इयत्ता ११वी	इयत्ता १२वी
१.	मराठी (युवकभारती)	११/-	२३/-
२.	हिंदी (युवकभारती)	११/-	१६/-
३.	इंग्रजी (युवकभारती)	११/-	२८/-
४.	भौतिकशास्त्र	३७/-	२४/-
५.	रसायनशास्त्र	३६/-	२३/-
६.	जीवशास्त्र	३८/-	३५/-
७.	गणित व संख्याशास्त्र (कला व विज्ञान)	४६/-	५४/-
८.	वाणिज्य विषय (ओ.सी.) एस.पी. सहकार)	३३/-	२५/-
९.	गणित व संख्याशास्त्र (वाणिज्य)	--	७६
१०.	चित्रकला रेखाटन व रंगसंगती (डिझाईन अँड कलर) रचनाचित्र (पिक्टोरिअल कॉम्पोझिशन)	५४/-	४७/-
११.	कलेचा इतिहास व कलेचे रसग्रहण	१८/-	१७/-
१२.	भारतीस संगीताचा इतिहास व विकास	११/-	१५/-
१३.	कंठ सुगम संगीत	३०/-	३०/-
१४.	कंठ शास्त्रीय संगीत	३४/-	२९/-
१५.	वाद्य संगीत	३३/-	२४/-
१६.	तबला (आघात)	३५/-	३५/-

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ
मंडळ प्रकाशने
कार्यानुभव विषय हस्तपुस्तिका

अ.क्र.	विषय	इयत्ता ९वी किंमत (रु.)	इयत्ता १०वी किंमत (रु.)
१.	घरगुती विद्युत उपकरणांची दुरुस्ती व निगा	१३/-	१९/-
२.	पाण्याच्या पंपाची निगा आणि प्राथमिक दुरुस्ती	१०/-	२२/-
३.	स्क्रीन प्रिंटिंग आणि स्टिकर्स	३३/-	१६/-
४.	नळकारागिरीची तोंडओळख	१५/-	२७/-
५.	इलेक्ट्रॉनिक्सची मूलतत्त्वे	१५/-	३६/-
६.	शालोपयोगी साहित्य - शैक्षणिक साधने व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणांची निर्मिती (इ.९वी)	-- ३०/-	-- १८/-
७.	अन्नसंरक्षण	२५/-	२२/-
८.	दूध आणि दुधाचे पदार्थ	१६/-	१०/-
९.	पाककलेची ओळख	३९/-	१६/-
१०.	बेकरी उत्पादन	१०/-	१३/-
११.	सर्वसाधारण सेंद्रिय व रासायनिक खताचा वापर	१८/-	२३/-
१२.	भाजीपाला लागवड (इ.९वी) सुशोभनासाठी बागकाम आणि फुलाच्या रोपांची लागवड (इ. १०वी)	२०/-	१८/-
१३.	कृषिशास्त्राची मूलतत्त्वे व पीकसंवर्धन	१४/-	१९/-
१४.	हरितगृह	१०/-	--
१५.	टाय अँड डाय (इ.९वी) बाटिक कला (इ.१०वी)	१०/- --	-- २५/-
१६.	कागदकाम, पुढाकाम व पुस्तक बांधणी (इ.९वी) कागदकाम (इ.१०वी)	२०/- --	-- ३५/-
१७.	बाहुल्या व मऊ खेळणी	१५/-	२९/-
१८.	टाकाऊ वस्तूंचा उपयोग करून शोभेच्या वस्तू तयार करणे	१८/-	१५/-
१९.	हस्त भरतकाम	१७/-	१३/-
२०.	शिवणयंत्राद्वारे शिलाई आणि शिवणयंत्राची निगा	३४/-	१५/-

२१.	क्रोशाकाम आणि विणकाम	१५/-	२३/-
२२.	साबण आणि अपमार्जके (इ.१वी) सौंदर्य प्रसाधने तयार करणे (इ.१०वी)	१५/-	२३/-
२३.	नेमप्लेट्स आणि बॅजेस तयार करणे	१५/-	२४/-
२४.	बायोगॅस व त्याचा वापर	१०/-	२२/-
२५.	कपड्यांची घरगुती धुलाई	१५/-	२२/-
२६.	सृजनशील उपयोजित कला	२०/-	२७/-
२७.	चित्रकला व रंगकला	०९/-	१६/-
२८.	भारतीय संगीत	१५/-	२२/-
२९.	टंकलेखन (इंग्रजी, मराठी)	१५/-	४१/-
३०.	व्यापारशास्त्राची मूलतत्त्वे	२०/-	१४/-
३१.	जमाखर्चाची मूलतत्त्वे (इ.१वी) पुस्तपालनाची मूलतत्त्वे (इ.१०वी)	२०/-	१४/-
३२.	मत्स्यव्यवसाय	१५/-	३४/-

इयत्ता ११वी व १२वी एकत्रित पुस्तके

1.	Home Management, Food Science,
Child Development & Textile Laundry'
and Clothing	46/-
2.	Book-keeping and Accountancy	41/-

तसेच खालील पाठ्यपुस्तके महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाने तयार केलेली व महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक मंडळाने (बालभारती) प्रकाशित केलेली आहेत.

- इ. १वी ते १०वी ची सर्व क्रमिक पुस्तके मराठी, हिंदी, इंग्रजी, उर्दू, गुजराती, कन्नड, सिंधी (अरेबिक) तेलगु या भाषांमध्ये उपलब्ध होतात.
- इ. ११वी व १२वी करता मराठी, हिंदी, इंग्रजी, उर्दू, गुजराती, कन्नड, सिंधी (अरेबिक/देवनागरी) या भाषा विषयांची पाठ्यपुस्तके उपलब्ध आहेत.

मंडळ प्रकाशने

इयत्ता	पुस्तिकेचे नाव	पुस्तिकेची किंमत (रुपये)
११वी/ १०वी	अभ्यासक्रम पुस्तिका	१००/-
११वी/ १२वी	अभ्यासक्रम पुस्तिका	१००/-
११वी/ १२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक अभ्यासक्रम पुस्तिका (भाग-१)	७६/-
११वी/ १२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक अभ्यासक्रम पुस्तिका (भाग-२)	७७/-
१२वी	जनरल फौंडेशन कोर्स भाग-१	२८/-
१२वी	जनरल फौंडेशन कोर्स भाग-२	३९/-
१२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक अभ्यासक्रम प्रात्यक्षिक फूड टेक्नॉलॉजी गट	४९/-
१२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक अभ्यासक्रम मत्स्यव्यवसाय गट (प्रात्यक्षिक)	३२/-
१२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक अभ्यासक्रम पॅरामेडिकल गट (प्रात्यक्षिक)	३४/-
१२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक अभ्यासक्रम कृषी गट	५८/-
१२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक अभ्यासक्रम प्रात्यक्षिक तंत्र गट	६४/-

इयत्ता	पुस्तिकेचे नाव	पुस्तिकेची किंमत (रुपये)
	Teacher's Hand Book Scope and Limitations of the Syllabi in Standard XI & XII	Rs. 70/-
	Scope and Limitations For Std. XI and XII (For the Higher Secondary Certificate Examination) Minimum Competency Vocational Subjects (Volume III) Business and Commerce Group	Rs. 80/-
	Scheme of Practical Examination in Subject Commerce Group Std. XII (Minimum Competency Vocational Course) (M1 to M9)	Rs. 180/-
१०वी	प्रश्नपत्रिका आराखडा	५०/-
११वी/ १२वी	व्याप्ती आणि मर्यादा व प्रश्नपत्रिका आराखडे (विज्ञान विषय)	३१/-
११वी/ १२वी	व्याप्ती आणि मर्यादा व प्रश्नपत्रिका आराखडे (वाणिज्य विषय)	२५/-
११वी/ १२वी	(आर्ट विषय) व्याप्ती मर्यादा व प्रश्नपत्रिका आराखडे (भाषा)	७०/- ३०/-
१२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक विषय व्याप्ती आणि मर्यादा भाग-१	५५/-
१२वी	किमान कौशल्यावर आधारित व्यावसायिक विषय व्याप्ती आणि मर्यादा भाग-२	६०/-

इयत्ता	पुस्तिकेचे नाव	पुस्तिकेची किंमत (रुपये)
१०वी	विज्ञान आणि तंत्रज्ञान प्रात्यक्षिक पुस्तिका	१६/-
१२वी	विज्ञान विषय प्रात्यक्षिक पुस्तिका	१५/-
	प्रात्यक्षिक परीक्षा योजना सर्वसाधारण विषय इ. १२वी	२८/-
	ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र (इ.११वी, १२वी)	१८/-
११वी	जनरल फौंडेशन कोर्स पाठ्यपुस्तक (भाग-१)	५१/-
११वी	जनरल फौंडेशन कोर्स पाठ्यपुस्तक (भाग-२)	३६/-
११वी	पुनर्रचित अभ्यासक्रम इ.११वी भाषेतर विषयांच्या मंजूर पाठ्यपुस्तकांची यादी	२१/-
१२वी	पुनर्रचित अभ्यासक्रम इ. १२वी भाषेतर विषयांच्या मंजूर पाठ्यपुस्तकांची यादी	१३/-
१.	प्रतवारी (इंग्रजी)	१८/-
२.	प्रतवारी (मराठी)	१८/-

विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी पाठ्यपुस्तक

१.	गृहशास्त्र, शरीरशास्त्र, आरोग्यशास्त्र (इ.९वी)	१९/-
२.	गृहशास्त्र, शरीरशास्त्र, आरोग्यशास्त्र (इ.१०वी)	२७/-
	शैक्षणिक गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM)	२००/-
१०वी	विज्ञान तंत्रज्ञान स्वाध्याय पुस्तिका (खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी भाग-१ व भाग-२ इंग्रजी माध्यम)	२६/-

इयत्ता	पुस्तिकेचे नाव	पुस्तिकेची किंमत (रुपये)
१०वी	विज्ञान तंत्रज्ञान स्वाध्याय पुस्तिका (खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी भाग-१ व भाग-२ मराठी माध्यम)	३२/-
१०वी	विज्ञान तंत्रज्ञान स्वाध्याय पुस्तिका (खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी भाग-१ व भाग-२ उर्दू माध्यम)	५२/-
१०वी	विज्ञान तंत्रज्ञान स्वाध्याय पुस्तिका (खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी भाग-१ व भाग-२ हिंदी माध्यम)	३५/-
१०वी	गणित (बीजगणित व भूमिती) स्वाध्याय पुस्तिका खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी इंग्रजी माध्यम	२१/-
१०वी	गणित (बीजगणित व भूमिती) स्वाध्याय पुस्तिका खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी मराठी माध्यम	२४/-
१०वी	गणित (बीजगणित व भूमिती) स्वाध्याय पुस्तिका खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी उर्दू माध्यम	२१/-
१०वी	गणित (बीजगणित व भूमिती) स्वाध्याय पुस्तिका खाजगी विद्यार्थ्यांसाठी हिंदी माध्यम	३०/-

इयत्ता ११वी, १२वी भाषेतर विषयांची खाजगी प्रकाशकांची मंजूर पाठ्यपुस्तके

अ.क्र.	विषयाचे नाव	पुस्तकांची संख्या	
		इयत्ता ११वी	इयत्ता १२वी
१.	भौतिकशास्त्र	१४	१२
२.	रसायनशास्त्र	१३	१४
३.	जीवशास्त्र	१३	०९
४.	गणित व संख्याशास्त्र (कला व विज्ञान) पेपर-१	०८	०८
५.	गणित व संख्याशास्त्र (कला व विज्ञान) पेपर-२	०८	०७
६.	गणित व संख्याशास्त्र (वाणिज्य) पेपर-१	०४	०५
७.	गणित व संख्याशास्त्र (वाणिज्य) पेपर-२	०४	०५
८.	पुस्तपालन व लेखाकर्म	१२	१०
९.	वाणिज्य संघटन व व्यवस्थापन	२०	१५
१०.	सचिवांची कार्यपद्धती	१६	१३
११.	सहकार	०७	०४
१२.	वस्त्रोद्योग व वस्त्रधुलाई	--	०३
१३.	बालविकास	--	०२
१४.	माहिती तंत्रज्ञान (कला)	०४	०२
१५.	माहिती तंत्रज्ञान (वाणिज्य)	०४	०४
१६.	माहिती तंत्रज्ञान (विज्ञान)	०४	०४
१७.	अन्नशास्त्र	०३	--
१८.	गृहव्यवस्थापन	०१	--
एकूण		१३५	११७

मंडळाने तयार केलेली इ.११वी भाषेतर विषयांची पाठ्यपुस्तके सन २००९-२०१० पासून

अ.नं.	विषय/माध्यम	पाठ्यपुस्तिकांची किंमत
१)	भौतिकशास्त्र (इंग्रजी)	रु. ५४/-
२)	रसायनशास्त्र (इंग्रजी)	रु. ६१/-
३)	जीवशास्त्र (इंग्रजी)	रु. ५५/-
४)	गणित आणि संख्याशास्त्र (इंग्रजी) (कला व विज्ञान)(भाग-१)	रु. ७०/-
५)	गणित आणि संख्याशास्त्र (इंग्रजी) (कला व विज्ञान) (भाग-२)	रु. ५५/-
६)	गणित आणि संख्याशास्त्र (इंग्रजी) (वाणिज्य) भाग-१	रु. ८१/-
७)	गणित आणि संख्याशास्त्र (इंग्रजी) (वाणिज्य) भाग-२	रु. ६०/-
८)	वाणिज्य संघटन व व्यवस्थापन (इंग्रजी)	रु. ५९/-
९)	वाणिज्य संघटन व व्यवस्थापन (मराठी)	रु. ५९/-
१०)	चिटणीसांची कार्यपद्धती (इंग्रजी)	रु. ५९/-
११)	चिटणीसांची कार्यपद्धती (मराठी)	रु. ५९/-
१२)	सहकार (इंग्रजी)	रु. ५४/-
१३)	सहकार (मराठी)	रु. ५४/-
१४)	पुस्तपालन आणि लेखाकर्म (इंग्रजी)	रु. १२६/-
१५)	पुस्तपालन आणि लेखाकर्म (मराठी)	रु. १२६/-
१६)	पीक उत्पादन (इंग्रजी)	रु. ११४/-

इ.११वी १२वी भाषेतर विषयांची माध्यम निहाय खाजगी प्रकाशकांची मंजूर पाठ्यपुस्तके

अ.नं.	विषयाचे नाव	माध्यम	मंजूर पुस्तकांची संख्या	
			इ. ११वी साठी	इ. १२वी साठी
१.	भूगोल	इंग्रजी	०२	०२
		मराठी	०८	०५
२.	राज्यशास्त्र	इंग्रजी	०२	०२
		मराठी	०६	०८
३.	संरक्षणशास्त्र	मराठी	०२	०४
४.	शिक्षणशास्त्र	मराठी	०२	०४
५.	अर्थशास्त्र	मराठी	१०	१२
		इंग्रजी	०९	११
		उर्दु	०१	--
६.	समाजशास्त्र	मराठी	०९	०६
		इंग्रजी	०३	०३
७.	इतिहास	मराठी	०७	०८
		इंग्रजी	०३	०३
		उर्दु	०१	--
८.	मानसशास्त्र	इंग्रजी	०४	०१
		मराठी	०५	०५
९.	तर्कशास्त्र	इंग्रजी	०१	०१
१०.	तत्त्वज्ञान	मराठी	०१	०१

परिशिष्ट 'ड'
अपंग विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा योजना व सवलती

परीक्षा योजना

इयत्ता नववी व दहावी

१) दृष्टिबाधित (Visually Impaired) विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा योजना
अनिवार्य विषय (एकूण सहा)

विषयाचे नाव	लेखी + तोंडी	एकूण गुण
१. प्रथम भाषा	८० + २०	१००
२. द्वितीय भाषा - (संपूर्ण अभ्यासक्रम)	८० + २०	१००
किंवा	किंवा	
संयुक्त अभ्यासक्रम (५०+५०)	४० + १० } ४० + १० }	१००
३. तृतीय भाषा	८० + २०	१००
४. गणित		
बीजगणित	६०+१५ (अंतर्गत मूल्यमापन)	} १५०
भूमिती	६०+१५ (अंतर्गत मूल्यमापन)	
किंवा		
सामान्य गणित - १		} ७५
सामान्य गणित - २ किंवा		
विशेष गरजा असलेल्या मुलांसाठीचे गणित		
आणि		} १५०
कार्यानुभव विषयांपैकी कोणताही एक विषय	७५	
५. विज्ञान आणि तंत्रज्ञान		
प्रश्नपत्रिका - १	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	} १००
प्रश्नपत्रिका - २	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	
किंवा		
प्रश्नपत्रिका - १ शरीर व आरोग्यशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	} १००
प्रश्नपत्रिका - २ गृहशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	
६. सामाजिक शास्त्रे		
१) इतिहास व नागरिकशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)	} १००
२) भूगोल व अर्थशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)	

परीक्षा योजना इयत्ता नववी व दहावी

२. कर्णबधिर (Hearing-Impaired) विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा योजना अनिवार्य विषय (एकूण सहा)

विषयाचेनाव	लेखी + तोंडी = एकूण गुण	
१. प्रथम भाषा	प्रथम भाषा, द्वितीय भाषा, तृतीय भाषा या शीर्षकाखालील कोणतीही एक भाषा	८० + २० = १००
२. द्वितीय भाषा	द्वितीय भाषा व तृतीय भाषा या शीर्षकाखालील कोणतीही एक भाषा किंवा कार्यानुभवांतर्गत येणाऱ्या विषयांपैकी कोणताही एक विषय	लेखी + तोंडी = एकूण गुण ८० + २० = १०० लेखी + वार्षिक काम + प्रात्यक्षिक = एकूण २५ + २५ + ५० = १००
३. तृतीय भाषा	द्वितीय व तृतीय भाषा या शीर्षकाखालील कोणतीही एक भाषा किंवा कार्यानुभवांतर्गत येणाऱ्या विषयांपैकी कोणत्याही एक विषय	लेखी + तोंडी = एकूण गुण ८० + २० = १०० लेखी + वार्षिक काम + प्रात्याक्षिक = एकूण २५ + २५ + ५० = १००

- टीप :- १. इयत्ता १० वी नंतर पुढील अभ्यासक्रमास जावयाचे असल्यास इंग्रजी भाषा विषय घेणे आवश्यक आहे. विद्यार्थ्यांनी प्रथम भाषा, द्वितीय भाषा, तृतीय भाषा या शीर्षकाखालील घेतलेली प्रत्येक भाषा विषय स्वतंत्र असणे आवश्यक आहे. एकच भाषा विषय २ वेळा घेता येणार नाही. तसेच कार्यानुभवाचांही एकच विषय दोन वेळा घेता येणार नाही. तसेच श्रेणी विषयांमध्येही (Grade Subject) तोच विषय पुन्हा घेता येणार नाही.
२. अमराठी माध्यमाच्या शाळांतील विद्यार्थ्यांना मराठी भाषा विषय न घेण्याची सवलत अनुज्ञेय राहिल.

४. गणित

बीजगणित	६०+१५ (अंतर्गत मूल्यमापन) ७५	}	१५०
भूमिती	६०+१५ (अंतर्गत मूल्यमापन) ७५		
	किंवा		
सामान्य गणित १		}	१५०
सामान्य गणित २			
	किंवा		
विशेष गरजा असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी असलेले गणित	७५	}	१५०
आणि			
कार्यानुभव विषयांपैकी कोणताही एक विषय	७५		
(भाषेऐवजी घेण्यात आलेल्या कार्यानुभवाच्या विषयांव्यतिरिक्त)			

५. विज्ञान आणि तंत्रज्ञान

प्रश्नपत्रिका - १	४०+१० (प्रात्यक्षिक)=	}	१००
प्रश्नपत्रिका - २	४०+१० (प्रात्यक्षिक)=		
	किंवा		
प्रश्नपत्रिका - १ शरीर व आरोग्यशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक) =	}	१००
प्रश्नपत्रिका - २ गृहशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक) =		

६. सामाजिक शास्त्रे

१) इतिहास व नागरिकशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन) =	}	१००
२) भूगोल व अर्थशास्त्र	२८+१२+ १० (अंतर्गत मूल्यमापन) =		

परीक्षा योजना इयत्ता नववी व दहावी

३) बहुविकलांग (Spastic) विद्यार्थ्यांकरिता परीक्षा योजना अनिवार्य विषय (एकूण सहा)

विषयाचे नाव

१. प्रथम भाषा प्रथम भाषा, द्वितीय भाषा, तृतीय भाषा **लेखी + तोंडी = एकूण गुण**
या शीर्षकाखालील कोणतीही एक भाषा ८० + २० = १००
२. द्वितीय भाषा द्वितीय भाषा व तृतीय भाषा या शीर्षकाखालील **लेखी + तोंडी = एकूण गुण**
कोणतीही एक भाषा ८० + २० = १००
किंवा
कार्यानुभवांतर्गत येणाऱ्या विषयांपैकी कोणताही एक विषय
लेखी + वार्षिक काम + प्रात्यक्षिक = एकूण गुण
२५ + २५ + ५० = १००
३. तृतीय भाषा द्वितीय व तृतीय भाषा या शीर्षकाखालील कोणतीही एक भाषा
लेखी + तोंडी = एकूण गुण
८० + २० = १००
किंवा
कार्यानुभवांतर्गत येणाऱ्या विषयांपैकी कोणताही एक विषय
लेखी + वार्षिक काम + प्रात्यक्षिक = एकूण गुण
२५ + २५ + ५० = १००

टीप :- २.१. इयत्ता १० वी नंतर पुढील अभ्यासक्रमास जावयाचे असल्यास इंग्रजी भाषा विषय घेणे आवश्यक आहे. विद्यार्थ्यांनी प्रथम भाषा, द्वितीय भाषा, तृतीय भाषा या शीर्षकाखाली घेतलेली प्रत्येक भाषा विषय स्वतंत्र असणे आवश्यक आहे. एकच भाषा विषय २ वेळा घेता येणार नाही.

२.२ अमराठी माध्यमाच्या शाळांतील विद्यार्थ्यांना मराठी भाषा विषय न घेण्याची सवलत अनुज्ञेय राहिल.

४. गणित			
बीजगणित	६०+१५ अंतर्गत मूल्यमापन	}	१५०
भूमिती	६०+१५ अंतर्गत मूल्यमापन		
किंवा			
सामान्य गणित १			
सामान्य गणित २			१५०
किंवा			
विशेष गरजा असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी असलेले गणित	७५	}	१५०
आणि			
कार्यानुभवाचा एक विषय	७५		
(भाषेऐवजी घेण्यात आलेल्या कार्यानुभव विषयांव्यतिरिक्त)			
५. विज्ञान आणि तंत्रज्ञान			
प्रश्नपत्रिका - १	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	}	१००
प्रश्नपत्रिका - २	४०+१० (प्रात्यक्षिक)		
किंवा			
प्रश्नपत्रिका - १ शरीर व आरोग्यशास्त्र	- ४०+१० (प्रात्यक्षिक)	}	१००
प्रश्नपत्रिका - २ गृहशास्त्र	- ४०+१० (प्रात्यक्षिक)		
६. सामाजिक शास्त्रे			
१. इतिहास व नागरिकशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)	}	१००
२. भूगोल व अर्थशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)		

परीक्षा योजना

इयत्ता नववी व दहावी

४) अध्ययन अक्षम (Learning Disabled) विद्यार्थ्यांकरिता परीक्षा योजना अनिवार्य विषय (एकूण सहा)

विषयाचे नाव

१. प्रथम भाषा प्रथम भाषा, द्वितीय भाषा, तृतीय भाषा लेखी + तोंडी = एकूण गुण
या शीर्षकाखालील कोणतीही एक भाषा ८० + २० = १००
२. द्वितीय भाषा द्वितीय भाषा व तृतीय भाषा या शीर्षकाखाली लेखी + तोंडी = एकूण गुण
कोणतीही एक भाषा ८० + २० = १००
किंवा
कार्यानुभवांतर्गत येणाऱ्या विषयांपैकी कोणताही एक विषय
लेखी + वार्षिक काम + प्रात्यक्षिक = एकूण गुण
२५ + २५ + ५० = १००
३. तृतीय भाषा द्वितीय व तृतीय भाषा या शीर्षकाखालील कोणतीही एक भाषा
लेखी + प्रात्यक्षिक = एकूण गुण
८० + २० = १००
किंवा
कार्यानुभवांतर्गत येणाऱ्या विषयांपैकी कोणत्याही एक विषय
लेखी + वार्षिक काम + प्रात्यक्षिक = एकूण गुण
२५ + २५ + ५० = १००
- टीप : १. डिस्लेक्सिया आणि डिसग्राफिया विद्यार्थ्यांपैकी जो विद्यार्थी तृतीय भाषा विषयाला कार्यानुभव विषयाचा पर्याय घेईल त्याला प्रथम व द्वितीय भाषा विषयांपैकी इंग्रजी हा एक विषय प्रथम किंवा तृतीय भाषा यांपैकी घ्यावा लागेल. विद्यार्थ्यांनी प्रथम भाषा, द्वितीय भाषा, तृतीय भाषा या शीर्षकाखाली घेतलेली प्रत्येक भाषा विषय स्वतंत्र असणे आवश्यक आहे. एकच भाषा विषय २ वेळा घेता येणार नाही.
२. अमराठी माध्यमाच्या शाळांतील डिस्लेक्सिया व डिसग्राफिया विद्यार्थ्यांना मराठी भाषा विषय न घेण्याची सवलत अनुज्ञेय राहिल.

४. गणित				
बीजगणित	६०+१५= (अंतर्गत मूल्यमापन)	}	१५०	
भूमिती	६०+१५= (अंतर्गत मूल्यमापन)			
किंवा				
सामान्य गणित १		}	१५०	
सामान्य गणित २				
किंवा				
फक्त डिसकॅलक्युलिया विद्यार्थ्यांसाठी				
विशेष गरजा असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठीचे गणित	७५	}	१५०	
आणि				
कार्यानुभवांतर्गत येणाऱ्या विषयांपैकी कोणताही एक विषय	७५			
५. विज्ञान आणि तंत्रज्ञान				
प्रश्नपत्रिका - १	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	}	१००	
प्रश्नपत्रिका - २	४०+१० (प्रात्यक्षिक)			
किंवा				
प्रश्नपत्रिका - १	शरीर व आरोग्यशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	}	१००
२	गृहशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक)		
६. सामाजिक शास्त्रे				
१) इतिहास व नागरिकशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)	}	१००	
२) भूगोल व अर्थशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)			

परीक्षा योजना
इयत्ता नववी व दहावी
६. ऑटिस्टिक (स्वमग्न) विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा योजना
अनिवार्य विषय (एकूण सहा)

विषयाचे नाव	लेखी + तोंडी	एकूण गुण
१. प्रथम भाषा	८० + २०	१००
२. द्वितीय भाषा - (संपूर्ण अभ्यासक्रम)	८० + २०	१००
किंवा	किंवा	
संयुक्त अभ्यासक्रम (५०+५०)	४० + १०	} १००
	४० + १०	
३. तृतीय भाषा	८० + २०	१००
४. गणित		
बीजगणित	६०+१५ (अंतर्गत मूल्यमापन)	} १५०
भूमिती	६०+१५ (अंतर्गत मूल्यमापन)	
किंवा		
सामान्य गणित - १		} १५०
सामान्य गणित - २ किंवा		
अंकगणित (इ. ७वी चे)	७५	
आणि		
कार्यानुभव विषयांपैकी कोणताही एक विषय	७५	

५. विज्ञान आणि तंत्रज्ञान

प्रश्नपत्रिका - १	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	}	१००
प्रश्नपत्रिका - २	४०+१० (प्रात्यक्षिक)		
किंवा			
प्रश्नपत्रिका - १ शरीर व आरोग्यशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक)	}	१००
प्रश्नपत्रिका - २ गृहशास्त्र	४०+१० (प्रात्यक्षिक)		

६. सामाजिक शास्त्रे

१) इतिहास व नागरिकशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)	}	१००
२) भूगोल व अर्थशास्त्र	२८+१२ + १० (अंतर्गत मूल्यमापन)		

७. शालेय प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी अनिवार्य श्रेणी विषय

१) मे. मुंबई उच्च न्यायालयात जनहित याचिका नं. १६५/२००६ (डॉ. संजय म्हात्रे व इतर) मंडळाविरुद्ध दाखल झालेली होती. मे. मुंबई उच्च न्यायालयाने इ. १२वी च्या अध्ययन अक्षमता या संवर्गातील विद्यार्थ्यांना गणित विषय (सर्वशाखा) आणि वाणिज्य शाखेतील पुस्तपालन व लेखाकर्म (Book-Keeping and Accountancy) या विषयांसाठी कॅलक्युलेटर वापरण्यास परवानगी दिली आहे. मे. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार व वस्तुस्थिती लक्षात घेता या संदर्भात खालीलप्रमाणे निकष निश्चित करण्यात आलेले ओहत.

१. ज्या अध्ययन अक्षम (Learning Disables) (डिस्लेक्सीया, डिसग्राफिया, डिस्कॅल्क्युलिया) विद्यार्थ्यांना कॅलक्युलेटर वापरण्याची इच्छा असेल त्यांना कॅलक्युलेटर वापरता येईल.
 २. ही सवलत इ. १२वी च्या विद्यार्थ्यांना गणित (Maths) सर्वशाखा आणि/वाणिज्य शाखेतील पुस्तपालन व लेखाकर्म (Book-Keeping and Accountancy) या विषयांसाठीच लागू राहिल.
 ३. विद्यार्थ्यांना कॅलक्युलेटर स्वतःचा आणावा लागेल व हा कॅलक्युलेटर फक्त कॅलक्युलेटर स्वरूपातच राहिल.
 ४. मोबाईल फोनमधील कॅलक्युलेटर वापरता येणार नाही.
 ५. ज्या विद्यार्थ्यांनी परीक्षेच्या आवेदनपत्रामध्ये सादर बाब नमूद केलेली आहे व आवेदनपत्रासोबत आवश्यक ती प्रमाणपत्रे सादर केलेली आहेत अशा विद्यार्थ्यांनी वेगळे प्रमाणपत्र सादर करण्याची आवश्यकता नाही. मंडळामार्फत अशा विद्यार्थ्यांच्या बैठक क्रमांकांची यादी सर्व संबंधित परीक्षा केंद्रांना पाठविली जावी व या विद्यार्थ्यांना वर नमूद केलेल्या विषयांसाठीच, त्यांची इच्छा असल्यास कॅलक्युलेटर वापरण्यास परवानगी द्यावी, अशी सूचना केंद्रसंचालकांना विभागीय मंडळामार्फत कळविण्यात यावी.
 ६. अशा विद्यार्थ्यांनी संबंधित विषयाच्या परीक्षेच्या आदल्या दिवशी संबंधित केंद्रसंचालकांना ही सवलत मिळण्याबाबत विनंती करणे आवश्यक राहिल. म्हणजे त्यानुसार केंद्रसंचालक परीक्षा दालनातील पर्यवेक्षकांना आवश्यक ते निर्देश देऊ शकतील.
 ७. या सवलतीच्या उपलब्धतेबाबत परीक्षा केंद्रावर ठळकपणे सूचना प्रसिद्ध करण्याबाबत विभागीय मंडळामार्फत केंद्रसंचालकांना निर्देशित करण्यात यावे.
- इ. १२वी च्या अध्ययन अक्षमता असलेल्या विद्यार्थ्यांना कॅलक्युलेटर वापरण्याची सवलत सप्टेंबर/ऑक्टोबर २००६ मध्ये झालेल्या इ. १२वी च्या परीक्षेपासून लागू केली आहे. ही सवलत त्यापासून पुढे होणाऱ्या इ. १२वी च्या परीक्षांनाही लागू राहिल.

-
- २) उच्च माध्यमिक व माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षेतील दृष्टिहीन, अल्पदृष्टी आणि अस्थिव्यंग, सेरेब्रल पाल्सीने बाधित झालेल्या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी खालील प्रमाणे लेखनिक व जादा वेळ देण्यात येतो.
१. **परीक्षेबाबत जादा वेळ देणे** - लेखी परीक्षा एक तासाची असल्यास त्यासाठी किमान २० मिनिटे अतिरिक्त वेळ देण्यात यावा. त्याचप्रमाणे परीक्षेचा कालावधी एक तासापेक्षा अधिक असल्यास अतिरिक्त वेळ देताना प्रत्येक तासाला २० मिनिटे अतिरिक्त वेळ याप्रमाणे गणना करावी.
 २. **परीक्षेसाठी लेखनिक देणे** - परीक्षेसाठी सदर विद्यार्थ्यांना लेखनिक देताना उमेदवार एकाच शाखेचे असतील तर तो लेखनिक उमेदवाराच्या शैक्षणिक पात्रतेपेक्षा एक पायरी/टप्पा कमी असावा. मात्र लेखनिक व उमेदवार भिन्न शाखेचे असल्यास त्यास ही अट लागू राहणार नाही.
 ३. वेगवेगळ्या विषयांच्या पेपरसाठी एकापेक्षा अधिक लेखनिक वापरता येणार नाहीत. काही अपवादात्मक परिस्थितीत परीक्षा सुरू होण्याच्या ऐनवेळी लेखनिक बदलास मान्यता देण्याचे अधिकार केंद्रसंचालकांना राहतील. ऐनवेळी केंद्रसंचालकांनी अशी कार्यवाही केल्यास ती तातडीने संबंधित विभागीय मंडळांना कळवावी.

-
- २) उच्च माध्यमिक व माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षेतील दृष्टिहीन, अल्पदृष्टी आणि अस्थिव्यंग, सेरेब्रल पाल्सीने बाधित झालेल्या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी खालील प्रमाणे लेखनिक व जादा वेळ देण्यात येतो.
१. **परीक्षेबाबत जादा वेळ देणे** - लेखी परीक्षा एक तासाची असल्यास त्यासाठी किमान २० मिनिटे अतिरिक्त वेळ देण्यात यावा. त्याचप्रमाणे परीक्षेचा कालावधी एक तासापेक्षा अधिक असल्यास अतिरिक्त वेळ देताना प्रत्येक तासाला २० मिनिटे अतिरिक्त वेळ याप्रमाणे गणना करावी.
२. **परीक्षेसाठी लेखनिक देणे** - परीक्षेसाठी सदर विद्यार्थ्यांना लेखनिक देताना उमेदवार एकाच शाखेचे असतील तर तो लेखनिक उमेदवाराच्या शैक्षणिक पात्रतेपेक्षा एक पायरी/टप्पा कमी असावा. मात्र लेखनिक व उमेदवार भिन्न शाखेचे असल्यास त्यास ही अट लागू राहणार नाही.
३. वेगवेगळ्या विषयांच्या पेपरसाठी एकापेक्षा अधिक लेखनिक वापरता येणार नाहीत. काही अपवादात्मक परिस्थितीत परीक्षा सुरू होण्याच्या ऐनवेळी लेखनिक बदलास मान्यता देण्याचे अधिकार केंद्रसंचालकांना राहतील. ऐनवेळी केंद्रसंचालकांनी अशी कार्यवाही केल्यास ती तातडीने संबंधित विभागीय मंडळांना कळवावी.

Attested
Photograph

FORM -1
Medical certificate for Visually Impaired (Blind) Candidate

Certified that I, Dr. _____

Registration No. _____ Dated _____

_____ have, examined the candidate whose particulars are given below :

1. Name of Candidate :
2. Sex :
3. Age/Approximate Age :
4. Identification mark :
5. Father's Name
6. Mother's Name :
6. Extent of residual vision, if any Right eye
 Left eye
7. On set of blindness [Please state whether blindness is from birth or acquired. Indicate the age and cause of blindness.
[For the purpose of concessions granted to blind candidates, blind are those who suffer from either of the following :
a] Total absence of sight.
b] Visual acuity not exceeding : 6/60 or 20/200 [Snellen] in the better eye with correcting lenses.
c] . Limitation of the field of : vision subtending angle of 20 degrees-or worse]

-
8. Please state clearly whether the candidate is blind and eligible to get concessions, granted by the M.S.B.S. Board.

Signature of Applicant

Place :

Date :

School Stamp & signature of Head Master :

School No.

[Signature of Ophthalmologist]

Designation :

Office Stamp :

Address

To,
The Divisional Secretary
Maharashtra State Board of Secondary &
Higher Secondary Education
Pune Divisional Board
Pune 411004

Sub : Concessions for Visually Impaired (Blind) candidate

Sir,

I have the honour to inform you that _____
(Application Sr.No. or Seat No. _____ is bonafied student of this school. As per
Medical Certificate the Candidate is blind therefore please grant the concessions for S.S.C / H.S.C.
Examination as per Board's regulations. The candidate is eligible to get all the concessions as per the
S.S.C. / H.S.C. regulations.

School Index No
Date :-

Head Master / Principal
(School Stamp)

FORM -11
Medical Certificate for the Hearing Impaired (Deaf)

Attested
Photograph

Certified that I, Dr. _____

Registration No. _____ Dated _____ has examined the candidate
on _____ day of _____ 200

1. Name of Candidate :-
2. Sex :-
3. Age/Approximate age :-
4. Identification mark :-
5. Father's Name :-
6. Mother's Name :-
7. An estimate of the residual hearing,
if any and the basis on which this
estimate has been arrived at-
 - a] Right ear :-
 - b] Left ear :-
8. Onset of deafness [Please state whether : deafness is from birth or acquired. Cause of
deafness may be indicated]

[For the purpose of concessions granted to deaf candidate, deaf are those in whom the
sense of hearing is non-functional for the ordinary purposes of life. Generally loss of hearing
in better ear should be 60 decibels or above at . 500,1000,2000 frequencies which will
make residual hearing non-functional]
9. Please state clearly whether the candidate is hearing impaired and eligible to get concession
granted by the S.S.C./H.S.C. Board.
10. Please enclose audiogram chart

Signature of Candidate

Place :

Date :

Signature of Head Master

& Stamp:

School No :

[Signature of ENT specialist

Designation :

Office stamp :

Address

To,

The Divisional Secretary
Maharashtra State Board of Secondary &
Higher Secondary Education
Pune Divisional Board
Pune 411004

Sub : Concessions for Hearing Impaired

Sir.

I have the honour to inform you that _____
(Application Sr.No. or Seat No. _____ is bonafied student of this school
.As per Medical Certificate the Candidate is hearing impaired therefore please grant the following
concessions for S.S.C /H.S.C. Examination as per Board's regulations .

1. The candidate will be given extra 30 minutes to solve the Question paper .
2. The candidate will be given nearest examination centre as mentioned below.

Name Of The Examination Place

Centre No

_____	_____
_____	_____

3. The candidate will be given all types of concessions as per the Board's regulations .
4. Being a Deaf/Dumb candidate to offer and appear for the following subject as per Board's regulations :

1. Ist Language	<u>Optional Subject</u>
2. 2nd Language	1. _____
3. 3rd Language	<u>School Subjects</u>
4. _____	1. Environmental Education (38)
(Compulsory) (P1)
5. _____	2. Health and Physical Education
(Compulsory)

6.

5. Personality Development (R6)
(Compulsory)

One of the following

(Tick Mark "✓" offered subject)

1. Scouting/Guiding (P2)
2. NCC / Sea Cadet Corps (P3)
3. Defence Studies (P4)
4. Civil Defence (P5)
5. Social Service (P6)

School Index No

Head Master/Principal
(School Stamp)

FORM - III
MEDICAL CERTIFICATE IN RESPECT OF AN
ORTHOPAEDICALLY/PHYSICALLY
HANDICAPPED AND SPASTIC CANDIDATE

For the purpose of concessions granted to orthopaedically/physically handicapped or spastic, the Orthopaedically {Physically} Handicapped or spastic are those who have physical impairment or deformity which causes an interference with the normal functioning of bones, muscles and joints.

Certified that I, Dr..... Registration No.....200 have examined the applicant on day of200 whose particulars are given below and that he/she Falls within the above definition.

1	Name of Candidate	
2	Identification Mark'	
3	Sex	
4	Age / Approximate Age	
5	Father's Name	
6	Mother's Name	
7	a) Nature of disability : { Tick relevant from following List } POST - POLIO- PARALYSIS, HEMIPLEGIA , QUADRAPLEGIA, MONOPLEGIA FRACTURE.NERVE PARALYSIS , UPPER EXTREMITY, LOWER EXTREMITY, LIMP, PAINFUL, SHORTENING, DEFORMITY, CONGENITAL, ACQUIRED, ABOVE KNEE ,BELOW KNEE, HIP HEMIPELVECTOMY, SYMES, CHEOPARTS, WRIST, FINGERS, BELOW ELBOW, ABOVE ELBOW, SHOULDERS TORE; QUARTER, UNILATERAL, BILATERAL b) Extent of disability Estimate in percentage [mc.Bridge Scale] ON ANATOMICAL, FUNCTIONAL, [PATIENTS ASSESSMENT .EXAMINER'S ASSESSMENT] Percentage [Please state whether the percentage of disability is 40 or above]	

-
<p>c] Use of applicant :
 [Tick relevant from following list]
 CALLIPER, CRUTCH, ABOVE KNEE. BELOW KNEE. PROSTHESIS, CANE, UNILATERAL, BILATERAL. ABOVE ELBOW, BELOW ELBOW HEMIPELVECTOMY. SHOULDER- DIS- AP.TICULATION</p> <p>d] Any operation done or indicated</p> <p>e] Photograph [Attested]
To show the nature of disability and any appliance if used.</p> <p>7. Any other particulars to clarify that nature and extent of disability that the Surgeon might like to point out.</p>	
-

Please state clearly whether the candidate is orthopaedically / physically handicapped / spastic and eligible to get concessions granted by the S.S.C. / H.S.C. Board.

Signature of Applicant

Place. :

Date :

Signature of Orthopaedic Surgeon

Designation :

Office stamp :

Address :

School Stamp and signature of Head Master

School No .

To,

The Divisional Secretary
Maharashtra State Board of Secondary &
Higher Secondary Education
Pune Divisional Board
Pune 411004

**Sub : Concessions For Orthopaedically, Physically Handicapped and
Spastic Candidate**

Sir,

I have the honour to inform you that _____
(Application Sr.No. or Seat No. _____) is bonafield student
of this school. As per Medical Certificate the above Candidate is Physically Orthopaedically
Handicapped / Spastic therefore please grant the following concessions for S.S.C/H.S.C. Examination
as per Board's regulations.

1. Spastic and physically handicapped students having impairment in writing hand will be given extra 20 min. per hour to solve the question paper.
2. The candidate is unable to complete the course in Physical Education, therefore the candidate be exempted from appearing for Physical Education Examination (School Subject)
3. The candidate be given nearest examination centre as mentioned below :

Name of the Examination Place

Centre No.

4. The candidate will be given all types of concessions as per the Board's regulations.
5. The candidate is to offer and appear for the following subjects :

1. Ist Language Optional Subject
2. 2nd Language 1. _____

3. 3rd Language School Subjects

4. _____
5. _____
1. Environmental Education (38)
(Compulsory) (P1)
 2. Health and Physical Education
(Compulsory) (P1)
 3. Value Education (Compulsory) (P7)
 4. General-Knowledge { Compulsory } (P8)
 5. Personality Development (R6)
(Compulsory)

One of the following offered subject
(Tick Mark "✓" offered subject)

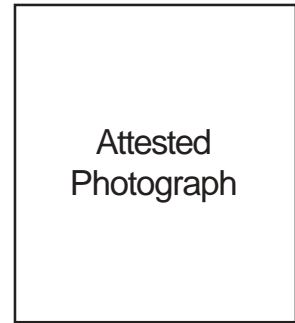
1. Scouting/Guiding (P2)
2. NCC / Sea Cadet Corps (P3)
3. Defence Studies (P4)
4. Civil Defence (P5)
5. Social Service P6
6. Sairvodaya-Vichar ----- (P9)

School Index No _____

Head Master /Principal
(School Stamp)

FORM IV
MEDICAL CERTIFICATE FOR CANDIDATES
HAVING
LEARNING DISABILITY

We certify that Dr./Neurologist _____
Regd No. _____ and Psychologist _____
Regd. No. / Licence No. _____ have examined the candidate whose particulars are
given below on the following dates independent of each other.

- 1. NAME OF THE CANDIDATE _____
- 2. SEX _____
- 3. AGE / APPROXIMATE AGE _____
- 4. IDENTIFICATION MARK _____
- 5. FATHER'S NAME _____
- 6. MOTHER'S NAME _____

7. NATURE OF THE DISABILITY :- _____ [Based on the tests devised
by the board comprising of a neurologist, child psychologist and special educator]
Please indicate the disability with a [✓] [tickmark].

- [a] DYSLEXIA :
- [b] DYSGRAPHIA :
- [c] DYSCALCULIA :

Signature of the examining (neurologist) and Date :
Signature of the examining paediatrician /
Special educator and Date :
Countersigned by Civil Surgeon and Date

Signature with Date & Stamp
(Civil Surgeon/Neurologist/Psychologist)

To.

The Divisional Secretary
Maharashtra State Board of Secondary &
Higher Secondary Education
Pune Divisional Board
Pune 411005

Sub : Concessions For Learning Disabled Candidate

Sir,

I have the honour to inform you that _____
(Application Sr.No. _____ is bonafied student of this school
.As per Medical Certificate he/she is learning disabled candidate therefore please grant the following
concessions for S.S.C / H.S.C.Examination as per Board's regulations.

1. The candidate be given extra 30 minutes to solve the Question paper.
2. The candidate be given nearest examination centre as mentioned below :

Name of the Examination Place

Centre No.

4. The candidate will be given all types of concessions as per the Board's regulations.
5. The candidate is to offer and appear for the following subjects :

1. Ist Language2. 2nd Language3. 3rd Language4. _____5. _____6. _____	<u>Optional Subject</u> 1. _____ <u>School Subjects</u> 1. Environmental Education (38)
(Compulsory) (P1)2. Health and Physical Education
(Compulsory) (P1)3. Value Education (Compulsory) (P7)4. General-Knowledge {Compulsory} (P8) |
|--|--|

5. Personality Development (R6)
(Compulsory)

One of the following offered subject)
(Tick Mark "✓" offered subject)

1. Scouting/Guiding (P2)
2. NCC / Sea Cadet Corps (P3)
3. Defence Studies (P4)
4. Civil Defence (P5)
5. Social Service P6
6. Sairvodaya-Vichar

School Index No _____

Head Master /Principal
(School Stamp)

Date :

परिशिष्ट - 'इ'
योग्यता प्रमाणपत्रासाठी समकक्ष परीक्षांची यादी

**Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education,
Pune - 411 004**

Statement showing the Eligibility of the students passing various examinations outside Maharashtra for admission to a Junior College in Maharashtra State (List A)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.V.J.C.
1)	Public Examinations of statutory' Boards Std. X in the new pattern of 10+2 outside Maharashtra State (If offered and passed in English with 5 subjects)	F.Y.J.C.
2)	Old XI S.S.C. Examination in Vidarbha and Marathwada with English	F.Y.J.C.
3)	Old XI S.S.C. Examination in Western Maharashtra with English	F.Y.J.C.
4)	National Open School, Delhi Delhi and Bhopal Open School schemes S.S.C. Examination (5 subjects with English)	F.Y.J.C.
5)	I.C.S.C. Examination, New Delhi	F.Y.J.C.
6)	I and II Semester of Three years Engineering Diploma Course	F.Y.J.C.
7)	Secondary Education Board, Allahabad Madhyamik Shiksha Parishad High School, Exam. (Five subjects with English)	F.Y.J.C.
8)	X Class School Examination of integrated Course (agreeing to appear for the (X) S.S.C. supplementary Examination.)	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
9)	Students failed in P.U.C, P.O., F.Y. (Bombay) of any University in Maharashtra	F.Y.J.C.
10)	S.T.C. Examination	F.Y.J.C.
11)	S.S.L.C. Examination of Karnataka/Andhra Pradesh/Tamilnadu/Kerala	F.Y.J.C.
12)	Aligarh Muslim University, Aligarh High School Examination for women Private Candidates (Std.X)	F.Y.J.C. (Only for Arts and Commerce)
13)	Andhra Vidyapeeth Matriculation Examination	F.Y.J.C.
14)	Director of Military Training Army Special Certificate of Education passed five subjects with English	F.Y.J.C.
15)	Directorate of Army Education, Army Head Quarters, New Delhi, Secondary School Examination. Passed five subjects with English	F.Y.J.C.
16)	P.C. Railway Higher Secondary School Std. XI Examination Lumding, <u>Assam</u>	F.Y.J.C.
17)	Entrance Examination Banaras Hindu University, U.P.	F.Y.J.C.
18)	Rashtriya Sanskrit Sansthan, Delhi 'Purva Madhyama' Pariksha	F.Y.J.C.
19)	All India Army College, Dehradun Secondary School Certificate Examination	F.Y.J.C.
20)	Jamia Millia Islamia, New Delhi Secondary School Certificate (Class X)	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
21)	Gurukul Mahavidyalaya, Jawalpur, Haridwar Vidyaratna pariksha	F.Y.J.C.
22)	Haryana Open School-Panchkula Std. X Examination (Minimum five subjects with English)	F.Y.J.C.
23)	State Board of Tech. Education & Training, Andhra Pradesh, Hydrabad Jr. Tech. School Certificate (T.H.S.C.)	F.Y.J.C.
24)	Gurukul Kangadi Vishva Vidyalaya, Haridwar , Vidyadhikari Pariksha	F.Y.J.C.
25)	Matriculation Examination of Kurukshetra Vidyapeeth (Haryana) (Board of School Education, Haryana (Chandigarh)	F.Y.J.C.
26)	Matriculation Jammu & Kashmir Board of School Education	F.Y.J.C.
27)	Nagaland Board of School Education Kohima Std.X Examination (HSLC)	F.Y.J.C.
28)	Woodstock School <u>Massoorie</u> U.P. Sr. 10	F.Y.J.C.
29)	Anglo Indian High School Std.X Madras	F.Y.J.C.
30)	Shree Jagannath Sanskrit Vishvavidyalaya Shree Vihar, Puri, <u>Orissa</u> (Madhyama Exam.)	F.Y.J.C.
31)	High School Certificate (Annual Exam.) <u>Orissa</u>	F.Y.J.C.
32)	Punjab University Matriculation Examination	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
33)	Bansathali Vidyapeeth, (Rajasthan) Secondary School Certificate Examination (5 Subjects with English)	F.Y.J.C. F.Y.J.C.
34)	Secondary School Examination, Rajasthan	F.Y.J.C.
35)	Maharshi Dayanand University Rohtak Purva Madhyamic Part II	F.Y.J.C.
36)	Praveshika with English, Madhyamik Shiksha Board, Rajasthan	F.Y.J.C.
37)	Secondary School Examination (Open School) Ajmer-Rajasthan (Minimum 5 subjects with English)	F.Y.J.C.
38)	Good Shepherd International School, Ootacamund, Tamilnadu (Grade 10) (IGCSE)	F.Y.J.C.
39)	संपूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी, (पूर्वमध्यमा परीक्षालब्धांकपत्रम्)	F.Y.J.C.
40)	बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड	F.Y.J.C.

**Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education,
Pune - 411 004**

Statement showing the Eligibility of the students passing various Examinations outside Maharashtra for admission to a Junior College in Maharashtra State (List A)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
201)	All India Senior School Certification Examination -	S.Y.J.C.
202)	Government Commercial Diploma (G.C.D.) (After passing S.S.C. Examination)	S.Y.J.C. (Arts and Commerce faculties only)
203)	Students passing P.U.C., P.D., F.Y. (Bombay) Examination or students failed in Inter (Bombay) pre-professional or B.A., B.Sc., B.Com. Part-I Examinations of any University in Maharashtra.	S.Y.J.C.
204)	Std.XI Home Examination in the new pattern of + 2 outside Maharashtra reciprocal basis	S.Y.J.C.
205)	Three year Diploma in engineering	S.Y.J.C.
206)	D.Pharmacy, Government of Maharashtra	S.Y.J.C.
207)	D.Ed., Dip.Ed.Dip	S.Y.J.C. (Arts Stream only)
208)	D.A.S.F., M.F.A.M.	S.Y.J.C. (Only to appear Privately)
209)	Trained Teachers Certificate-Examination	S.Y.J.C.
210)	Board of Intermediate Education. Andra-Pradesh First year	S.Y.J.C.
211)	Std.XI Examination of integrated course Std.XI Home Examination Reci. Basis outside Maharashtra	S.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
212)	Higher Secondary & Multipurpose School Leaving Certificate Public Examination <u>Andra Pradesh</u>	S.Y.J.C.
213)	Guru-Nanak Deo Yidyapeeth. <u>Amrutsar</u> Pre-University	S.Y.J.C.
214)	First year of Intermediate Course, Ranchi University; <u>Bihar</u>	S.Y.J.C.
215)	All India Higher Secondary Examination XI years Central Board, <u>New Delhi</u>	S.Y.J.C.
216)	I.S.C. Examination (XI years), <u>New Delhi</u>	S.Y.J.C.
217)	I.S.C. 11 Year Examination conducted by Local Examination Syndicate University of Cambridge in Co-operation with Indian for the school Certificate Examination, <u>New Delhi.</u>	S.Y.J.C.
218)	Rashtrya Indian Military College, <u>Dehradun,</u> Senior School Certificate Examination. (Class XI]	S.Y.J.C.
219)	Pre-University <u>Jammu & Kashmir</u> Board of School Education	S.Y.J.C.
220)	University Entrance Examination of <u>Karnataka</u> University (after passing S.S.L.C.)	S.Y.J.C.
221)	State Council of vocational education Government of Karnataka (Job oriented Pre-University Diploma Exa.)	S.Y.J.C. (Only for Arts & Commerce)
222)	Pre-University Part -1 (<u>Karnataka</u>)	S.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
223)	Teachers' Certificate Higher Examination of <u>Karnataka</u>	S.Y.J.C.
224)	<u>Kurukshetra</u> Vidyapeeth - Pre-University Examination	S.Y.J.C.
225)	Woodstock School, Mussoorie (U.P.) (Grade 11 Exa.)	S.Y.J.C.
226)	Higher Secondary Examination (<u>Orrisa</u>) (At the end of Std. XI)	S.Y.J.C.
227)	Bihar Intermediate Education Council, Patna (I. Com) 1st year (11 Std.)	S.Y.J.C. (Commerce only)
228)	<u>Punjab University</u> , Pre-University Examination Fail	S.Y.J.C.
229)	<u>Rajasthan</u> Vidyapeeth Pre-University	S.Y.J.C.
230)	Higher Secondary Examination, <u>Rajasthan</u>	S.Y.J.C.
231)	Intermediate Course First-Year (ADB) passing of Ranchi Vihar Vishvavidyalaya	S.Y.J.C.
232)	Central Academy Sr.Sec.School Dadabari <u>Kota (Rajasthan)</u> (Affiliated With Central Board, Delhi Ajmer Region) (11th Std)	S.Y.J.C.
233)	Anglo Indian High School Examination Std.XI, <u>Madras (Tamilnadu)</u>	S.Y.J.C.
234)	S.S.L.C.(Elongated Course) XI years Course <u>Tamilnadu (Madras)</u>	S.Y.J.C.
235)	<u>Usmania</u> University Prc-Degree Course I Year (2-YC)	S.Y.J.C. Arts

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
236)	Higher Secondary (Class XI) Examination, Banaras Hindu University, <u>U.P.</u>	S.Y.J.C.

(Note - * If not admitted in University considered as admitted in Std.XII. Confirmation on production of letter from concerned University stating therein reason of refusal)

**Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education,
Pune - 411 004**

Equivalence of the Examinations conducted by Statutory Boards/Universities/Recognised Institutions Outside India recognised by Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education, Pune - 411 005 for the purpose of admission to Junior College in Maharashtra State. (List B)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
401)	Jefferson County Board of Education, Jefferson High School, West Virginia (U.S.A.) <u>America (Grade 10)</u>	F.Y.J.C.
402)	Junior Examination, The University of Western Australia Public Examination, Board, 1971 <u>Australia</u>	F.Y.J.C.
403)	Norwood Morialta High School, Australia 10 years Course (Affiliated to Senior Secondary Assessment Board of South Australia)	F.Y.J.C.
404)	Port Moresby International School Australian <u>Capital</u> , Territory, Year 10 School Certificate	F.Y.J.C. (Science)
405)	Alief Independent School District P.O. Box 68 <u>Alief Texas</u> Std.X	F.Y.J.C. (Science)
406)	International Grammar School, New South Wales (<u>Australia</u>) Std.X	F.Y.J.C. (Science/Arts/ Commerce)
407)	Secondary School General Certificate Examination, Bahrain	F.Y.J.C.
408)	X Grade Examination from Antwerp, International School, Belgium	F.Y.J.C.
409)	Basic Education Certificate Exam.	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
410)	Board of Intermediate and Secondary Education, Dhakka <u>Bangla</u>	F.Y.J.C.
411)	Std. X Examination conducted by Government of <u>Bulgeria</u>	F.Y.J.C.
412)	Burma l Examination Board Basic Education Higher School Examinatino. <u>Burma</u>	F.Y.J.C.
413)	Centro Educational Luiz Quarelli Amambai <u>MS Brazil</u>	F.Y.J.C.
414)	Whitney High School Shoemaker Avenue <u>California, U.S.A.</u> (ABC Unified School District)	F.Y.J.C.
415)	North York Ontario, <u>Canada</u> Ontonio requirement for Grade X	F.Y.J.C.
416)	The <u>Cambridge</u> Private Study Group - Ps2 Examination	F.Y.J.C.
417)	Form IV G.C.E. 'O'Lvcl Examination, <u>Cameroon</u>	F.Y.J.C.
418)	York Region Board of Examination. (Grade X Canada)	F.Y.J.C.
419)	Calgary Board of Education Calgary - Alberta (Grade - 10 Examination) <u>Canada</u>	F.Y.J.C.
420)	Burnaby South Secondary School, Burnaby <u>Canada (Grade 10)</u>	F.Y.J.C.
421)	Centennial School British Columbia, <u>Canada</u> (Grade 10)	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
422)	The Grange School - Hart Ford Northwich, Cheshire (GCSE-10)	F.Y.J.C.
423)	2 nd Standard of Secondary School at Trencin, Czechoslovakia	F.Y.J.C.
424)	Eslamic School For Training & Education <u>Dubai (Std.X)</u>	F.Y.J.C.
425)	Dubai College, Duhai GCSE Course First Year Exam.	F.Y.J.C, (Sc)
426)	Emirates International School Dubai 10 Grade Examination	F.Y.J.C.
427)	Internatinoal School of Chouelat, Cairo (Egypt 10th Grade Exam.	F.Y.J.C. (A/S/C)
428)	(East African Certificate of Education) या परीक्षेचे नवीन नाव Kenya Certificate of Education. East Africa असे आहे.	F.Y.J.C.
429)	Jt. Examination for the School Certificate & G.E.C. Cambridge England (Five subjects with English)	F.Y.J.C.
430)	Ethiopia - 8th Grade - 9th Std. 9th Grade - 10th Std. 10th Grade - 11th Std.	F.Y.J.C.
431)	Brevet Des Colleges (Lycee comte De foix) France	F.Y.J.C.
432)	Std. X Mittlire Reife - Germany	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
433)	Frankfurt International School, Germany (Grade 10)	F.Y.J.C.
434)	X Std. of Deutsche Schule in Bombay based on syllabus of German Education pattern) Germany	F.Y.J.C.
435)	X Std. Examination Department of Education, Holland	F.Y.J.C.
436)	Final year of Middle School (10th years Natherland) Holland	F.Y.J.C.
437)	King George V. School, Hongkong (Form 4 Exam) (Four years of secondary study)	F.Y.J.C.
438)	Royden House Junior & Senior School (From - IV Examination) Hong-Kong	F.Y.J.C.
439)	Federal Board of Intermediate and Secondary Education. Islamabad -Secondary School Certificate Exam.	F.Y.J.C.
440)	The Walworth Barbour American International School in Israel-10th Grade Examination	F.Y.J.C.
441)	Course 2 x Grade Tenerife de Santacruz Canaries Island	F.Y.J.C.
442)	Matriculation Examination from Board of Secondary Education, Indonesia	F.Y.J.C.
443)	Iran old pattern 6 years primary + 6 years secondary IV Form/Grade/Year secondary school	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
444)	New pattern Iran 5 years primary + 3 years Guidance + 4 years Secondary II Grade of Secondary School II Grade of (experimental Science Field) (experimental Science Field')	F.Y.J.C.
445)	General Secondary Certificate Examination, Literary Stream Jordon	F.Y.J.C.
446)	The General Vocational Commercial Secondary Education Certificate Examination, Jordon	F.Y.J.C.
447)	XII Grade Japan	F.Y.J.C. (Arts Stream only)
448)	X Grade from Marist Brothers International School, Japan	F.Y.J.C.
449)	Kanagawa Prefectural Maioka High School, Yokohama, Japan , (10 years of School Education and One year of Sr. High School)	F.Y.J.C.
450)	St.Mary's International School, <u>Tokyo Japan</u> Grade 10	F.Y.J.C. (A/C)
451)	International School of the Sacred Heart Tokyo, Japan Grade 10	F.Y.J.C. (Science)
452)	Kenya National Examination Council-Kenya Certificate of Secondary Education (KCSE) form II Examination	F.Y.J.C.
453)	10 th Grade in Liberia	F.Y.J.C.
454)	B.Sc. Part I - Manila (Philippines)	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
455)	G.C.E.'O' Level - <u>Malavi</u>	F.Y.J.C.
456)	G.C.E./'O' Joint Examination, Cambridge and Malaysia	F.Y.J.C.
457)	General Internal Examination, Ministry of Education and Cultural Affairs, <u>Mauritius</u>	F.Y.J.C.
458)	Joint Examination, for the Malaysian Certificate of Education and G.C.E. <u>Malaysia</u>	F.Y.J.C.
459)	G.C.E.'O' Level Joint Examination, Cambridge and <u>Mauritius</u>	F.Y.J.C.
460)	Joint Matriculation Board, <u>Manchester</u> Ordinary Level Examination, U.K.	F.Y.J.C.
461)	'O' Level Examination - <u>Mahe (Seychelles)</u>	F.Y.J.C.
462)	Anglo Americal School <u>Mascow</u> U.S.S.R. Std.9th pradushan Diploma	F.Y.J.C.
463)	Mercedes - Benz International School International General Certificate of Secondary Education <u>Cambridge</u>	F.Y.J.C. (Science)
464)	S.L.C. HTS Majesty's Government of <u>Nepal</u>	F.Y.J.C.
465)	9 th years Compulsory Schooling from the School Skedsmorollben Skole <u>Norway</u>	F.Y.J.C.
466)	Board of Education of the City of <u>New York</u> 10th Exam.	F.Y.J.C. (Commerce)
467)	Canadian School of India, <u>Bangalore</u> , affiliated by Ontario Ministry of Education Std. X	F.Y.J.C. (Commerce)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
468)	S.S.C. Part II Annual Examination conducted by Board of Intermediate and Secondary Education, Shukkar. <u>Sind</u> (Pakistan)	F.Y.J.C.
469)	Std. I of Post Primary Secondary Education from Emilila Sczawieeka School, <u>Poland</u>	F.Y.J.C.
470)	I Class Secondary School Examination from Lyccum School, Warsaw, <u>Poland</u>	F.Y.J.C.
471)	Certificate of Promotion of General Education Lyccum <u>Poland</u>	F.Y.J.C.
472)	S S.C Examination Karachi / Lahore. <u>Pakistan</u>	F.Y.J.C.
473)	IV Year High School Examination. Manila, <u>Philippines</u>	F.Y.J.C.
474)	Std.III of the High School Certificate Examination - <u>Poland</u>	F.Y.J.C.
475)	II Standard of 8 compulsory = + 3 in Secondary High School (Std.X) <u>Poland</u>	F.Y.J.C.
476)	Grade 10 - <u>Panama</u>	F.Y.J.C.
477)	G.C.E.‘O’ Level, Salisbury, <u>Rhodesia</u>	F.Y.J.C.
478)	G.C.E.‘O’ Level, Cambridge, <u>Rhodesia</u>	F.Y.J.C.
479)	Rhodesian Certificate of Education Examination conducted by Ministry of Education, <u>Rhodesia</u> .	F.Y.J.C.
480)	Fiji Junior Certificate Examination, Suva <u>Fiji</u>	F.Y.J.C.
481)	Junior Certificate of Education 8th Std. 10 years schooling <u>South-Africa</u>	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
482)	<u>South Africa</u> Std. X (Practical)	F.Y.J.C.
483)	Ghana International School Accra, Ghana, <u>South Africa</u> (Form -4) (10 year)	F.Y.J.C.
484)	'Brevet' (Std.X) Examination conducted by Republic of France Cultural Service in Vietnam Saigaon, <u>South Vietnam</u>	F.Y.J.C.
485)	International School of Geneva <u>(Switzerland)</u> - Class 10	F.Y.J.C.
486)	Overseas Family School, <u>Singapore</u> (IGCSE) (Grade 10)	F.Y.J.C.
487)	Dameline College Braamfontein, <u>South-Africa</u> (Std.9)	F.Y.J.C.
488)	Matriculation Examination of Std.X <u>South Africa</u>	F.Y.J.C.
489)	National Senior Certificate Exam. Std.x of Republic of South Africa	F.Y.J.C.
490)	Junior Certificate Examination, <u>South Africa</u>	F.Y.J.C.
491)	<u>Sudan</u> Secondary School Certificate Examination, (Std.XI)	F.Y.J.C.
492)	Scottish Certificate of Education, <u>Scotland</u> (SCE Ordinary Grade)	F.Y.J.C.
493)	Examination of Secondary School Education, School Examination Board. <u>Saudi-Arabia</u>	F.Y.J.C.
494)	Yum Kwang Girls High School, Republic of <u>Korea, Seoul</u> First Grade 10 th Std.	F.Y.J.C. (Science/Arts)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
495)	General Secondary Education Certificate Examination Science Stream of <u>Saudi-Arabia</u>	F.Y.J.C.
496)	General Certificate of Education, Ordinary Level, <u>Shri Lanka</u>	F.Y.J.C.
497)	From II/X Standard Examination from Secondary School Record, <u>Somalia</u>	F.Y.J.C.
498)	Lesotho & Swaziland Examinations Syndicate, <u>Swaziland</u> Junior Certificate Exam.	F.Y.J.C. (Science)
499)	International School Grade 10 Colambo (<u>Shrilanka</u>)	F.Y.J.C.
500)	2nd Intermediate - <u>Sudan</u>	F.Y.J.C.
501)	<u>General</u> Certificate of Education Examination Cambridge/London/Oxford University U.K. Singapur of any other statutory-bodies out of India Ordinary Level (Minimum five subjects with English)	F.Y.J.C.
502)	International Christian School, <u>Seoul Korea</u> 10th Std.	F.Y.J.C. (Commerce)
503)	A Santacruz de Tenerife 30 B.Y.P. (<u>Spen</u>)	F.Y.J.C.
504)	Mathayom Suska III, <u>Thailand</u>	F.Y.J.C.
505)	Lylee Francis (Madagascar) French College of First cycle Second year 81-82 (class-XI) 3rd <u>Trimestre (B.E.P.C.)</u>	F.Y.J.C.
506)	Lower Secondary Education X Grade Public Examination, Bangkok, <u>Thailand</u>	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
507)	Ruamrudi International School of Bangkok, <u>Thailand</u> (Grade 10 Examination)	F.Y.J.C.
508)	For <u>Technical</u> Education 6 years primary + 3 + 3 secondary 1 Grade after passing III Grade secondary school	F.Y.J.C.
509)	International School of Tanganyika <u>Tanzaniya</u> Std.X Examination	F.Y.J.C.
510)	Certificate of Secondary Education. <u>Tanzania</u>	F.Y.J.C.
511)	National Form IV <u>Tanzania</u> (Minimum 5 subjects with English)	F.Y.J.C.
512)	New International School of <u>Thailand</u> (United Nations related) Year II	F.Y.J.C. (Commerce)
513)	Std. X Examination of <u>U.S.A.</u>	F.Y.J.C.
514)	Achievement test X Gr. <u>U.S.A.</u>	F.Y.J.C.
515)	X Grade Examination from Kodainkanal School Tamilnady Accrediated by Middle State Association of Colleges and Secondary Schools <u>U.S.A.</u>	F.Y.J.C.
516)	Board of Education of Topeka Topeka Public School USD 501 (U.S.A.) 10 th Std.	F.Y.J.C. (Commerce)
517)	Mont Gomery County Public Schools- John F.Kennedy Higli School, Mary Land, <u>U.S.A.</u> (Grade 10)	F.Y.J.C.
518)	Certificate of Secondary Education conducted by Middlesex Regional Examination Board, <u>U.K.</u>	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
519)	Rampo High School, Spring Valley, <u>Newyark</u> , U.S.A. 10th Grade	F.Y.J.C. (Commerce)
520)	West African School Certificate Examination <u>West Africa</u>	F.Y.J.C.
521)	Form IV (Std.XI) from Priory School, Jamaica, West <u>Indies</u>	F.Y.J.C.
522)	Achievement Certificate Examination Board of Secondary Education Western <u>Australia</u>	F.Y.J.C.
523)	Second B Class Gymansia School, <u>Yugoslavia</u>	F.Y.J.C.
524)	Junior Secondary School Leaving Course (Form III) <u>Zambia</u>	F.Y.J.C.
525)	11th Grade - Zimbabwe - Rhodisia subjects Minimum five subjects with English (6 th Grade in five subjects)	F.Y.J.C.
526)	Cambridge School General Certificate Education Examination Nadola, <u>Zambia</u>	F.Y.J.C.
527)	Junior School Leaving Certificate Examination <u>Zambia</u>	F.Y.J.C.
528)	Republic of Yemen Al-Nahdna Modern School First Secondary	F.Y.J.C. (Sc.)
529)	Examination for the Uganda Certificate of education, <u>Uganda</u> (Uganda National Examination Board, Uganda)	F.Y.J.C.
530)	Cambridge School Certificate Examination <u>Zambia</u>	F.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
531)	Queensland State Education Ministry at Centenary State High School	F.Y.J.C. (Commerce)
532)	Marella Internationals College	F.Y.J.C. (Arts)
533)	Herricks Public High School, New York, State Board	F.Y.J.C. (Science)
534)	हिंदी विद्यापीठ, देवघर	F.Y.J.C. (Arts)
535)	Singapur Cambridge General Certificate of Education, Kent Ridge Secondary School	F.Y.J.C. (Commerce)
536)	International Baccalaureate Programme (IB)	F.Y.J.C. (Science)
537)	Newry High School Newry County Down	F.Y.J.C. (Science)

**Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education
Pune - 411 004**

Equivalence of the Examinations conducted by Statutory Boards/Universities/Recognised Institutions Outside India recognised by Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education, Pune - 411 005 for the purpose of admission to Junior College in Maharashtra State. (List B)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
701)	Secondary Form III New System, <u>Aden</u>	*S.Y.J.C.
702)	Secondary School Certificate Exam., <u>Abu Dhabi</u>	S.Y.J.C.
703)	12th Grade of Higher Secondary Education Examination of Kabul, <u>Afghanistan</u>	S.Y.J.C.
704)	11 th Grade - Kabul - <u>Afghanistan</u>	S.Y.J.C.
705)	Senior Certificate Examination, New Castle, <u>Australia</u>	S.Y.J.C.
706)	General Certificate of Secondary Education (G.C.S.E.) <u>American British Academy</u>	S.Y.J.C.
707)	Std.XI - Examination of <u>Australia</u>	S.Y.J.C.
708)	Lycee de Berlamont, <u>Waterloo (Belgium)</u> Brussels 5 th Grade	S.Y.J.C. (Commerce)
709)	Lycee Exmile Jacqmain School, <u>Bruxelles,</u> 4th Grade Exam.	S.Y.J.C. (Arts/Commerce)
710)	Instituto De cultura Tenica, <u>Brazil,</u> 11th Std.	S.Y.J.C. (Commerce)
711)	Centro Educational Terra Matter, <u>Brazil.</u> 11 th Grade (Sr), Exam.	S.Y.J.C. (Arts/Sc/Comm.)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
712)	Fedarative Republic of Brazil, ESCOLA, cenecista Del E2 Graus “Angelo Antonello” 11th Examination	S.Y.J.C. (Arts)
713)	Colegio Cidade de A racatuba, SAO-PAULO, (Brazil) Std.XI	S.Y.J.C. (Arts)
714)	E.E. Prof. Stelio Machado Loureiro, Brazil XI (EEPSG Exam.)	S.Y.J.C.
715)	Colegio Casucha Ensino Pre-Escolar, Brazil (Second grade of College) (11 Grade)	S.Y.J.C. (Arts)
716)	Odsherreds Gymnasium Astoftevej Denmark Brazil one years of College (II Grade)	S.Y.J.C.
717)	Second Class of Secondary School, Bahrain	S.Y.J.C.
718)	Institute cardinal iMercier, Waterloo, Belgium 5th Grade	S.Y.J.C. (Commerce)
719)	Institute Saint-Henri Comines (Beleium), 5th Form (11 year of Schooling Exam.),	S.Y.J.C. (Arts/Sc./Comm.)
720)	3rd Standard of Secondary School at Trencin, Czechoslovakia	S.Y.J.C.
721)	Course, 3 XI Grade Tenerife de Santacruz, Canaries Island	S.Y.J.C.
722)	Peel Board of Education, Mississanga Ontario Canada XI Grade XII Grade	S.Y.J.C. S.Y.J.C.
723)	The Hon.W. C. Kennedy Collegiate Institute, Windsor, Ontario, Canada (11 Grade)	S.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
724)	Calgary Board of Education Calgary - Alberta (Grade - 11 Examination. Canada)	S.Y.J.C.
725)	Higher Secondary Certificate Examination, XI Grade, Canada	S.Y.J.C.
726)	Republic of Congo, Ministry of National Education, Higher Secondary Education Examination, Congo	*S.Y.J.C.
727)	Rifle High School, Rifle Colorado, (U.S.A.) XI Class Examination	S.Y.J.C. (Science)
728)	The Cambridge High School, Dubai (U.A.E.) (IGCSE ची 11 Grade)	S.Y.J.C.
729)	General Secondary Certificate Examination, Doha - Quarter	*S.Y.J.C.
730)	Middelfart Gymnasium Og. HF Kursus Denmark 1st Grade Examination	S.Y.J.C. (Arts/Sc./Comm.)
731)	Odsherreds Gymnasium Astoftevej Denmark (One years of College) (II Grade)	S.Y.J.C.
732)	British Council Dubai , United Arab Emirates 'O' Level	S.Y.J.C. (Science)
733)	Arab Republican of Egypt - 11th Grade	S.Y.J.C.
734)	Ethiopia - 11th Grade	
735)	Jalasjarvi Upper Secondary School Finland (Std.XI)	S.Y.J.C.
736)	Lycee Napoleon, France 2nd year Exam.	S.Y.J.C. (Science)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
737)	Lycee Sainte Anne Brest Cedex, France, (Classc dc Scconde Exam.)	S.Y.J.C.
738)	S T. Francois Deals Evreux, France (Class DE seconde) (10 th year)	S.Y.J.C.
739)	Lake wales Sr.High School, Florida (Polk Countiy Public School) U.S.A. llth Grade Exam.	S.Y.J.C. (Science)
740)	International School of Paris (France) 11 Grade Examination	S.Y.J.C.
741)	The frank-furt International School of Germany The Frankfurt International School E.V. Examination	S.Y.J.C.
742)	International Bacculaureute Organisation, Geneva IB First llth year llth Std.	S.Y.J.C. (Sc./Comm)
743)	Hong-Kong Certificate of Education Examination, XI Grade, Hong-Kong	S.Y.J.C.
744)	Hong-Kong Lower Sixth Form-Equivalent to 'A' Level	S.Y.J.C.
745)	Hong-Kong Society of Accounts, Hong-Kong	S.Y.J.C.
746)	Royden House Junior & Senior School (From - V Examination) Hong-Kong	S.Y.J.C.
747)	International Bacculaureate Programme (I.B.)	S.Y.J.C. (Arts, Science)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
748)	<u>Iran</u> Old Pattern 6 Years Primary + 6 years Secondary i) V Form/Grade/Year Secondary School ii) VI Form/Grade/Year Secondary School	S.Y.J.C. *S.Y.J.C.
749)	'Baccalaureate' Examination, <u>Iraq</u>	S.Y.J.C.
750)	XI Grade Examination from the Blich Municipal High School Ramat Can, Israel	S.Y.J.C.
751)	XI Grade Examination Jaffa, <u>Israel</u>	S.Y.J.C.
752)	New pattern <u>Iran</u> 5 years primary + 3 years Guidance + 4 years Secondary III Grade of Secondary School IV Grade of Secondary School	S.Y.J.C. *S.Y.J.C.
753)	Matriculation Advance Level Examination, <u>Indonesia</u>	S.Y.J.C.
754)	General Higher Secondary School Examination, <u>Indonesia</u>	*S.Y.J.C.
755)	High School Academic Diploma from Stella Maris International School, <u>Japan</u>	*S.Y.J.C.
756)	The Board of Education of wakayama prefecture, <u>Japan</u> 2nd Grade	S.Y.J.C. (Science)
757)	General Secondary Education Certificate Examination, <u>Jordan</u> (Scientific Stream)	S.Y.J.C.
758)	XI Std. Examination from Gandhi Memorial School <u>Jakarta</u> After Passing Matriculation Examination Indonesia	S.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
759)	Second Trimester Examination of the XI Grade from International School of the Sacred Heart, Tokyo, Japan	S.Y.J.C.
760)	The East African Advance Certificate Examination, Kenya East Africa	S.Y.J.C.
761)	General Secondary Education Certificate (12 Years duration) from Department of Examinations and students affairs, Ministry of Education, Kuwait	S.Y.J.C.
762)	Kenya National Examination Council - Kenya Certificate of Secondary Education (KCSE) From IV Examination	S.Y.J.C.
763)	Yale Girl's High School, Seoul, Korea 11 Grade Examination	S.Y.J.C.
764)	The Aga Khan High School, Mombasa Kenya-form. Form III Exam.	S.Y.J.C. (Science)
765)	Diploma Examination (12 years) in Liberia	<u>*S.Y.J.C.</u>
766)	Mauritius - From VI (Lower)	S.Y.J.C.
767)	Malaysian Higher School Certificate Examination	S.Y.J.C.
768)	Joint Examination, for the Higher School Certificate and G.C.E. Mauritius	*S.Y.J.C.
769)	Jt. Matriculation Examination Higher Grade	S.Y.J.C.
770)	Sixth Form Science - Malaysia	S.Y.J.C.
771)	Clayton H.S.Clayton, Missouri U.S.A. Std.XI	S.Y.J.C. (Science)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
772)	Smt. P.H.N. Shah C.G.H.U. Girls' Secondary School, Nairobi 'O' Level Exam	S.Y.J.C. (Science)
773)	New Zealand National Certificate of Educational Achievement <u>Newzealand</u>	S.Y.J.C.
774)	II nd Semester - <u>Nepal</u>	S.Y.J.C.
775)	Second Secondary Class Examination, <u>Oman</u> (11 years)	S.Y.J.C.
776)	Semboku Senior High School <u>Osaka</u> International Cultural Course XI	S.Y.J.C. (Only Arts)
777)	Intermediate (H.S.C.) Part I Annual Examination, Karachi. Pakistan	S.Y.J.C.
778)	New Zealand University Entrance Examination, <u>Surva Fiji</u>	S.Y.J.C.
779)	General Certificate of Education Examination Cambdeg London Oxford University U.K., <u>Singapur</u> or any statutory bodies out of India Advance Level (Minimum three subjects)	*S.Y.J.C.
780)	Higher Secondary School, Central Sudan Examination Committee the Democratic Republic of <u>Sudan</u>	S.Y.J.C.
781)	Secondary School Leaving Certificate Examination, (Form IV/XII Std.) Somalia	*S.Y.J.C.
782)	The General Certificate of Education Examination, <u>Syria</u>	*S.Y.J.C.
783)	XI Grade Examination of Ceylon, <u>Shri Lanka</u>	S.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.V.J.C.
784)	Noor Al-Maaref International School, Riyadh, Saudi Arabia (Grade II)	S.Y.J.C.
785)	International School of Geneva, Switzerland - Std.XI	S.Y.J.C.
786)	Senior Certificate Examination, South-Africa	*S.Y.J.C.
787)	Mulo More Extended Primary School, Surinam, South-Africa 11th Std.	S.Y.J.C. (Commerce)
788)	Natal Senior Certificate Examination, South-Africa	*S.Y.J.C.
789)	After passing G.C.E.O. Level Examination Pre-University I, II Singapore	S.Y.J.C.
790)	For Technical Education 6 years Primary +3+3 Secondary	
	II Grade After passing III Grade Secondary School	S.Y.J.C.
	III Grade After passing III Grade Secondary School	*S.Y.J.C.
791)	National Form V. Tanzania (Minimum 5 subjects with English)	S.Y.J.C.
792)	University of Cambridge overseas family School, Singapur I.G.C.S.E.Exam	S.Y.J.C. (Arts)
793)	Final Examination of Upper Secondary Education, Grade XII, Bangkok, Thailand	*S.Y.J.C.
794)	U.A.E. (United Arab Emirates) Secondary School Certificate Examination	S.Y.J.C.

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
795)	XI diadc Examination of Kodaikanal Tamilnadu Accrediated by Middle State Association of Colleges and Secondary Schools <u>U.S.A.</u>	S.Y.J.C.
796)	Fairview School. District-Fairview Pennsylvania (U.S.A.) llth Grade Exam.	S.Y.J.C. (Science)
797)	Uganda National Examination Board, <u>Uganda</u> UACE Division 111	S.Y.J.C. (Commerce)
798)	Achievement test Std. XI <u>U.S.A.</u>	S.Y.J.C.
799)	Std.XII High School Graduation Diploma - <u>U.S.A.</u>	*S.Y.J.C.
800)	XI Std. Examination after passing 'Brevet Examination Saigaon, <u>South Vietnam</u>	S.Y.J.C.
801)	<u>Yemen</u> Arab Republic, Ministry of Education Secondary School Certificate Scientific Section	*S.Y.J.C.
802)	Second Secondary' Certificate Examination, Std. llth Yemen	S.Y.J.C.
803)	St. Thomos Aquinas Secondary School, West Africa 11th Grade	S.Y.J.C. (Commerce)
804)	V Form Chingola Secondary School, Zambia	*S.Y.J.C.
805)	Form IV - <u>Zambia</u>	S.Y.J.C.
806)	Joint School Certificate and General Certificate Examination, <u>Zambia</u> (After passing form V Examination)	*S.Y.J.C.
807)	<u>Zimbabwe</u> School Examination Council Form 4 (Ordinary Level)	S.Y.J.C. (Arts/Comm/Sci.)

Sr.No.	Name of Examination	Eligible for Admission Std. XI / F.Y.J.C.
808)	Unionville High School, Unionville	S.Y.J.C. (Science)
809)	Macleans College	S.Y.J.C. (Arts)
810)	Toronto DSB Marc Garneau - I	S.Y.J.C. (Science)
811)	Vehkalahti Upper Secondary School, Vehkaladen Lukio	S.Y.J.C. (Science)

(Note - * If not admitted in University considered as admitted in Std.XII. Confirmation on production of letter from concerned University stating therein reason of refusal)

अ.क्र.	परीक्षा घेणारे प्राधिकारी	परीक्षेचे नाव	समकक्षता कशाशी	प्रवेशासाठी पात्र	शाखेचे नाव
538	Prime College Co-Education Day School, Nijeria	SSI	10th	F.Y.J.C.	Science
539	Taipei American School Taipei, Taiwan ROC	Grade 10	10th	F.Y.J.C.	Commerce
540	Labanese Community School, Lagos, Nijeria	Grade 10	10th	F.Y.J.C.	Arts
541	Church lands Senior Highschool Western Australia	10th Std.	10th	F.Y.J.C.	Commerce

अ.क्र.	परीक्षा घेणारे प्राधिकारी	परीक्षेचे नाव	समकक्षता कशाशी	प्रवेशासाठी पात्र	शाखेचे नाव
812	Kgosi Kgari Sechele 11 School, Molepole Boswana	11th	11th	S.Y.J.C.	Science
542	Williamsuille East High School, East Amherst, New York, U.S.A.	Grade 10	10th	F.Y.J.C.	Science
543	बिहार संस्कृत बोर्ड	10th	10th	F.Y.J.C.	Science
544	उत्तराखंड विद्यालय शिक्षा परिषद	10th	10th	F.Y.J.C.	Arts
545	Mercedes Benz International School	11th	11th	S.Y.J.C.	Arts
546	Caribbean Exam. Council Secondary Education Certificate amaica, West Indies	10th	10th	F.Y.J.C.	Commerce
547	Lebnon School Kaho (Nigeria)	10th	10th	F.Y.J.C.	Commerce

परिशिष्ट 'ई'
उत्तीर्णतेचे मानक व गुणपडताळणी
माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा (इ.१० वी)

१) प्रात्यक्षिक कामाचे मूल्यांकन

१. पाठ्यक्रमाखाली विहित केलेल्या विषयांची प्रात्यक्षिक परीक्षा घेण्याच्या वेळी संबंधित माध्यमिक शाळाप्रमुखाने प्रमाणित केल्याप्रमाणे इयत्ता दहावीमध्ये उमेदवाराने केलेल्या वर्गकामाची तपासणी करण्यात येईल. प्रत्येक उमेदवाराच्या बाबतीत इयत्ता दहावीमध्ये त्याने केलेल्या आणि संबंधित माध्यमिक शाळाप्रमुखाने साक्षात्कृत केलेल्या अशा प्रात्यक्षिक कामाचे अभिलेख मंडळाने विहित केलेल्या नमुन्यात योग्य रीतीने ठेवण्यात येतील.
२. ज्या विषयांमध्ये प्रात्यक्षिके विहित करण्यात आली आहेत अशा विषयांमध्ये अनुत्तीर्ण झालेले उमेदवार त्याच विषयांच्या परीक्षेला पुन्हा बसतील तेव्हा त्यांची सिध्दान्त (Theory) तसेच प्रात्यक्षिक (Practical) या दोहोंचीही पुन्हा परीक्षा घेण्यात येईल. अशा उमेदवाराने त्याची इयत्ता दहावीची मूळ जर्नल्स जपून ठेवली पाहिजेत आणि नंतर प्रत्येक प्रात्यक्षिक परीक्षेला त्याने ती सादर केली पाहिजेत. अशा प्रात्यक्षिक परीक्षेमध्ये त्या जर्नलला दिलेले गुण त्या विषयाचा निकाल तयार करताना विचारात घेण्यात येतील.

२) एखाद्या विषयामध्ये उत्तीर्ण होण्याबाबतचे मानक

१. माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र उत्तीर्ण होण्यासाठी उमेदवाराने घेतलेल्या प्रत्येक वैकल्पिक आणि शाळाप्रमाणपत्र विषयात त्याला किमान सी + दर्जा मिळाला पाहिजे. वैकल्पिक तांत्रिक विषयांच्या बाबतीत (शाखा २) मंडळाकडून परीक्षा घेण्यात आली असेल अशा बाबतीत उमेदवाराला किमान ३५ टक्के गुण मिळाले पाहिजेत. प्रत्येकी कमाल १०० गुण नेमून देण्यात आलेल्या, तीन भाषा व विज्ञान आणि तंत्रज्ञान व सामाजिक शास्त्र यांच्या बाबतीत उमेदवाराला प्रत्येकात किमान ३५ गुण मिळाले पाहिजेत आणि गणित, विषयात १५० पैकी किमान ५२ गुण मिळाले पाहिजेत.
२. एका विषयात एकापेक्षा अधिक पेपर किंवा प्रात्यक्षिके असतील अशा बाबतीत त्या विषयात 'उत्तीर्ण' होण्यासाठी गुण एकत्र करण्यात येतील.
३. अ) सूट न मागणाऱ्या उमेदवारांना एखाद्या विषयात किंवा काही विषयांत उत्तीर्ण होण्यासाठी २ किंवा ३ गुणांची तूट जाणवत असेल तर, त्याला खाली तपशील देण्यात आल्याप्रमाणे आपोआपच क्षमापन मिळेल.

विषय	अनुज्ञेय क्षमापन
१. पहिली भाषा	२
२. दुसरी भाषा	२
३. तिसरी भाषा	२
४. समाजशास्त्र	३
५. गणित	३
६. विज्ञान	३
७. मूक व बधिर उमेदवारांनी दोन भाषांऐवजी घेतलेले दोन विषय	प्रत्येक विषयात २

टीप १ : १) जर एखाद्या विषयात किंवा काही विषयांमध्ये उत्तीर्ण होण्यासाठी वर दर्शविण्यात आलेल्या गुणमर्यादपेक्षा अधिक गुणांची आवश्यकता असेल तर त्या विषयात किंवा विषयांत गुणांचे आपोआप क्षमापन करण्यात येणार नाही.

२) अ) वरील खंड ३ अ) मध्ये विहित करण्यात आलेल्या शर्तीस अधीन उमेदवाराला एका किंवा अधिक सक्तीच्या विषयांमध्येही आपोआप मिळणाऱ्या क्षमापन गुणांचा फायदा मिळू शकेल.

ब) नापास झालेल्या उर्वरित सक्तीच्या विषयांमध्ये (जेथे सूट ही वरील खंड ३ अ-मध्ये दर्शविण्यात आल्याप्रमाणे २ किंवा ३ गुणांच्या मर्यादपेक्षा अधिक असेल तेथे) उत्तीर्ण होण्यासाठी कोणत्याही एका विषयामध्ये (त्या विषयासाठीच्या कमाल गुणांच्या) दहा टक्क्यांपेक्षा अधिक नाही या शर्तीस अधीन अधिकात अधिक तीन विषयांमध्ये जास्तीत जास्त २० गुणांपर्यंत अनुग्रह गुण देण्यात येतील.

क) खेळाडू विद्यार्थ्यांना उत्तीर्णतेसाठी २५ गुण (विषयाचे बंधन नाही.) तसेच उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना गुणांची टक्केवारी वाढण्यासाठी एकूण गुणात २५ गुण दर्शविले जातात.

टीप १ : १) उमेदवाराला खंड ३ चे उपखंड अ) आणि ब) या दोन्हींच्या तरतुदींचा फायदा घेता येईल. परंतु तो एका व त्याच विषयासाठी घेता येणार नाही.

२) खंड ३ च्या उपखंड अ) किंवा ब) मध्ये किंवा त्या दोन्हींमध्ये केलेल्या तरतुदी लागू केल्यानंतरही एखादा उमेदवार उत्तीर्ण होत नसेल तर, आपोआप मिळणारे क्षमापन गुण किंवा अनुग्रह गुण देण्यात येणार नाहीत.

ब) (विषयांची) सूट घेऊन परीक्षेला बसणाऱ्या उमेदवारांना उत्तीर्ण होण्यासाठी खाली तपशील देण्यात आल्याप्रमाणे आपोआप मिळणारे क्षमापन गुण देण्यात येतील :-

माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षेतील उमेदवाराला तो नापास झालेल्या विषयांच्या प्रमाणात, परंतु कोणत्याही एका विषयाला ३ पेक्षा जास्त नाहीत या शर्तीस अधीन खालील अनुसूचीनुसार १३ क्षमापन गुण देण्यात येतील :-

विषयांची संख्या	अनुज्ञेय क्षमापन गुण
१	३
२	५
३	८
४	१०
५	१३

४. नापास झालेल्या तांत्रिक किंवा इतर वैकल्पिक विषयांना क्षमापन गुण किंवा अनुग्रह गुण देण्यात येणार नाहीत.

३) माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र मिळण्यासाठी पात्रता

माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्रासाठी पात्र ठरण्याकरिता उमेदवाराने एका आणि त्याच परीक्षेमध्ये उत्तीर्ण झाले पाहिजे किंवा सूट मिळण्यासाठी विनियम ५४ च्या उपबंधानुसार (एक) सक्तीच्या गटामधून घेतलेल्या सहा विषयांपैकी प्रत्येकामध्ये स्वतंत्रपणे उत्तीर्ण झाले पाहिजे आणि (दोन) वैकल्पिक विषयांमध्ये (ज्यामध्ये उमेदवाराने प्रत्येकामध्ये किमान ३५ टक्के गुण मिळवले पाहिजेत असे शाखा दोनचे तांत्रिक विषय वगळून) निदान सी + श्रेणी मिळवली पाहिजे . वर नमूद केल्याप्रमाणे वैकल्पिक विषयांमध्ये किंवा यथास्थिती विषयांमध्ये निदान सी+श्रेणी किंवा किमान ३५ टक्के गुण न मिळवू शकणाऱ्या उमेदवारांना सक्तीच्या सहा विषयांमधील त्याच्या/तिच्या संपादनपत्राच्या आधारे त्याचा/तिचा निकाल जाहीर करणे मंडळाला शक्य व्हावे यासाठी पुन्हा परीक्षेला बसावे लागेल आणि वर नमूद केल्याप्रमाणे किंवा विहित श्रेणी किंवा किमान गुण मिळवावे लागतील.

तांत्रिक शाखेतील विषय वगळून वैकल्पिक विषयांची परीक्षा, मंडळाच्या वतीने, शाळांकडून घेण्यात येईल. तांत्रिक विषयांची परीक्षा मंडळाकडून घेण्यात येईल. वैकल्पिक विषयांतील संपादनपत्र (तांत्रिक शाखेतील विषय वगळून) गुणांनी न दर्शवता ती खाली दर्शविल्याप्रमाणे श्रेणीतच दर्शविण्यात येईल.

ए+	९० टक्के आणि त्यापेक्षा जास्त
ए	८० टक्के ते ८९ टक्के
बी+	६५ टक्के ते ७९ टक्के
बी	५० टक्के ते ६४ टक्के
सी+	३५ टक्के ते ४९ टक्के
सी	३४ टक्के आणि त्यापेक्षा कमी

टीप : उमेदवाराला माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्रासाठी पात्र ठरण्यासाठी या विनियमानुसार आणि या विनियमांच्या परिशिष्ट एकमध्ये दिलेल्या, वेळोवेळी सुधारण्यात येईल अशा परीक्षायोजनेनुसार आवश्यक असलेले विषय निवडणे आणि परीक्षाप्रवेशाच्या त्याच्या अर्जांमध्ये त्यांची नोंद करणे, ही उमेदवाराची स्वतःची जबाबदारी असेल, आणि तो तसे करतो हे पाहणे ही माध्यमिक शाळाप्रमुखांची जबाबदारी असेल आणि उमेदवाराने आणि/किंवा या बाबतीतील त्याच्या माध्यमिक शाळाप्रमुखाने केलेल्या कोणत्याही चुकांमुळे किंवा वर्जनामुळे उद्भवणाऱ्या कोणत्याही प्रतिकूल परिणामांना विभागीय मंडळ कोणत्याही प्रकारे जबाबदार असणार नाही.

४) सूट / सवलत

अ) एखाद्या विषयाला नेमून दिलेल्या कमाल गुणांच्या ३५ टक्क्यांपेक्षा कमी नाही इतके गुण मिळविणाऱ्या उमेदवाराला, त्याने आपल्या परीक्षाप्रवेशाच्या अर्जांमध्ये (तो ज्या माध्यमिक शाळेमार्फत परीक्षेला बसला असेल तिच्या प्रमुखाने योग्य रीतीने पडताळणी केलेली आणि पृष्ठांकित केलेली) सूट मिळण्यासंबंधी मागणी केली तर नंतरच्या परीक्षेमध्ये त्या विषयाला पुन्हा बसण्यापासून सूट देता येईल.

एखाद्या उमेदवाराने नंतरच्या परीक्षेत कोणत्याही विषयाला पुन्हा न बसण्यासाठी मिळवलेली सूट ही नंतरच्या कोणत्याही परीक्षाप्रवेशासाठी त्याने केलेल्या अर्जात त्याने मिळवलेल्या सुटीची मागणी न करता तो विषय घेतला तर लगेच समाप्त होईल.

ब) पुनर्रचित अभ्यासक्रमातील भाषा विषयात एकत्रित उत्तीर्णतेसाठी ३ भाषा विषयांसाठी एकूण बेरीज किमान १०५ असणे आवश्यक आहे. या ३ भाषांपैकी अनुत्तीर्ण असलेल्या भाषेमध्ये/भाषांमध्ये किमान २५% गुण असणे आवश्यक आहे. ही सवलत एकाच परीक्षेस ३ ही भाषांची परीक्षा दिली असल्यास लागू राहिल. प्रचलित पद्धतीप्रमाणे गणित व विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विषयांचा एकत्रित गट असेल. या दोन विषयांच्या एकत्रित गटामध्ये एकूण २५० गुणांपैकी किमान ८८ (३५% गुण) व त्यापैकी कोणत्याही एका विषयात

किमान २५% (म्हणजे विज्ञान विषयात १०० पैकी किमान २५ अथवा गणित विषयात १५० पैकी ३८) गुण आवश्यक राहिल. ही सवलत एकाच परीक्षेस दोन्ही विषयांची परीक्षा दिली असल्यास लागू राहिल.

५) उमेदवाराने एखाद्या विषयात मिळविलेल्या गुणांची पडताळणी

१. एखाद्या परीक्षेला बसलेल्या कोणत्याही उमेदवाराला कोणत्याही विशिष्ट विषयातील सर्व प्रश्नांची तपासणी करण्यात आली आहे आणि त्या विषयातील गुणांची बेरीज करताना आणि ते अन्यत्र लिहिताना कोणतीही चूक झालेली नाही याची पडताळणी करण्यासाठी, विभागीय सचिवांकडे अर्ज करता येईल. मात्र उत्तराच्या पुनर्मूल्यांकनासाठी अर्ज करता येणार नाही. उमेदवाराने असा अर्ज, परीक्षेचा निकाल जाहीर झाल्यापासून दहा दिवसांच्या आत केला पाहिजे.
२. उत्तरांची पुन्हा तपासणी करण्याची किंवा विभागीय मंडळाने गोपनीय मानलेल्या उत्तरपत्रिका किंवा इतर दस्तऐवज उघड करण्याची किंवा त्यांच्या पाहणीची मागणी कोणत्याही उमेदवाराला करता येणार नाही किंवा त्याला तसा हक्क असणार नाही.
३. या विनियमाखाली केलेल्या पडताळणीच्या परिणामी, जर एखादे उत्तर किंवा काही उत्तरे तपासावयाची आणि त्यांना गुण द्यावयाचे राहून गेले आहे आणि/किंवा गुणांची बेरीज करण्यात चूक झाली आहे असे आढळून आल्यास उमेदवाराला पडताळणी फीचा परतावा देण्यात येईल. चूक आढळून आल्यास विभागीय सचिव ती योग्य रीतीने साक्षांकित करून आणि तारीख घालून दुरुस्त करतील आणि या दुरुस्तीमुळे उमेदवाराच्या आधीच जाहीर झालेल्या निकालात कोणताही बदल होत असेल तर त्याला त्याचा अचूक निकाल तारेने कळविण्यात येईल.
४. छाननी आणि पडताळणी केल्यानंतर एखादा अनुत्तीर्ण उमेदवार परीक्षेत उत्तीर्ण झाल्याचे आढळून आले तर त्याने माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्रासाठी अर्हता प्राप्त केली असल्याचे जाहीर करण्यात येईल.
५. खंड १ अन्वये विहित केलेली फी भरल्यानंतर जो उमेदवार त्याचा पडताळणीचा अर्ज फी भरल्यापासून दहा दिवसांच्या आत पाठवण्यात कसूर करील किंवा उपरोक्त कालावधीमध्ये अर्ज करून तो त्याच्या अर्जामध्ये
 - १) नाव, परीक्षा-आसनक्रमांक व केंद्र
 - २) ज्यातील गुणांची पडताळणी करून घेण्याची इच्छा असेल तो विषय
 - ३) त्या विषयाच्या उत्तरपत्रिकेत उत्तरे लिहिण्यासाठी वापरलेली भाषाहा तपशील देणार नाही, त्याच्या बाबतीत पडताळणीची कोणतीही कार्यवाही करण्यात येणार नाही आणि अशा बाबतीत उमेदवाराने भरलेल्या विहित फीच्या रकमेपैकी फक्त अर्ध्या रकमेचा त्याला परतावा देण्यात येईल.

६) प्रमाणपत्राच्या श्रेणी

माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र हे खाली दर्शविल्याप्रमाणे चार श्रेणींमध्ये देण्यात येईल :-

प्रावीण्य : परीक्षेसाठी दिलेल्या सहा सक्तीच्या विषयांच्या आधारे गणना केलेले गुणांच्या ७५ टक्क्यांपेक्षा कमी नसतील इतके एकूण गुण मिळवणाऱ्या यशस्वी उमेदवारांना.

श्रेणी एक : परीक्षेसाठी दिलेल्या सहा सक्तीच्या विषयांच्या आधारे गणना केलेल्या गुणांच्या ६० टक्क्यांपेक्षा कमी नसतील इतके एकूण गुण मिळविणाऱ्या यशस्वी उमेदवारांना.

परंतु एखाद्या उमेदवाराला मिळालेले एकूण गुण हे पहिली श्रेणी मिळण्यासाठी आवश्यक असलेल्या एकूण गुणांच्या संख्येपेक्षा ३ पेक्षा अधिक नाही इतक्या संख्येने कमी असतील तर त्या उमेदवाराला पहिली श्रेणी देण्यासाठी त्याच्या एकूण गुणांची मोजणी करताना तीनपेक्षा अधिक नाहीत इतके आवश्यक अनुग्रह गुण देण्यात येतील.

श्रेणी दोन : परीक्षेसाठी दिलेल्या सहा सक्तीच्या विषयांच्या आधारे गणना केलेले सरासरी ४५ टक्क्यांपेक्षा कमी नसतील परंतु ६० टक्क्यांपेक्षा कमी असतील इतके गुण मिळविणाऱ्या यशस्वी उमेदवारांना.

श्रेणी उत्तीर्ण : इतर सर्व यशस्वी उमेदवारांना.

परंतु, विनियम ५४ अन्वये कोणतीही सूट घेऊन परीक्षेस बसणाऱ्या उमेदवारास (प्रावीण्यासह) प्रथम किंवा प्रथम किंवा द्वितीय श्रेणी देण्यात येणार नाही.

७) प्रमाणपत्र देणे

१. यशस्वी उमेदवारांना द्यावयाचे उचित श्रेणीचे माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र राज्यमंडळाकडून विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात असेल आणि त्याचे दोन भाग असतील. भाग एकमध्ये सक्तीच्या सहा विषयांमध्ये मिळालेले गुण समाविष्ट असतील. भाग दोनमध्ये उमेदवाराचा पर्यायी विषय आणि दोन शाळा प्रमाणपत्र विषय यांमध्ये त्याने मिळवलेले गुण दर्जाप्रमाणे समाविष्ट असतील. याशिवाय त्यामध्ये उमेदवाराचे नाव, अर्जामध्ये नमूद करण्यात आलेली त्याची जन्मतारीख, अर्जदार ज्या विषयांमध्ये उत्तीर्ण झाला असेल ते विषय आणि त्यामधील श्रेणी कोणतीही असल्यास समाविष्ट असेल आणि त्यावर उमेदवाराची आणि तसेच शाळाप्रमुखाची सही असेल. प्रमाणपत्र विभागीय सचिवांच्या सहीने, त्या उमेदवाराला परीक्षेसाठी पाठविणाऱ्या माध्यमिक शाळेच्या प्रमुखांमार्फत देण्यात येईल. खाजगी उमेदवार परीक्षाप्रवेशासाठीचा त्याचा अर्ज साक्षात्कृत करणाऱ्या माध्यमिक शाळाप्रमुखांमार्फत प्रमाणपत्रासाठी अर्ज करील.

परंतु विनियम ४२ अन्वये माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षेला बसणाऱ्या त्याच्या जन्मतारखेच्या पुष्ट्यर्थ शपथपत्र किंवा वैद्यकीय प्राधिकाऱ्यांचे प्रमाणपत्र सादर करणाऱ्या आणि माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षा उत्तीर्ण होणाऱ्या उमेदवाराच्या बाबतीत विनियम ४२ अन्वये सादर केलेल्या अर्जाच्या

नमुन्यात दर्शविण्यात आलेली त्याची जन्मतारीख कोणत्या आधारे नमूद करण्यात आली ते दर्शविणारे पृष्ठांकन विभागीय मंडळ त्याच्या माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्रावर करील. अशा बाबतीत या विनियमांच्या खंड ३ मध्ये करण्यात आलेली जन्मतारीख बदलण्याबाबतची तरतूद लागू असणार नाही.

२. वरील खंड १ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी उमेदवारांना ज्या माध्यमिक शाळेने परीक्षेसाठी पाठविले असेल ती शाळा उमेदवारांना परीक्षेला पाठविल्यानंतर अस्तित्वात नसेल किंवा विभागीय मंडळाने तिची मान्यता काढून घेतली असेल तर यशस्वी उमेदवारांना त्यांची प्रमाणपत्रे त्यावर त्यांना परीक्षेसाठी पाठविणाऱ्या शाळेचे नाव नमूद करून थेट पाठविण्यात येतील.
३. परीक्षेच्या प्रवेशासाठी केलेल्या उमेदवारांच्या अर्जात त्याच्या नावाच्या किंवा जन्मतारखेच्या नोंदीत आणि परिणामी प्रमाणपत्रात चूक असल्याचे आढळेल त्याबाबतीत अशी चूक दुरुस्त करण्याचा अर्ज हा जेव्हा असे नमूद केलेले नाव किंवा जन्मतारीख ही यशस्वी उमेदवारांच्या शाळेच्या नोंदवहीत मुळात नोंदविलेल्या किंवा पूर्ण वेळ शिक्षकाच्या बाबतीत सेवा अभिलेखात नोंदविलेल्या नावाप्रमाणे किंवा जन्मतारखेप्रमाणे नसेल तरच दाखल करून घेतला जाईल.

अशा चुकीची दुरुस्ती करण्याचा अर्ज हा परीक्षेसाठी उमेदवार पाठविणाऱ्या माध्यमिक शाळेच्या प्रमुखामार्फत, विभागीय मंडळ विहित करील अशा नमुन्यात केला जाईल. अशी दुरुस्ती विभागीय मंडळाने केल्यास ती प्रमाणपत्राच्या मागील बाजूस मंडळ विहित करील अशा नमुन्यातील पृष्ठांकनाद्वारे दर्शविण्यात येईल.

उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षा (इयत्ता १२ वी)

१. प्रात्यक्षिक मूल्यमापन

१. पाठ्यक्रमांतर्गत विहित केलेल्या विषयातील प्रात्यक्षिकाच्या परीक्षेच्या वेळी त्या विषयाच्या अध्यापकाने आणि संबंधित कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या प्रमुखाने प्रमाणित केल्याप्रमाणे व कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या दुसऱ्या वर्षी उमेदवाराने केलेले वर्गकाम (Class Work) हे त्या त्या परीक्षेच्या वेळी त्या त्या परीक्षकाकडून तपासण्यात येईल. प्रत्येक उमेदवाराच्या बाबतीत कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या दुसऱ्या वर्षी त्याने केलेल्या आणि त्या विषयाच्या अध्यापकाने आणि संबंधित कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या प्रमुखाने साक्षांकित केलेल्या अशा प्रात्यक्षिकाच्या कामाची नोंद मंडळाने विहित केलेल्या नमुन्यात ठेवण्यात येईल.
२. ज्या विषयासाठी प्रात्यक्षिक परीक्षा विहित केल्या आहेत अशा विषयात नापास झालेल्या उमेदवारांची ते नंतर परीक्षेस बसतील त्या वेळी लेखी (theory) तसेच प्रात्यक्षिक परीक्षाही घेण्यात येईल. अशा उमेदवारांनी ते ज्या वेळी नंतर परीक्षेस बसतील अशा प्रत्येक नंतरच्या प्रात्यक्षिक परीक्षेच्या वेळी कनिष्ठ महाविद्यालयातील दुसऱ्या वर्षीची मूळ कालिके (जर्नल्स) ठेवणे व ती सादर करणे आवश्यक असेल. उमेदवार परीक्षेस बसेल अशा प्रत्येक प्रात्यक्षिकाच्या परीक्षेच्या वेळी जर्नल्सना गुण देण्यात येतील आणि त्या विषयातील गुण मोजताना ते विचारात घेण्यात येतील.

२. एका विषयात उत्तीर्ण होण्यासाठीचे प्रमाण

१. उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेच्या एका विषयात उत्तीर्ण होण्यासाठी त्या विषयातील कमाल गुणांच्या ३५ टक्क्यांहून कमी नाही इतके गुण उमेदवारास मिळाले पाहिजेत.
२. ज्या विषयासाठी दोन प्रश्नपत्रिका असतील किंवा एक प्रश्नपत्रिका व एक प्रात्यक्षिक परीक्षा असे त्या विषयात उत्तीर्ण होण्यासाठी विशेष योग्यतेसाठी किंवा विशेष प्रावीण्यासाठी दोन्हीचे गुण एकत्र करण्यात येतील.
३. उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र मिळविण्यासाठी आवश्यक असलेल्या सर्व विषयांसाठी एकाच वेळी त्याच परीक्षेस बसणारा एखादा उमेदवार एका किंवा अधिक विषयांत अनुत्तीर्ण होईल तर एका किंवा अधिक विषयांत त्याला कमी गुण मिळाले असतील तर एकूण कमाल १५ गुण परंतु कोणत्याही एका विषयात १० पेक्षा जास्त असणार नाहीत इतक्या गुणांची त्याला सूट देण्यात येईल. ही सवलत फक्त घेतलेल्या एकूण विषयांपैकी ३ विषयांपुरतीच मर्यादित असेल.
४. खेळाडू विद्यार्थ्यांना उत्तीर्णतेसाठी २५ गुण (विषयाचे बंधन नाही.) तसेच उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना गुणांची टक्केवारी वाढण्यासाठी एकूण गुणात २५ गुण दर्शविले जातात.
५. विनियम १०१ खालील सूट घेऊन परीक्षेस बसलेल्या उमेदवारांना उत्तीर्ण होण्यासाठी खाली तपशील देण्यात आल्याप्रमाणे आपोआप मिळणारे क्षमापन गुण देण्यात येतात.

विषयांची संख्या	अनुज्ञेय क्षमापन गुण
१	३
२	५
३	८

३. उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र मिळविण्यासाठीचे प्रमाण

उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेस पात्र ठरण्यासाठी म्हणून उमेदवाराने सूट मिळण्याकरिता विनियम १०१ च्या उपबंधानुसार आणि सक्तीच्या विषय गटातील दोन्ही भाषांपैकी प्रत्येक भाषेत स्वतंत्रपणे व चार ऐच्छिक विषयांपैकी प्रत्येक विषयात एकाच वेळी व त्याच उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेत उत्तीर्ण झाले पाहिजे.

टीप :- हा विनियम व या विनियमांच्या परिशिष्ट तीनमध्ये दिल्याप्रमाणेची परीक्षेची योजना यानुसार उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेस तो पात्र ठरण्यासाठी आवश्यक असलेले विषय उमेदवाराने निवडले आहेत व ते परीक्षेस प्रवेश मिळण्याकरिता केलेल्या त्याच्या अर्जात त्याने नमूद केले आहेत. यासाठी तो

उमेदवार स्वतः आणि कनिष्ठ महाविद्यालयाचा प्रमुख जबाबदार असतील. या बाबतीत उमेदवाराकडून किंवा कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या प्रमुखाकडून कोणतीही चूक झाली असल्यास किंवा कोणतीही गोष्ट राहून गेली असल्यास त्याबद्दल विभागीय मंडळ कोणत्याही प्रकारे जबाबदार असणार नाही.)

४ सूट

एखाद्या विषयासाठी नेमून दिलेल्या कमाल गुणांच्या ३५ टक्क्यांहून कमी नसतील इतके गुण मिळविणाऱ्या प्रत्येक उमेदवारास जर तो आपल्या परीक्षाप्रवेशासाठीच्या अर्जात (ज्या कनिष्ठ महाविद्यालयातर्फे तो परीक्षेस बसला असेल त्या कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या प्रमुखाने पडताळणी करून पृष्ठांकित केलेल्या) अशा सवलतीची मागणी करील तर नंतरच्या उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेस त्या विषयाची परत परीक्षा देण्यापासून सूट देण्यात येईल. नंतरच्या परीक्षेत कोणत्याही विषयाची परत परीक्षा देण्यापासून उमेदवारास मिळालेली सूट कोणत्याही नंतरच्या परीक्षेस प्रवेश मिळण्यासाठीच्या अर्जात त्याने मिळालेल्या सवलतीचा फायदा न घेता उक्त विषय परीक्षेसाठी नमूद केल्यास समाप्त होईल.

५. गुणपत्रक देणे

१. प्रत्येक विषयात उमेदवाराने मिळविलेले गुण प्रत्येक उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी १० रुपये फी भरल्यानंतर छापील विवरणपत्राच्या स्वरूपात त्यास कळविण्यात येतील. उमेदवारास वेगवेगळ्या प्रश्नपत्रिकांत किंवा प्रात्यक्षिकांत किंवा वेगवेगळ्या प्रश्नांसंबंधात किंवा प्रश्नपत्रिकेच्या विभागात त्याने मिळविलेले गुण त्यास कळविण्यात येणार नाहीत.
२. उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेचा निकाल जाहीर झाल्यानंतर शक्य असेल तितक्या लवकर कनिष्ठ महाविद्यालयांच्या प्रमुखांना आपल्या दप्तरात ठेवण्यासाठी म्हणून परीक्षेसाठी पाठविलेल्या उमेदवारांनी मिळविलेल्या गुणांचे एकत्रित विवरणपत्र पाठविण्यात येईल. संबंधित उमेदवारांना देण्यासाठीचे व्यक्तिगत मूळ गुणपत्रक हे (विभागीय मंडळास देय असणारी) विहित फी दिल्यानंतर संबंधित उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेच्या निकालासह कनिष्ठ महाविद्यालयांच्या प्रमुखांना देण्यात येईल. उमेदवारांस प्रत्येकी विहित १०० रुपये फी दिल्यानंतर विभागीय मंडळाच्या कार्यालयाकडूनच फक्त त्यांच्या गुणपत्रकाची दुसरी प्रत घेता येईल.

६. एखाद्या विषयात उमेदवाराने मिळविलेल्या गुणांची पडताळणी

१. उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेस बसलेल्या कोणत्याही विद्यार्थ्यास कोणत्याही विशिष्ट विषयातील गुणांची पडताळणी करण्यासाठी, विभागीय सचिवांकडे अर्ज करता येईल. सर्व प्रश्न तपासले किंवा नाही

आणि त्या विषयातील प्रत्येक प्रश्नाला दिलेल्या गुणांची बेरीज बरोबर आहे किंवा नाही आणि उत्तरपत्रिकेच्या पहिल्या पानावर गुण बरोबर लिहिले गेले आहेत किंवा नाही आणि उमेदवाराने नमूद केलेल्या उत्तरपत्रिकेस जोडलेल्या पुरवण्या शाबूत आहेत किंवा नाहीत एवढ्या गोष्टी पाहण्यापुरतीच पडताळणी मर्यादित असेल. उत्तरपत्रिकेचे किंवा पुरवण्यांचे पुनर्मूल्यन करण्यात येणार नाही.

२. असा अर्ज परीक्षेचा निकाल जाहीर झाल्यापासून दहा दिवसांच्या आत केला पाहिजे.
३. विभागीय मंडळाकडून उत्तरपत्रिका अत्यंत गुप्त म्हणून समजल्या जात असल्याने त्यांचे पुनर्मूल्यांकन करण्याची किंवा त्या उघड करण्याची किंवा त्यांची तपासणी करण्याची कोणत्याही उमेदवारास मागणी करता येणार नाही किंवा त्यास तसा हक्क असणार नाही.
४. या विनियमानुसार पडताळणी केल्यामुळे जर असे आढळून येईल की, एखादे उत्तर किंवा उत्तरे तपासण्याचे आणि त्यास गुण देण्याचे राहून गेले आहे किंवा गुणांची बेरीज करण्यात चूक झाली आहे तर पडताळणी साठीची फी उमेदवारास परत करण्यात येईल. जर चूक आढळून आली तर विभागीय सचिवांकडून ती दुरुस्त करून साक्षांकित करण्यात येईल व त्यावर दिनांक घालण्यात येईल आणि अशी चुकीची दुरुस्ती केल्यामुळे अगोदर जाहीर केलेला उमेदवाराचा निकाल कोणत्याही प्रकारे बदलत असेल तर त्याचा अचूक निकाल त्यास तारेने कळविण्यात येईल.
५. छाननी आणि पडताळणी केल्यानंतर नापास झालेला एखादा उमेदवार त्या परीक्षेत पास झाल्याचे आढळून येईल तर तो उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र मिळण्यास पात्र असल्याचे जाहीर करण्यात येईल.
६. खंड १ खालील विहित फी भरल्यानंतर एखादा उमेदवार फी भरल्यानंतर दहा दिवसांच्या आत पडताळणीसाठी अर्ज पाठविण्यात किंवा पूर्वोक्त कालावधीत अर्ज केल्यानंतर आपल्या अर्जात पुढील तपशील देण्यात कसूर करील :-

- १) नाव, परीक्षा, आसन क्रमांक व परीक्षेचे केंद्र
- २) ज्या विषयातील गुणांची पडताळणी करायची इच्छा असेल तो विषय
- ३) त्या विषयातील उत्तरपत्रिकेत वापरलेली भाषा

हा तपशील देणार नाही, त्याच्या बाबतीत पडताळणीची कोणतीही कार्यवाही करण्यात येणार नाही आणि अशा बाबतीत उमेदवाराने भरलेल्या विहित फीच्या रकमेपैकी फक्त अर्ध्या रकमेचा त्याला परतावा देण्यात येईल.

७ प्रमाणपत्राच्या श्रेणी

उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र हे खाली दिलेल्या चार श्रेणींत देण्यात येईल

प्रथम श्रेणी (प्रावीण्यासह) :- परीक्षेसाठी असलेल्या सहा किंवा सात विषयांच्या आधारे गणना केल्याप्रमाणे एकूण ७५ टक्क्यांहून कमी नाही इतके गुण मिळविणाऱ्या यशस्वी उमेदवारांस

प्रथम श्रेणी :- परीक्षेस असलेल्या सहा किंवा सात विषयांच्या आधारे गणना केल्याप्रमाणे एकूण ७५ टक्क्यांहून कमी परंतु ६० टक्क्यांहून कमी नाही इतके गुण मिळविणाऱ्या यशस्वी उमेदवारांस

द्वितीय श्रेणी :- परीक्षेस असलेल्या सहा किंवा सात विषयांच्या आधारे गणना केल्याप्रमाणे एकूण ४५ टक्क्यांहून कमी नाही परंतु ६० टक्क्यांहून कमी गुण मिळविणाऱ्या यशस्वी उमेदवारांस

उत्तीर्ण श्रेणी :- इतर सर्व यशस्वी उमेदवारांस

परंतु विनियम १०१ अन्वये ज्याला सूट मिळाली आहे असा उमेदवार एका किंवा अधिक विषयांत सूट घेऊन परीक्षेस बसला असेल तर त्या उमेदवारास प्रथम (प्रावीण्यासह) श्रेणी किंवा प्रथम किंवा द्वितीय श्रेणी देण्यात येणार नाही.

आणखी असे की, एखाद्या उमेदवाराने मिळविलेल्या गुणांची एकूण बेरीज ही प्रथम श्रेणी मिळण्यासाठी आवश्यक असलेल्या एकूण गुणांपेक्षा ३ पेक्षा अधिक नाही इतक्या गुणांनी कमी पडत असेल तर अशा उमेदवारास प्रथम श्रेणी देण्यासाठी म्हणून त्याने एकूण गुण मोजताना तीनपेक्षा अधिक नसतील इतके आवश्यक असे गुण देण्यात येतील.

८. प्रमाणपत्र देणे

१. यशस्वी उमेदवारास देण्यात येणारे उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र (योग्य त्या श्रेणीचे) हे राज्यमंडळाने विहित केलेल्या नमुन्यात असेल आणि त्यात उमेदवाराचे नाव, आसनक्रमांक, कनिष्ठ महाविद्यालयाचा निर्देशक्रमांक तसेच श्रेणीसह दोन सक्तीच्या विषयांत आणि चार ऐच्छिक विषयांत उमेदवाराने मिळविलेले एकूण गुण विनिर्दिष्ट केलेले असतील आणि त्यावर कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या रबरी शिक्क्यासह, उमेदवाराची आणि कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या प्रमुखाची सही असेल. ज्या कनिष्ठ महाविद्यालयातर्फे उमेदवार परीक्षेस बसला असेल त्या महाविद्यालयाच्या प्रमुखांतर्फे विभागीय सचिवाच्या सहीने प्रमाणपत्र देण्यात येईल.
२. वरील खंड १ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी उमेदवारांना परीक्षेस पाठविल्यानंतर जे विद्यमान नसेल किंवा विभागीय मंडळाकडून जे मान्यताप्राप्त म्हणून समजले जात नसेल अशा कनिष्ठ महाविद्यालयाकडून उच्च माध्यमिक प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी जे उमेदवार पाठविण्यात आले असतील अशा यशस्वी उमेदवारांची

प्रमाणपत्रे त्यांवर त्यांना पाठविणाऱ्या कनिष्ठ महाविद्यालयाचे नाव नमूद करून ती संबंधित उमेदवारांना सरळ पाठविण्यात येतील.

३. परीक्षाप्रवेशासाठी केलेल्या उमेदवाराच्या अर्जातील नावात आणि परिणामी प्रमाणपत्रातील नावाच्या नोंदीत दोष आढळून आल्यास अशा रीतीने नोंदलेले नाव हे कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या सर्वसाधारण नोंदवहीत उमेदवाराच्या मूळ नोंदलेल्या नावासारखे नसेल तरच असा दोष दुरुस्त करण्याबद्दल अर्ज स्वीकारण्यात येईल, असा दोष दुरुस्त करण्यासंबंधीचा अर्ज परीक्षेसाठी त्या उमेदवारास पाठविणाऱ्या कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या प्रमुखामार्फत पाठवण्यात येईल व तो विभागीय मंडळाकडून विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात असेल. विभागीय मंडळाकडून अशी दुरुस्ती करण्यात येईल तेव्हा ती प्रमाणपत्राच्या मागील बाजूवर राज्य मंडळाकडून विहित करण्यात येईल त्या नमुन्यात पृष्ठांकित करून दर्शविण्यात येईल.

